Dr. O. Haunig,

Slednji vitez Reberčan

Zgodovinska povest

Dr D. Flaming

Slednji vitez Rebercan

Zgodovinska povest.

Reberški Ožbej

Zaduji vitez Reberčan.

Zgodovinska povest

I

Mlad junak po polji
S težkim srcem hodi
Jenko

Bilo je na praznik Kristusovega Vnebohoda koncem majnika 1452. Jutranje solnce priplulo je izza gorà in pošiljalo sem čez sivo, še tu in tam s sneženo odejo pokrito Peco svoje blagodejne žarke v Podjunsko dolino. Narava ozbudila se je k žvoljenju in se sedaj okrepčava ob blagodejni jutranji rosi; nad Klopinjskim jezerom vlačijo se še nekatere megle, a od zapada potegne lahek vetrič in razprši te preproge, lahko burkajo valovi in udarjajo ob zeleno obal, ob kateri se ovzijo divje race in opozarjajo popotnika s svojim enakomernim tak-tak-anjem.

V tihem logu doni udarjanje pisane žolne, ki kliče različno škodljivo mrčes iz

suhega drevja na svetlo; na visoki smreki sedi kukavica in veselo kuka, da odmeva po hribu in dolu. Vmes pa so začele drobne ptičice koncert v nizkem grmičju, da človek nehote postoji in posluša to rajsko milo žvrgolenje. Ob potu pa dvigajo pestre rožice svoje glavice proti svetlemu solncu in razprostirajo prijetno vonjavo kot v zahvalo neskončnemu stvarniku, ki jim je dal tako lepo oblačilo.

Bil je tosti praznični mir, ki dviga človeško srce v sinje višave, tja, kjer je naše hrepenenje, in kjer pozabimo vso bolj sveta.

Od Škocijana zadonel je veliki zvon vabeč župljane v božji hram, njemu se je oglasil onkraj Drave mogočni tinjski in tudi tam za šentjurjevsko goro slišiš milodoneči zvon dobroljske cerkve, pri kateri imajo menihi avguštinci svoj obširen samostan.

Po poti od Škocijana mimo klopinjskega jezera jezdi počasno na bistrem vrancu jezdec v viteški opravi.

Njegova postava je takoj na prvi pogled prikupljiva. Iz pod vedrega čela gleda dvoje temnomodrih očij, tako prijazno in milo, da takoj spoznaš

plemenito mišljenje tega viteza. Raz glavo osipajo se plavkasti lasje, s katerimi se igra lahen vetrček. Široka prsa kažejo na mladeniško moč viteza.

Počasno jezdi na svojem vranen, ki je ponosen nositi svojega gospoda Manfreda iz Podgrada.

Kajti-on je ta jezdec, ki prihaja na vse zgodaj iz svojega grada ob šumeči Dravi pod Škarbino. Zamišljen je naš vitez, spominja se nedavnih dogodkov.

Nad vse je ljubil svoje stariše Rotuprehta in Heleno, zadnjo iz rodu Stubenberg na gradu Humberk v Rožni dolini. Skrbno sta ga vzgojila, saj bil je njiju edini sin in tedaj njih ljubljenec. Delal pa je starišem tudi veselje, kajti izjemoma proti drugim plemičem bil je ubogljiv, mirnega, dostojnega vedenja in blagega srca, ki je posebno ljubil priprosti gospoščini podložen kmetski rod.

Zato pa so ga tudi osi spoštovali in mu bili tako udani, da bi šli zanj tudi v največjo nevarnost.

Manfred dosegel je starost 32 let, ko sta mu preminula naenkrat oba stariša. Zavratna bolezen jih je pograbila oba v osmih duch. Bridko je bilo

slovo od ljubljenih starišev, katere je toliko spoštoval. Ostal je sam na gradu, k kateremu so pripadala obširna posestva.

V tolažbo bilo mu je le, da je imel zveste podložnike in v samostanu v Dobrlivasi blagega strica Lorenca, tedanjega prošta menihov avguštincev.

K njemu je danes povabljen. Že je za njim vas Bukovje, pred seboj vidi mogočni samostan z veličastno cerkvijo.

Starodavna je ta cerkev; pripoveduje se, da jo je dal sezidati grof Kacelin iz kamnov starega rimskega tempelna že pred letom 1106. Oglejski patrijarh ustanovil je leta 1154 samostan za redovnike iz reda Sv. Avguština. Ponosno poslopje je silno staro in ima tedaj svojo zgodovino.

Od vseh stranij bližajo se verni župljani cerkvi k slavnostni maši.

Manfred je pognal svojega vranca v hitrejši dir; bil je videti kaj krasen v tem diru, pero na klobuku je plapolalo in žametasti plajšč ovijal se je okoli viteške postave. Marsikatero kmetsko dekle je pogledalo za njim, in vzbudile so se v sreu želje in hrepenenje,

ki se nikdar ne morejo spolniti. Bili so tedaj drugi časi kakor sedaj. Kmet in njegova rodbina bili so podložniki in določeni za to, da so delali svojemu gospodu tlako.

Manfred prijezdil je na prostorno dvorišče skoz visoka vrata, katera so bila danes na stežaj odprta, kajti več drugih gostov prišlo je že danes, med njimi tudi Ivan Ungnad iz ženeškega grada.

Proštov osebni strežaj Štefan, ki je bil ravno na dvorišču, je takoj priskočil in prijel konja za uzdi, med tem ko je v lahki kretnji skočil Manfred na tla, si poravnal meč in obleko ter izročil svojega zvestega vranca Štefanu, ki se je kaj razveselil mladega gospoda.

„Gospod Manfred so se malo zapoznili", pravi udano Štefan, „je pač dolga pot sem od Podgrada".

„Da, da," pravi smehljaje Manfred, „če je človek sam, se pač ne more ločiti tako hitro od doma".

„Imate prav", meni Štefan, „pa temu se da že pomagati, saj grajske gospodične že vse, vse gledajo za brhkim plemičem".

„Ima še čas", nasmeje se Manfred, „toda sedaj moram oditi".

Rekši izgine skoz druga vrata proti cerkvi, Štefan pa izroči konja

klapcu in gleda za visoko vitezovo postavo.
„Je pač zal. človek ta Manfred in pošten, zato ga pa naš prošt Lorenc tudi tolikanj radi imajo."
Svečana služba božja se je pričela, močno so zabučale orgle, pred oltarjem je prošt Lorenc v polnem ornatu z infulo in srebrno palico. Okoli njega so dekan Janez, administrator Martin Lempl, Andrej Plesnik, ki je imel drugače skrb za dobro osebino v kleti. Subdijakon bil je Lambert iz grada Bilštanj pod Obirjem. Tudi arhidijakon in prošt Gregor iz Tinj je bil navzoč.
Gosti dim kadila iz srebrnih kadilnic se dviga proti stropu, v njem odbijajo se svetli solnčni žarki, ki silijo skoz pestro barvana, visoka okna v božji hram. Množica vernikov kleči na tleh.
V prvih klopeh na desni sedeli so vitezi Ivan Ungnad iz Ženeka s svojo soprogo Marjeto in brati Jurijem in Krištofom, katerim se je pridružil nazaduje še naš znanec iz Podgrada, ko je spoštljivo pozdravil že navzoče viteze in Ungnadovo soprogo.
Z vbranim glasom zapel je prošt

Gloria in veličastno so doneli glasovi cerkvenih pevcev. Ljudstvo bilo je zatopljeno v molitev, saj bilo je tako svečano, vzvišeno.

Minula je cerkvena slavnost. Ljudje so trumoma vreli iz svetišča, pred cerkvijo bila so postavljena stojala, kjer so prodajali kramarji različno blago – na drugi strani točil je medičar Pahernik iz kaple sladko medico in imel največje število odjemalcev, po največ zastopnice Evinega spola od nežne mladosti do visoke starosti. Moški pa so se podali v gostilno v kloštru, kjer je bilo kaj življenja, saj lanski žitarec se je kaj dobro obnesel, bil je sladak, da se je kupica prijemala mize in ni bilo treba pridevati sladkorja, da so se mogle ženske, posebno mlada dekleta, če so jih napajali izvoljeni fantje, sladko držati in še bolj sladko smejati.

Okrogli gostilničar Martin in njegova dobrodušna ženka Julika sta se pridno sukala med gosti; bili so tudi moški pomočniki z belimi predpasniki, ki so nosili vino v poličih na mizo, pečenko in svinjino ter bel kruh. Bilo je vse razigrane volje, saj dobroljski prošt je dober gospod, pri pobiranju desetine je milosten in letošnja

letina tudi obeta biti dobra.

Med tem se je zbrala osa gospoda, duhovna in posvetna v prostornem refektoriju samostana. Bila je kaj okusno opremljena dvorana. Nad mizo bila je na stropu podoba zadnje večerje, ob strani različne podobe zgodb iz sv. pisma, tako Jezus na potu v Emaus - Domine mane nobiscum - in čudež o razmnoževanju kruha.

Kakor je za vsako slavnost poseben naslov - stari Latinci navajajo-jih pethospitis adventus, vini bonitas, sitis praesens atque futura et quaelibet altera causa - prijateljev prihod, imenitna vinska kapljica, pekoča žeja in mogoče še poznejša in vsak drug povod, - tako je tudi danes.

Dekan Janez slavi svoj god, ki ga je obhajal pred enim tednom, na posebno slavnosten način, ker godovanje velja še tudi infra octavam.

Po čestitkah izrečenih slavljenen od vseh gostov začelo se je prijazno kramljanje, kajti juha še ni bila mehka in mežnar Rupert se še tudi ni obesil na vrv, da bi pozvonil k opoldne, mislil si je, naj le počaka gospoda, saj če bodo jedli danes z veliko žlico, bo še časa dovolj in

prijazni kuhar bi bil tudi hud, če bi prej pozvonil in bi on še ne bil gotov, prišel bi tako ob mastne odpadke iz bogato obložene mize.

Manfred stopil je k svojemu strici, mu spoštljivo poljubil veliki z biseri okrašen prstan in ga srčno pozdravil.

„Dobro Manfrede, da si prišel, že dolgo te ni bilo", ogovori ga prošt, mož častite postave, že sivih las, malo sključen od teže let, a bistrega duha. Oči so se mu svetile, ko je govoril s prijetnim, globokim glasom.

„Rad sem prišel, dragi stric, saj čutim se tako samega".

„Imaš prav", meni dobrohotno prošt, „zadel te je hud udarec, ko si zgubil stariše, zato je dobro, da se malo razvedriš. Pogovoriti se moramo še tudi kaj zaradi tvoje bodočnosti, saj tako sam tudi ne moreš ostati".

In prošt se je nasmehljal, Manfred pa je zarudel v obraz kakor devojka, če zagleda med fanti izvoljenca svojega srca.

Prošt se je obrnil, kajti ravno je ostopil tinjski prošt Gregor, da ga še enkrat dostojno pozdravi, ker pred cerkveno slavnostjo ni bilo dosti časa.

„O vitez iz Podgrada", zašepeče naenkrat mlad duhovnik Manfredu na uho, „to je lepo, da nisi pozabil na nas."

Manfred se obrne in objame svojega dragega prijatelja Lamberta iz Bilštanja, s katerim sta bila že v mladih letih skupaj v samostanu v Dobrlivasi, kjer sta se oba učila pisati in brati, ker tedaj še ni bilo dosti šol in to po večini le v samostanih.

Lambert je zgubil zgodaj mater, ki je posvetila vso skrb vzgoji svojih dveh otrok - Lamberta in Manice, ki je bila stara 20 let.

Težko sta občutila oba otroka njeno zgubo, kajti po njeni smrti na gradu Bilštanj ni bilo nič veselo. Oče je bil bolj trde narave, zanimal se je za lov, še bolj pa, če je mogel kje napasti kakega bogatega trgovca, če je vozil obilo dragocenega blaga iz daljnih krajev. Vzgojo svojih otrok je odslej zanemarjal, bil je rajši v družbi vitezov, ki so popivali, zbijali surove šale in pripovedovali o svojih roparskih napadih.

Lambertu žioljenje ni ugajalo v domačem gradu. Šel je v samostan v Dobrlivasi, kjer se je odločil stopiti v duhoniški stan, saj čutil je zato poklic. Žal mu je bilo le za sestro Manico,

ki je ostala sama. Rad bi jo spravil v njej primerno družbo, a oče se je temu protivil, češ, on ne more biti sam in rad bi imel zeta, ki se ne bo kesal, kajti denarja si je dosti prihranil, kar je tudi bilo res.

Prijatelja imela sta si povedati dosti, saj vezala ju je enaka osoda. Zato je bilo prijateljstvo tem srčnejše.

„Dragi Manfred, kako sem te vesel, da si prišel - stric prošt so omenili večkrat o tebi. Tam gor pod Škarbino samotariš, treba je, da se malo razvedriš."

Manfred poslušal je prijazne prijateljeve besede, se naslonil ob zid in sanjavo gledal proti jugu tja pod visoki Obir.

Lambert uganil je njegove misli. Izdramil je prijatelja iz teh sanjarij.

„Vem, dragi, kam gredo tvoje misli, ne boj se, Manica te ljubi."

Manfred stisnil je Lambertu roko in ga sanjavo pogledal s svojimi velikimi modrimi očmi.

„Da Manica, moje vse, moje hrepenenje, vem, da mi je v ljubezni udana, a slutnje imam, da se najne želje nikdar ne spolnijo."

„Ne glej tako temno," tolaži ga Lambert, „glavo po koncu, pogumnim sliši bodočnost."

Zazvonilo je opoldne. Živahen pogovor je potihnil, redovniki in gostje opravili so kratko molitev. Po Benedicite veli prošt Lorenc:

Sedaj pa vsak na svoje mesto. Prošt Gregor sem na častni sedež, soproga Ungnadova sem na desno, gospod soprog nasproti, Jurij in Krištof Ungnad poleg dekana Janeza, vsak ob eni strani, drugi pa po vrsti kakor vas težijo leta. Manfred in Lambert bila sta na koncu.

Okusno je bila pokrita miza. Srebrno in zlato jedilno orodje bilo je razpoloženo po mizi poleg cinastih krožnikov, na vsakem bil je položen šopek z rudečim nagelčkom pomešanim z rožmarinom in rezedo.

Srebrni in pozlačeni okraski napolnjeni z duhtečimi cvetlicami dali so celi napravi poseben okus. In cinasti vrčki stali so poleg vsakega krožnika napolnjeni z rujnim vincem, ob nje bili so postavljeni kozarci, veliki, da ni prišel nobeden v nevarnost, da bi smuknil kozarec pri pitju v notranje prostore telesa.

V kotu na široki mizi pa so stali veliki vrči, iz katerih je dišal peneči se ljutomerčan.

Glasno rožljanje žlic, nožev in vilic spremljalo je navadne pogovore, ki so pa bili bolj redki in le od soseda do soseda. Še le, ko je tinjski prošt spregovoril zdravico slavljencu in so zagrmeli na hribu nad samostanom topiči – kar so ljudje razlagali tako, da sedaj nesejo pečenko na mizo – in ko je tudi rujna kaplica iz slovenskih goric ožgala že temu in onemu v obrazu rudečico, postalo je še le živahno. Razvozlal se je gostom jezik.

Prošt Lorenc gledal je zadovoljno po vrstah svojih prijateljev, bilo je videti, da so vsi dobro razpoloženi.

Kletar pater Andrej, mož okroglega lica skrbel je pa tudi, da je prišla na mizo rujna kapljica najboljše vrste, kajti očetje avguštinci niso imeli samo vinogradov pod Vinogradi pri Žitarevasi, ampak tudi v Slovenskih goricah.

„Veseli me", pravi prošt Lorenc proti Ivanu Ungnad, „da ste prišli počastit našega dekana Janeza".

„Gospod prošt, veselje je čisto na naši strani", odvrne Ivan iz Ženeka, „toda kako pa to, da manjkata Ivan Reberčan in njegov sin Krištof?"

„Da, da, sam sem že mislil na to, vabil sem jih, pa je že tako, še

vedno niso pozabili, da so morali obžalovati svoje ravnanje zaradi napada na naš samostan.

„Kako pa je bilo vendar to", praša prošt Gregor, ki je bil še le pred kratkim imenovan in tedaj še ni bil dolgo v Tinjah.

„To nam bo vedel najbolj razložiti naš današnji slavljenec, dekan Janez, ki je bil tedaj v samostanu", odvrne prošt Lorenc.

Vseh gostov oči obrnejo se v imenovanega, ki je ravno odstavil kupico. Nasloni se nazaj na stol, sklene roke in pripoveduje:

Ivan Reberčan bil je vedno v denarnih stiskah kakor že tudi njegovi predniki niso imeli nikoli kaj posebnega. Zapravljali so po nepotrebnem denar, popivali, dohodki pa so bili slabi. Tako je bil tudi plemič Ivan prisiljen prodati nekaj posestev, med temi je bila pristava v Gabrijah, na kateri je bil Nikolaj Hiršl, kakor tudi v Kremžah, kjer je stanoval neki Riepl. Tudi se je znebil posestva v Goričah, ki ga je obdeloval Reiffner in nekega slabega travnika med Goričami in Klančami, ki je tudi bilo v posesti Reiffnerjev, odveč mu je tudi bil travnik in

gozd med Sv. Primožem in Zablatnikovem jezerom. Prodal je tudi Kopančevo posestvo nad Miklavcem in dve zemljišči pri Štebnu v župniji Globasnica, kjer sta gospodarila neki Jernej in Andrej. Konečno se je znebil nekega vinograda pod Vinogradi pri Žitaravasi.

Tedanji prošt Krištof kupil je ta posestva za ugodno ceno. Kupne pogodbe so se sestavile pravilno, pred pričami podpisale od obeh strank, opremile s pečati in kupnina izplačala, nakar je prošt shranil pogodbe v posebni omari v pričo Ivana Reberčana in njegovih sinov Ivana in Krištofa.

„No, kaj prida nista", meni vitez Ivan iz Ženeka, „tudi meni nagajata vedno."

Soproga Marjeta je v potrdilo teh besed proti proštu pokimala.

„Stvar bila je tedaj urejena", meni tinjski prošt, „kaj pa potem Reberčanom ni bilo prav?"

„Če se hoče kaj najti, se vedno najde", odorne dekan Janez in nadaljuje:

Reberčanom, ki so v kratkem zapravili denar, bilo je kmalu žal za lepo posestvo. Iskali so po vzrokih, da bi se pogodba razdrla, a ker to ni šlo, nadlegovali so prošta, da bi ~~se pogodba~~

~~rapsla, ako~~ jim izročil posestva, kupnino bi že vrnili".

„O svetem Nikoli", nasmeje se kletar pater Andrej.

„Imaš prav", meni dekan Janez in tudi osi gostje temu pritrdijo, „Reberčani so vitezi roparji – plačniki pa slabi. Prošt Krištof, če tudi že starček blizu 80 let, se je odločno uprl tem naklepom.

Jezno so odjezdili osi trije Reberčani proti svojemu gradu zapretivši, da že še pridejo do svojih posestev.

Zato smo bili vedno previdni, da bi nas ne napadli. In res se je to zgodilo.

„Na to sem pa res radovedeň", pravi tinjski prošt.

„Jaz tudi", pritrdi vitez Jurij-oz Ženeka.

Dekan Janez potegne iz kozarca požirek vina in nadaljuje:

Bilo je ravno neki pondeljek v jeseni 1440, ko so šli naši hlapci po vino do Maribora, kamor so ga podložniki pripeljali, tudi tedanji pater Anzelm kot kletar bil je odsoten.

Razun zvestega strežaja Štefana in nekaj dekel bila sva s proštom sama doma, sedela sva v knjižnici

in gledala neke stare listine, ki se tičejo naših pravic.

Naenkrat slišim (dol) na dvorišču polom in klice na pomoč. V tem že nagloma odpre vrata naš Štefan ves krvav v obraz in zakriči:

„Bežite, Reberčani so udrli".

„Nečuveno", pravi ves ogorčen tinjski prošt in poplakne jezo s požirkom vina.

„Zares kakor roparji udrli so Reberčani" pravi Štefan, ki je pristopil v bližino dekana.

„Pa povej natančno, kako je bilo," pozove ga dekan Janez.

Štefan pokašlja, se prime za stol in pripoveduje:

Bil sem ravno na dvorišču. Vrata glavnega vhoda bila so zaklenjena. Naenkrat slišim ropotanje in klic, da naj odprem. Ko prašam, kdo je, pravi zunaj glas: Nujni sel iz Št. Pavla. Nič hudega sluteč odprem vrata, a v moje začudenje vidim vse tri Reberčane pred seboj oboroženе od nog do glave, z njimi bilo je šest hlapcev. Spoznal sem takoj, da to ne pomeni nič dobrega, hočem hitro zapreti vrata, a stari Reberčan Ivan udari me s sulico po glavi, da sem videl vse zvezde in tri solnca. Zbežal sem po stopnicah k proštu, Reberčani pa za

menoj. Dalje pa že gospod dekan vedo povedati, mene spreleti kar groza, ko se spomnim na to.

Rekši odstopi in se pri mizi v kotu pokrepča iz največjega vrča.

„Da grozno je bilo", meni dekan Janez, „kakor razbojniki udrli so v sobo." Prošt Krištof postavi se jim naproti in jih praša po namenu njih prihoda.

„Mislim, da boste dobro vedeli, po kaj smo prišli", pravi Ivan Reberčan-oče, „z zvijačo ste nas spravili do tega, da smo prodali posestva, nično je vse, sem pogodbe, ali pa..."

Sinova Ivan in Krištof dvigneta pesti proti proštu, ki se jih pa ne ustraši.

„Nikdar", odorne prošt samozavestno.

„Boš starec", zagrmi nad njim Ivan starejši, „zagrabite ga in peljite ga v njegovo sobo, da nam da pogodbe."

Priskočil sem, da otmem prošta iz rok nasilnežev, a osi trije potisnejo me v kot. Prošta odvedli so v njegovo sobo in ga rotili, da jim izroči pogodbe. Kakor mi je ta pravil pozneje, se je temu odločno upiral, nakar so siloma odprli omaro in ozeli pogodbe.

„Bo že prava", menijo Reberčani, „vidiš jih starec" in mu jih pomolijo pod nos,

„sedaj jih še vidiš, pa nikoli več."

In rekši so jih raztrgali na lieu mesta in vrgli kose skoz okno na dvorišče, na to pa odšli; češ, sedaj so postale pogodbe neveljavne in posestva so zopet pripadla Reberčanom nazaj."

Prošt zmučen od tehnasilstev in groženj se je zleknil v naslanjač, bil je nezavesten, ko sem stopil k njemu.

„Kaj pa so dalje storili plemiči Reberčani in njihovi hlapci," praša tinjski prošt.

„Še danes me pretrese groza", nadaljuje dekan, „ko se spomnim na to. Plemiči udrli so v refektorij, pobrali najdragocenejše stvari, jih djali v vreče, katere so privezali na dva najlepša konja, katera so ukradli njihovi hlapci iz samostanskega hleva. Hlapci udarili so v klet, izbili dvema sodoma dno, da je steklo najboljše vino, deklam pa delali silo, da so se jih komaj ubranile. Razbili so stole, mize, in drugo dragoceno opravo. Zvezali so tudi konjskega hlapca, ki je prišel slučajno iz polja domu, ga privezali na konja in odjezdili s celim plenom urno proti Goselnivasi, in zažgali medpotoma uto, v kateri se je shranjevala krma.

A svojega plena se niso dolgo veselili.

Na potu zadela jih je zaslužena kazen. O tem pa bo vedel naš Manfred oče povedati".

Vseh gostov oči obrnejo se na mladega Manfreda, ki je ravno Lambertu zašepetal nekaj na uho.

Manfred doigne roko kakor bi se branil, češ, naj dekan Janez nadaljuje.

„Le ti povej Manfred", vzpodbuja ga prošt Lorenc, „saj obnašal si se junaško.

„Manfred zardi in začne nekoliko v zadregi pripovedovati povdarjajoč pred vsem, da ne govori sam rad o tem činu, ker bi si kdo mislil, da se hoče hvaliti.

„Nikdo ne misli na to", meni Ivan Mugnad, „le natančno povej."

In Manfred pripoveduje, da sta bila ravno tisti dan njegov oče in on povabljena k Ivanu Ženeškemu na večji lov. Spremljal jih je plemič Konrad iz bližnjega grada Zagorje, tudi štirje hlapci so jim sledili.

Ko so ravno prišli do mosta črez Belo in jezdili po bregu proti Miklavcu, prišla je naproti neka ženska, sklepala roke in kričala.

Moj oče jo praša, kaj ji je, nakar je začela osa razburjena pripovedovati,

da je videla ose tri plemiče Reberčane in šest hlapeev dirjati na konjih proti Goselnivasi. Plemiči so se krohotali, razumela je le še besede: Danes bomo proštu zakurili, da mu bo vroče.

Moj oče je takoj uganil, kaj to pomeni, kajti prošt Krištof mu je nedavno o priliki obiska pravil, da se boji Reberčanov.

Pognali smo konje v dir proti Doberlivasi, tako velel nam je, češ, hitimo, da ne bo prepozno.

Ravno za ovinkom, kjer se odpre pogled na Goselnovas, prijezdili so nam naproti plemiči Reberčani s svojimi hlapci in ugrabljenim plenom. Niso mogli več nazaj, takoj smo jih obkolili.

Moj oče videč, da imajo privezanega hlapca na konju in drugo prtljago, je takoj spoznal, da so res plenili v samostanu.

„Stojte roparji," zakliče jim oče, „če ne, bo govoril meč."

„Kaj boš ti spaka se nam ustavljal na poti," zarjove Ivan Reberčan starejši, „umaknite se, če ne, vas sunemo vse v goslinjsko mlako."

„Molči rokovnjač," in v tem trenutku zaleti se moj oče s kopjem proti predrznemu plemiču, in ga zadene v prsa, da se zvali v grabo, konja pa takoj

prime naš hlapec. V tem trenutku potegnemo vsi meče, Konrad naskoči Krištofa Reberčana, jaz pa njegovega brata Ivana. Konrad zadel je s sulico konja, ki se je zgrudil smrtno zadet, dva naša hlapca hitro priskočita ter primeta plemiča. Ivan zaleti se proti meni, že je zavihtel meč, a v tem trenutku dvignem tudi jaz svojega ~~mes~~ in prestrižem udarec; Ivanov meč se prelomi na dva dela, da je imel samo držaj v rokah, v tem trenutku zasučem meč in udarim Ivana po glavi, da se mu je povesila čelada raz glavo in je zdrknil na tla. Grozno je zaklel, ko je ležal ves krvav na tleh.

„Čakaj, to mi boš drago plačal", je bila njegova konečna grožnja.

Ntsem se zmenil za to, pristopil sem k zvezanemu hlapcu in ga rešil vezi. Reberški hlapci videč, da so njih gospodje premagani, so takoj zbežali črez hrib.

Odvzeli smo menihom ugrabljene konje in blago, prepustili reberške plemiče svoji usodi in dirjali veseli nad zmago proti Dobrlivasi. Vroče nam je postalo, v tem kratkem boju."

„Živijo Manfred, vrl junak si", zavrilo je iz grl vseh in nazdravljali so mu s polnimi kupicami in zopet

je moral zvesti Štefan, ki je imel ove solzne oči, natočiti iz velikih vrčev, kajti kupice so bile izpraznjene do dna.

„Vedno ostanemo hvaležni vitezom iz Podgrada", pravi prošt Lorenc in se prijazno nasmehlja Manfredu.

Tudi tinjski prošt mu prijazno namigne z roko, Marjeta Mugnadova ga ljubko pogleda in se mu nasmehlja, da se pokaže cela vrsta belih zobov.

„Nadaljna zgodovina vam bo znana", pravi dekan.

„Slišal sem nekaj", pripomni tinjski prošt, „a natančnega ne vem".

„Evo tedaj", nadaljuje dekan, „Reberčani dobili so zasluženo plačilo. Poslali so, ker so imeli slabo vest, sicer že prej listino podpisano soboto po prazniku Sv. Jerneja leta 1441, v kateri so se zavezali pustiti menihe v Dobrlivasi in njih podložnike na miru. V potrditev te izjave podpisal se je kot priča plemenitaš Tomaž Veldsberger.

A prošt Krištof jim ni nič verjel, kljub svoji starosti potoval je v zimi v Bruck ob Muri, kjer je bil tedaj rimski kralj friderik in mu prednašal celo tožbo. Kralj je bil razsrjen nad takim obnašanjem. Takoj je dal napisati listino z dne 7. decembra 1441, v kateri prizna

proštu Krištofu in celemu konventu popolno pravico glede kupljenih posestev. Reberčanom pa je strogo zapretil, da jih čaka najobčutnejša kazen, ako še kdaj storijo tako krivico.

„Živel pravični kralj," zakliče cela družba.

„Prošt Krištof," nadaljuje vitez Ivan iz Ženeka, „dosegel je svojo pravico, žal, da se ni dolgo veselil tega uspeha. Posledice grdega ravnanja in daljna trudapolna pot so mu vzele zaduje žiljenske sile, o božiču 1441 je nenadoma zaspal za večno."

„Bojim se prihodnjosti," meni prošt Lorene, „težko breme so mi naložili, nič ne zaupam Reberčanom, če tudi so mirni; a Črni Hanej, ki je kot hlapec uslužben v Bilštanju in pride večkrat v grad Reberca, mi je sporočil, da plemiče Reberčane hudo boli ta poraz in komaj čakajo na priložnost, da se maščujejo, mislim, da to ni daleč, kakor hitro se vrne sin Ivan, ki je zdaj v Rimu, se bo začel boj z nova."

„Nič se ne bojte," tolaži Ivan Ženeški, „še smo mi tukaj in Manfred je vrl vitez, ki svojega strica ne zapusti."

„Tako je," zakličejo osi in zopet se je začel vesel razgovor.

Solnce se je že nagnilo blizu nad

Škarbino, prijetna sapica začela je pihljati sem od sive Pece.

„Čas bo, da odidemo," meni tinjski prošt.

„Da, da, drugače nas zaloti noč," meni skrbno Marjeta Mugnadova, „podajmo se na pot".

„Tako hitro pa vendar še ne," nasmehlja se prošt Lorenc, „Kletar Andrej, brž prinesi še šentjanževca".

In prinesli so hlapci na Andrejevo povelje še enkrat polne vrče, Štefan napolnil je kupice in še so sedeli gostje in srebali sladko kapljico.

Tinjski prošt ves vzradoščen nad potekom današnjega gostoljubnega sprejema je celo zapel:

Pijmo Šentjanževca
Da bi blo srečno -
Za žioljenje osakega
Zdaj in na večno.

In trčili so še enkrat s kozarci in si nazdravljali z željo na zopetno svidenje.

Solnce je pošiljalo ravno svoje zadnje žarke od zapada, ko so se dvignili gostje po kratko opravljeni molitvi in se odpravljali na pot.

Hlapci so letali po dvorišču sem in tja, da pripravijo visokim gostom osakemu svojega konja. Le tinjski prošt imel je svoj voz, v katerem se je kot prvi odpeljal.

Že je zapel večerni zvon, ko je tudi Manfred

zapustil samostan.

Veselo je hrskal vranec, ko je nosil svojega gospodarja, saj vedel je, da gre proti domu. To in ono naročil je še prošt svojemu netjaku pred odhodom, solznih očij stal je dobrodušni Štefan pri samostanskih vratih in gledal za vitkim vitezom, ki ga je imel tolikanj rad.

Po nam že od zjutraj znanih potih vračal se je Manfred, kmalu dospel v Kamen in se nagnil dol v ravnino, jezdil urno mimo Mohlič; pri patru Anzelmu se nimogel zglasiti, ker je bila že ~~[illegible]~~ pozna ura.

Vranec začel je stopati bolj polagoma kakor bi vedel, da razmišljuje njegov gospodar. Polna luna plula je nad Staro goro in obsevala v čarobnem svitu črne gozdove po planinah, ter polja in hiše po ravninah. Od daleč šumel je slap pod gradom Bilštanj. Ravno sedaj uprla je luna svojo čarobno luč v sive stene starega gradu.

In tam biva njegova Manica, ali že spava in sanja, ali pa še budi in gleda v tajno noč in misli nanj?

Take misli navdajajo viteza, ko jezdi že onkraj tiho šumeče Drave proti domu. Še enkrat požene vranca in v kratkem je doma.

II

Kdor ima s pravem koncu glavo
On vé v Jeruzalem in Rim.
Leostik.

Bilo je nekega vročega popoldne meseca junija 1452. Solnce se je nagnilo nad Mnihovcem proti Apačam. Po polju obračali so kosci z belimi predpasniki zjutraj pokošeno seno in ženske s širokimi klobuki so pridno pomagale. Mala južina je ravno minula. Gre se še zato, da spravijo seno na kopice, da ne škoduje dež, kajti solnce zahajalo je v žakelj, kar si tolmači ljudstvo tako, da je v kratkem pričakovati spremembo vremena, če zaide solnce na zapadu za oblake, ki se dvigajo izza obronkov Zatnice in daljnega Dobrača.

„Glej, glej Jernej, kdo pa jezdi tam po cesti, da se kar kadi," praša Lonka velikega hlapca Drobežovega posestva, ki je bilo last doberlavaškega samostana

Vsi delavci obrnejo se tja in gledajo. Bili so ravno na ladnem travniku, ki je dobilo svoje ime po tem, da je začutil vsak kosec, če ni dobil hitro jesti, silen glad, gotovo razumevno — če človek nič

ne jé, ne postane nazaduje sit.

„Kolikor vidim, so štirje", meni Jernej, „pa kdo so, ne morem razločiti, pa čakaj, skočim tja za tisto kopico in stvar ugotovim".

Rekši steče na označeno mesto blizu ceste, ki pelje iz Dobrlevasi črez Reberco v Kaplo. Ko so jezdeci mimo, se hitro vrne in pravi:

„Že vem, reberški plemič Jvan mlajši je in njegovi trije plemiški hlapci Vid, Jurij in Partej, dobro jih poznam, ko sem bil večkrat na Reberci".

„Odkod pa ti prihajajo", praša hlapec Boltažar.

„No teslo, ali ne veš, da je šel z našim kraljem frideríkom v Rim na božjo pot h papežu, sedaj se pa vrača, saj je dobro, da je šel pokoro dělat, ~~saj~~ ker imajo osi Reberčani precej kosmato vest, če bi se oprali vseh svojih grehov, bi postala Bela črna kakor oglje."

Tako ravno ne laskavo mnenje iz rekel je veliki hlapec nad Reberčani, imel je svoje vzroke, taj leta 1441 je čutil na svoji koži, ko so mu vzeli iz samostanskega hleva najlepšega konja.

Jernej se ni zmotil – bil je Jvan Reberčan s tremi plemiškimi hlapci. Vračal se je iz daljne poti iz Rima.

Ponosno sedel je na konju mladi Ivan, saj vračal se je kot vitez.

Imel je rudeče lase, goste brke in brada zakrivale so mu skoro cel obraz, izpod viteške čelade gledalo je par sivih očes v svet preziralno, ki so kazale malo duševne srčnosti.

Po temnem gozdu skoz Gabrije šlo je hitro navzgor, odkoder se vedno lepše odpira pogled na prostrano polje noter do Drave.

Že je na vrhu roba, kjer stoji Kovačev križ. Ivan upre pogled naprej proti gradu. Visok stolp dviga se iz strmega hriba, ki je ob enem stanovanje za plemiče Reberčane. Okoli in okoli pa je mogočen zid, tako, da ni mogoče priti v grad, do katerega se more le črez most sem od Šimanove gore.

Spodaj pod gradom je mala cerkvica posvečena Sv. Ferneju.

Poleg nje ob robu, kjer je sedaj komenda, pa stoji malo poslopje, ki je stanovanje za župnika Mateja, ki je tukaj že svojih dvajset let.

Na drugi strani proti jugu stojite pod gradom dve poslopji, eno določeno kot stanovanje za služinčad, drugo pa kot hlev za konje in krave.

Ivanu razjasni se obraz, ko zagleda

svoj domači kraj, istotako kažejo veselo lice njegovi spremljevalci.

Ospodbodli so vsi svoje konje in kmalu so bili v vasi Reberca.

Mala je bila tedaj vas, samo lesene hišice so stale ob cesti in pod cerkvijo ter župniščem, ker veličastne komende tedaj še ni bilo. Le Toničeva hiša bila je enonadstropna, ker tam bival je vaški sodnik, ki je moral paziti na red, pobirati davke ter sploh gledati, da so se izpolnili vsi ukazi gospode. Pod vaško lipo imel je tudi posvetovanja s svojimi sosedi, na kar spominjajo še sedaj lipe sredi vasi.

Prihod mladega gospoda niostal prikrit. Blagojeva mati zapazila je prva pri kuhinjskem oknu prihod plemiča, takoj je letela k Šoštarjevi, da ji sporoči to novico, od tam razširila se je kot blisk novica pri Jagru, Fišarju, Kolarju, Baštlnu in Kovaču, nazaduje zvedel jo je vaški sodnik Tonic. Hitro je pobral svoj široki klobuk ter letel na cesto, da se pokloni svojemu gospodu.

Tudi rudečelični Grajnar prišel je iz svoje hiše ~~mencaje~~ držeč svoj klobuk med rokami. Bil je najbolj premožen posestnik v vasi in tudi že prost podložnik reberške gospode. Zato se je pa tudi potegoval za to, da postane vaški sodnik, kar mu

je Joan Reberčan obljubil, kakor hitro stari Tonic zatisne oči.

Stari Tonic se je ~~ponižno~~ spoštljivo priklonil, za njim stal je Grajnar, ki je napravil ~~sendosti~~ tudi ~~[illegible]~~ ponižen poklon v trenutku, ko je jezdil mimo mladi plemič Joan.

„Pozdravljeni milostljivi gospod, da so se le srečno vrnili iz daljne dežele", tako je jecljaje pozdravil Tonic svojega gospoda in on kakor Grajnar sklonila sta še bolj svoje glave, da so se skoraj dotikale kolen.

A vitez Joan jih niti dosti ne pogleda, češ, kaj so ti revži, saj bil je v spremstvu cesarja, kraljev, vojvodov in drugih odličnih plemenitašev.

Vspodbodel je konja, da je odletavalo kamenje od kopit. Jezdili so izven vasi proti zapadu pod breg, kjer se vije pot do grada.

Drugi podložniki so se upali stoprav še le zdaj iz svojih hiš.

„Ali si jih videl", praša Blagoja, ki je imel na konen vasi svojo malo hišo, „sedaj mi bo zopet gledal na prste, če bom pobiral pravilno mutnino od trgovcev, ki vozijo tu skoz svoje blago".

„A jaz ubogi fišar", praska se imenovani za ušesi, „bom moral loviti noč in dan ribe po Beli in Dravi, ker mladi

gospod je sedaj razvajen".

„Jaz pa, omeni Jager", bom moral obhoditi hrib in dol, da nalovim dosti divjačine, ker sedaj bodo zaporedoma pojedine in mogoče še kaka gostija".

„In v moji kovačnici bo pelo noč in dan kladvo", pravi Kovač in kaže svoje zaćrnele in žilave roke, „ker bo hotel imeti mladi plemič vsakokrat nove podkve, če bo jezdil k svoji nevesti".

„Oglja tudi nikoli ne bo dosti", stoka stari Kolar, „ker se bo v kovačnici vedno kovalo, to bom kuhal oglje, da bom črn kakor zlodej".

„Jaz pa bom popravljal škornje", zareži se Šoštar, moj male postave, „če bodo ti gospodje hodili po teh peščenih stezah".

„Največji revež bom pa jaz s svojo ženko", jadikuje Bašl, „koliko bo prati perila, vode pa nič, nositi bom moral vodo izpod Klanca ali pa iz Štempika".

Le Grajnar si je veselo drgnil roke, češ, kmalu postanem župan in gostilna bo tudi dobro ospevala, saj obiski bodo na dnevnem redu in vitezi ter spremljevalci bodo žejni, za dobro kapljico pa bo poskrbljeno".

Iz visokega stolpa na gradu zatrobil je čuvaj Lukež v znamenje, da se nekdo bliža gradu. Takoj so

spustili most črez prepad, saj Lukež spoznal je od daleč, da se bliža mladi gospod s svojimi tremi plemiškimi hlapci.

Počasno so stopali konji po visokem, lesenem mostu, ki je slonel na dveh zidanih ~~sohah~~ stebrih. Skoz na stežaj odprta glavna vrata prišli so na dvorišče, kjer je pristopil takoj zvesti Lukež in pomagal svojemu gospodu raz konja. Ostali trije hlapci so prijeli konje in jih peljali v hlev, mladi vitez pa se je vzravnal od dolgega pota.

„Kako sem vesel, da ste se srečno vrnili," pravi ponižno Lukež, „bili smo že v skrbeh za Vas."

„Pač prazne šale zbijaš, strahopetni Lukež," odvrne mu prezirljivo mladi vitez, „glej rajši, da dobim kmalu kaj za pokrepčilo."

Rekši obrača se po dvorišču in gleda, kje sta oče in brat Krištof.

V tem trenutku pride po stopnicah iz stolpa stari Ivan Reberčan, za njim pa sin.

Oče Ivan bil je velike postave in širokih prs, imel je črne, mršave, že precej bele lase; oči gledale so divje in ostrepetal je vsak, ki ga je zagledal. Krištof bil

je bolj nežne postave, a oster pogled je kazal, da je iz rodu Reberčanov.

Sin Ivan stopi do očeta, mu poda roko in ga objame, bratu pa hladno ~~poda~~ pomoli roko, češ, ti nisi bil nikjer, ti nične veš.

Oče prime Ivana za roko in ga gleda s ponosom.

„Kakor vidim, vrnil si se čil in zdrav, zarjavelo lice kaže, da si bil na južnem obnebju, pa kaj tu govorimo, gremo gor, ti Mojca - menil je kuharico, ki je prišla ravno iz kuhinje, - glej, da bo pripravljena dobra večerja, ti Andrej pa stopi dol v vas in reci župniku, da nam da nekaj perutnine, plačal bom že pozneje ali pa nikoli, če pa tam nične dobiš, pa ugrabi kakemu podložniku, kaj dobrega, saj za nas je to določeno, ne za hlapce, ki naj otepajo ovseni kruh."

Rekši podajo se osi trije v stolp, kjer je bila večja soba. Medpotoma še naroči oče Lukežu, ki je bil vsled hladnega pozdrava novodošlega mladega gospoda prav malo vzradoščen, da naj prinese največji vrč vina in mu še posebej zabiči:

„Veš od tistega soda ozemi, ki smo ga lani potegnili menihom iz kleti pod Vinogradi, čemu bi samo ti pili sladko kaplico, nam se še bolj prileže, tem črnim kavkam se to nične pozna, saj

so nas itak priškrinili."

Stopili so v dvorano in sedli okoli velike močne hrastove mize na okorne močne stole. Druge opreme ni bilo v dvorani kakor nekaj mečev, sulic, v kotu bila je nekaka široka postelj pokrita z medvedovimi kožami.

Okna bila so odprta, saj minula je zima in z njo je bilo osehne prilika konec.

„Vendar enkrat doma", vzdihne Ivan, „človeku je dobro, če gleda zopet domače stene."

„Imaš prav", meni oče, „pričakovali smo te že nestrpno."

„Dolg čas mi je bilo po tebi, Ivan", pripomni Krištof.

„Ah, kaj ti, ko vedno doma tičiš, kakor kak starček", odorne mu zasmehovalno Ivan, „mene poglej, ki sem bil po svetu."

V tem stopi Lukež v sobo z mogočnim vrčem in ga postavi s kupicami na mizo.

Krištof natoči, oče dvigne kupico in napije sinu. Trčijo, da zazveni in se razlije nekaj kapljic iz do vrha napolnjenih čaš.

„Dobro došel, sedaj si pač že žejen, tedaj na tvoje zdravje."

In trknili so, nastavili kozarce in jih v močnih požirkih spraznili do dna.

„To se prileže," meni Ivan, „posebno če je kapljica iz samostanske kleti in tako po cem."

Zakrohotali so se vsi trije, da je odmevalo skozokna tja po zelenem bukovju Šimanove gore.

In zopet so spraznili ~~kupice~~ kozarce, da je kapljalo vitezom še po bradi in prsih.

„No pa povej vendar Ivan," reče radovedno oče, „kako si se imel na potovanju?"

„Povej, povej, Ivan", prigovarja tudi brat Krištof.

„Kako ste vendar radovedni kakor klepetuljaste stare babe, šli bi z menoj, pa bi vse videli."

„Saj veš, da sem star", meni oče.

„Seve, kdo pa bi skrbel za polno klet in shrambo, če bi vidva ne bila doma, je tudi nekaj vredno."

Rekši nastavi Ivan zopet polno kupico in po močnem požirku tleskne z jezikom, se nasloni na stol in začne pripovedovati.

Oče in sin Krištof pomakneta se bližje naslonivši se na mizo in zvesto poslušata.

Ivan pokašlja in začne:

Že dolgo je odlašal naš kralj friderik svoje potovanje v Italijo k Svetemu očetu, še bolj pa ga je gnala želja, da se poroči s princezinjo Lenoro, hčerjo portugalskega

kralja Edvarda.

A domače homatije so ga vedno zadrževale, tudi celjski grof friderik, saj veste, delal mu je velike sitnosti.

Nazaduje je le prišlo do potovanja. Kakor znano, določil je friderik več plemičev iz Koroške, ki bi ga imeli spremljati, med temi bil sem tudi jaz.

„Je pač posebna čast", meni oče in pogleda ponosno svojega sina, ter pazljivo posluša.

V Št. Vidu čakali smo na prihod kralja. Tudi ogrski kralj Ladislav je bil tam. Po božiču odrinili smo proti Beljaku. Skoro bi se bil friderik tam obrnil, kajti njegovi svetovalci prigovarjali so mu, da naj se vrne, ker se bojijo doma homatij. Ravno, ko je že hotel dati poveljo za povratek, prinesel je brzi sel pismo od papeža Nikolaja, v katerem mu ta naznani, da mu potuje nevesta že naproti.

To bilo je odločilno in hajdi koj drugi dan smo odrinili skoz kanalsko dolino dalje proti Rimu.

„Si pač veliko trpel", meni sočutno oče, „saj bila je huda zima".

„No prijetno ni bilo", odvrne Ivan malomarno, „prej da smo prišli do Gemone, nas je pač zeblo, želel sem si, da bi bil doma za pečjo, a korajža velja.

Ko pridemo v ravnino, je bilo tam kakor pri nas v spomladi, odložili smo kožuhe in hajdi dalje.

„Pač čudni kraji," pravi Krištof.

„Seve, tebi se more samo sanjati o kaj takem", pogleda ga Ivan pomilovalno in si zopet namoči zasušeno grlo in nadaljuje:

Sredi provinca prišli smo črez Apenine, kjer je pihala še ~~prav~~ silno ostra sapa, zopet v dolino v krasno mesto ~~Florencia~~ Florence. Kralj Friderik je bil prav dobre volje, a pokvaril mu jo je Ulrik grof celjski, ki mu je poslal pismo, v katerem mu grozi, da odpove kralju vsako pokorščino, če ne odstopi od varuštva glede mladega kralja Ladislava.

„Vidiš, vidiš, Ulrik celjski ima pač korajžo", pravi oče in porabi priliko, da si tudi priveje dušo s krepkim požirkom.

„Da vsa čast Ulriku", nadaljuje Ivan, „to je vitez, da jih je malo, „omahljivi friderik je tako nesposoben."

„Tiho, tiho," šepeče Krištof, „da nas kdo ne sliši, saj veš, moč pač le ima".

„Bojazljivec", ~~zalula~~ ~~mu~~ oštoje ga Ivan ~~v obraz~~, „kaj meni to - sicer pa me ne moti; tedaj friderik bil je slabe volje. Še le v mestu Siena, kjer ga je čakala nevesta, razjasnilo se mu je temno lice.

V velikem spremstvu potovalo je

kralj Friderik s svojo nevesto in s svojim bratom vojvodom Albrehtom ter kraljem Ladislavom proti večnemu Rimu. Dolga je bila pot, a 9. svečana smo vendar dospeli na cilj.

V kraljevem spremstvu smo bili Volbenk Mugrad, Joan Khevenhüller, Krištof Bibriaher, Žiga Mordaks, Viljem Reisperger in jaz s svojimi tremi oboroženimi hlapci, katere si mi dal seboj.

„No in kako je bilo v Rimu," vpraša ves radovedni Krištof.

„Predolgo bi bilo," odvrne Joan, „če bi hotel vse na dolgo in široko pripovedovati. V kratkem omenim, da je bil Friderik dne 15. svečana kronan za kralja Lombardije, 16. svečana bila je slavnostna poroka, dne 19. svečana pa ga je kronal papež za cesarja.

Bile so to velike slavnosti, o čemur priča vse povsem. Po kronanju za cesarja bili smo klicani vsi cesarjevi spremljevalci na angelyski most. Zbrani so bili tam naš cesar Friderik, njemu ob desni sedela je cesarica Leonora, na levi papež Nikolaj, zraven njega bil je kralj Ladislav, vojvoda Albreht in cela truma velikašev v najlepši opravi. Cesarjev klicatelj sporočil nam je cesarjev odlok, da postanemo njegovi spremljevalci viteži.

Po izvršenih ceremonijah smo nazaduje poklekníli pred cesarja in sprejeli udarec z mečem v znamenje, da smo odslej vitezi.

Ko je udaril cesar mene po desni rami, rekel mi je svečano:

Udarim te z mečem za viteza, tebe, tvojega očeta Ivana, brata Krištofa in vaše potomce".

„Živel naš cesar", vskliknela oče in Krištof, „toliko časti si nismo zaslužili".

In zopet so dvignili čaše in jih izpraznili.

„Ha, ha - vitez, jaz Ivan Deberčan" trka se oče po prsih, to je nekaj, sedaj vam pokažem vi dobroljski menihi".

„Sedaj imamo zopet upanje", pravi sin Ivan, „da ugrabimo menihom naša posestva".

„Pa povej še, kako si se potem imel", pravi oče.

„Na kratko povem. Bila je slavnost za slavnostjo, povsod so nas vabili in marsikatere rimska gospodična me je gledala zapeljivo, a kaj meni, zbijali smo šale, saj danes tukaj, jutre tam.

„Pri tem bi bil tudi jaz rad poleg", meni Krištof.

„Oh ti, ki vedno za pečjo tičiš, tebe

bi že nihče ne pogledal", zasmehuje ga Ivan, „pa pustimo to, cesar Friderik dobil je zopet oznemirljiva poročila iz Avstrije, zato smo nastopili pot proti domovini.

Hitro je šlo nazaj črez Apenine in ravnine, skoz Videm in soteske, pred nekaj dnevi smo prišli v Beljak, kjer smo počivali nekaj dnij. Spremljali smo cesarja še do St. Vida, odkoder je potoval na Dunaj, mi pa osak na svoj dom. Jezdil sem skoz Velikovec in evo, sedaj sem tukaj".

„Veliko si videl in skusil", pravi ponosno oče, „bodočnost nam pa tudi še kaj obeta, toda sedaj je čas, da nam prineso kaj na mizo".

Rekši odpre vrata in zakliče: „No Mojca, Andrej, hitro, če ne, vas ozemi ose vrag".

„Je že gotovo", oglasi se Mojca z rezkim glasom iz kuhinje.

In res, že stopa z velikim loncem po okornih stopnicah, da se je bilo osak trenutek bati katastrofe, za njo pa se je polagoma pomikal Andrej z ocvrto perutnino in gnatjo na širokem krožniku.

Vsem trem vitezom razjasni se obraz, ko zagledajo okusna jedila. Nostrži se jim širijo in usta ostala so jim odprta.

„No, ali je dal župnik piščeta", praša oče Ivan.

„Zastonj sem moledoval", odvrne

Andrej: „Kuharica Zefa je toliko jadikovala, češ, da nima ničesar odveč, dve kuri še ima, a te pridno nesejo jajca, naj pošlje drugokrat; odšel sem k Grajnarju, ki mi je hitro postregel z vsem, nazaj sem pa vendar le povabil župnikovega petelina seboj v grad, ko je ravno brskal po gnoju, evo ga".

„Dobro si pogodil Andrej," zasmeje se Ivan mlajši, „sedaj pa idi in daj vsem klapcem piti, da bodo veseli današnjega dne".

Andrej se okorno pokloni, obraz se mu razširi veselja, hitro smukne z Mojco pri vratih ven.

„Je vendar dober gospod ta Ivan, no danes si ga bomo privoščili, naj le menih dosti pridelajo, skrbeti jim ni treba, da bi ne mogli spraviti vina v klet, poma gali bomo že mi -ha-ha- po naši navadi".

In zadovoljno se nasmeje Andrej, vzame največji vrč in hajdi v klet.

Med tem pa so praznili vitezi Reberčani sklede in krožnike in niso imeli časa, da bi kaj govorili.

„Dobro nam je postregla Mojca, no in Grajnarja se bom že spomnil," pravi oče Ivan, ko obira zaduje bedro ukradenega petelina in se na tihem smeje, češ, ko bi Zefa vedela, kako nam diši, še v čast si naj šteje, da si je Andrej zbral njenega petelina".

Končana je bila pojedina, Lukež hitro

pospravi krožnike in postavi velik vrč Žitarca na mizo.

„Sedaj pa zalijmo", meni mladi vitez Ivan, „dolga pot človeka utrudi in posuši grlo, na zdravje vas vseh."

In zalili so zdatno večerjo, si obrisali prste po obleki, kajti prtov niso imeli in se naslonili udobno v svoje sedeže.

„Da Ivan, če bi bilo vsak dan tako", meni oče, „bilo bi nam dobro, a žal, vedno ni tako".

„Kaj pa vam je oče", praša Ivan že malo rudeč od vina, „ali pa zopet menihi kaj hočejo.

„Da in tudi ne", pravi zamišljen oče, „pa v stiskah smo, denarja ni, posestva so večinoma zadolžena, posodi nam nikdo kaj, dohodkov pa tudi nimamo dosti.

„Da tako je", povesi žalostno Krištof glavo, „vidim, da dobiva oče sive lase, posebno, kar nam je umrla mati Agata, ki je znala dobro gospodinjiti".

„Škoda za njo", vzdihne sin Ivan, „bila je dobra mati, a premalo smo jo spoštovali. Sedaj moramo gledati, kako bomo shajali".

„Veš kaj", pravi oče naenkrat razveseljen, kakor bi mu šinila rešilna

misel v glavo, „oženiti se boš moral Ivan, gospodinjo potrebujemo".

„Oženiti, to je lahko reči," pravi zategnjeno Ivan, „a koga?"

„Zato je že poskrbljeno," meni oče, „določeno je, da ti prevzameš posestvo, saj cesar bo v to privolil, ko si mu sedaj storil uslugo, nevesta pa je tam v Bilštanju," saj jo poznaš.

„Kaj, Manica," pravi Ivan začudeno, „to bi naj poročil."

„Nikar nič ne premišljuj," prigovarja oče, „bogata bo, saj njen brat je v svoji prismukujenosti šel v samostan in stari Nikolaj te ima rad in želi to zvezo."

„To se sliši prav prijetno," meni Ivan, „samo, če se ne bo Manica kujala, če jo bom faz zasnubil."

„Kaj na tem, mora te vzeti, kar stari Nikolaj zaukaže, to se mora zgoditi," meni oče oblastno.

„Ni napačna misel, Manico sem vedno rad videl, in mislim, da ji bom všeč, najslabše nisem postave in vitez sem tudi," pobaha se Ivan.

„Tako je prav Ivan," pravi veselo oče, „trčimo na srečno bodočnost."

„Živela Manica," zavpijejo vsi že vinjeni, Majti vrč bil je že skoraj prazen.

„Kakor hitro se odpočiješ," meni oče Ivan, „se odpraviva proti Bilštanju,

ima pri nas opravke
jutre ~~[illegible]~~ Črni Hanej; temu sporočim, da pridemo s teboj na važen obisk in naj bosta oče in Manica doma.

„Dobro oče", vzklikne Ivan, „ta misel mi ugaja, lepa nevesta, in glavno, da je bogata, moja mora biti, sicer sem slišal, da se smuče oni mlečnozobi Manfred iz Podgrada okoli nje, naj se le upa, dal mu bom spomin za vedno."

In zakrohoče se v pijanosti, da bi človeka spreletela groza, in oči se mu zasvetijo od želje po maščevanju.

Ura v zvoniku cerkve Sv. Jerneja odbila je v zategujenih udarcih dvanajsto uro, davno je že bilo doli na vasi vse mirno, saj podložnik - trpin ima utrujene ude, od trdega dela in sladko spanje je njegova edina utcha na svetu.

Baklja nad mizo je dogorela - kajti boljše luči niso imeli reberški vitezi, postali so tudi že zaspani. Spraznili so kupice, oče odšel je v stransko kamro, na svoje ležišče, brata Ivan in Krištof pa sta se spravila v kot, ugasnila luč, ter se vlegla na medvedove kože.

Luna je priplavala izza Jegartovega vrha ter obsevala skoz odprto okno oba brata v čarobnem svitu.

Nekaj časa sta se še premetavala po tleh, potem pa je pričalo enakomerno

smrčanje, da sta dolga pot in zaužito
vino storila svoj učinek.

Reberški Djboj

Zadnji vitez Reberčan

Zgodovinska povest.

III.

Roka v roko sega,
Srce k srcu sili.
Jenko.

Med Staro goro in Mnihovcem je globoka odolbina, v katero se stekajo mnogoštevilni bistri studenci v vedno bolj naraščajoč gorski potok, ki se preriva skoz skalovje in skače črez pečine v šumečih penah in hiti, da pride prej ko mogoče v dolino in se združi z mogočno Dravo, da v njenem spremstvu napravi daljno pot, dokler se ne zgubi v valovih Črnega morja.

Dioen je ta kraj in nudi toliko gorske lepote. Kot ozadje te odolbine dviga se ponosni sivi Obir visoko k nebu in gleda prezirljivo druge vrhove, kajti on je poglavar vseh drugih zelenih višav, le njemu pristoja siva brada ~~sivih~~ golih skal.

Tam, kjer se spusti Biljštanjski potok skoz ozko odprtino, naenkrat v globok prepad, da se pokaže v vsem svojem sijaju bel kakor gorska vila in osvežujoč, je na desni strani mogočna skala, ki je že sama ob sebi kakor trdnjava od treh

stranij nedostopna, je le proti zapadu je svet bolj raven.

Na tem mestu sezidali so plemiči Biljštanjski (Wildenstein) mal grad, ki je kaj ponosno gledal v divno podjunsko dolino, katero obdaja kakor srebrn pas reka Drava, ki se počasno in tiho privije skoz zelene loge iz Rožne doline in se pritiska ob vznožju Škrbine in hiti dalje med zelenimi polji iz divnega Korotana, da se tem prej senči v ozki kotlini med Pohorjem in strmim Kozjakom.

Grad ni bil obštren; imel je štirivoglat stolp, v katerem so bile dve sobi, in zgoraj dve, nad temi pa majhen prostor, kjer je bil čuvaj, ki je pazil, da se nihče nepoklican ni približal gradu. Poleg stolpa bila je mala staoba za posle in nizko gospodarsko poslopje, ter nižji stolp, v katerem so bili spodaj prostori za jetnike, zgoraj pa manjša soba določena tudi za ječo vitezov.

Celo poslopje obdajal je visok zid s hodnikom na notranji strani, da so mogli od tam odbijati morebitne napade ljutega sovražnika.

Pod gradom bil je čez potok mal most, od koder je peljala pot po pobočju Staregore noter do grada Reberca.

Proti zapadu bila so grajska vrata, skoz katera se ~~je prišlo~~ prišel črez most, ki je bil položen črez mal prepad, do ravnine, ki se raztega od tam proti Apačam. Tik pred vratmi je široka skala, ki konča proti severu v globok prepad.

V tem gradu, ki ga ljudstvo imenuje tudi Obeg ~~ali Podkamj~~, stanoval je ob času naše povesti vitez Nikolaj, že dalje časa je udovec. Soproga Magdalena osrečila ga je s sinom Lambertom in hčerko Manico. A ko sta bila otroka stara dvanajst in deset let, zatisnila je oči, zanesli so jo k kapelici v Apačah k večnemu počitku.

Vitez Nikolaj že prej bolj divje narave, bil je kot udovec še bolj prepuščen svojim strastem. Nagle feze, brez posebnega srčnega čuta gledal je le na to, da bi obogatel in mu za to ni bilo nobeno sredstvo preslabo.

Otroka bila sta popolnoma materine narave, mirna, tiha blagega čustovanja. Lambertu ni ugajalo doma, zato je šel v Dobrlovas v samostan, ostala je doma le Manica, ki si je tudi želela priti v boljše kroge.

A ose upe morala je pokopati, kajti ob jeklenem odporu očeta ni bilo misliti na to.

Krasna bila je Manica, podoba

planinske cvetke, ki se razvija v rajski vršavi tako lepo in nežno. Vitke postave je bila kakor jelka, črnih las, cvetočih lic ter rujavih očij, ki so te gledale ljubko kakor srna v planini z neko tiho melanholijo. Kedar se je nasmejala, bilo je kakor bi zapeli zvončki in vrsta snežno belih zobov se je kaj lično podala k rudeče cvetočim ustnicam.

Edina tovarišica bila je dosti starejša sestrična Juta, ki je vodila gospodinjstvo. Zgubila je v nežni mladosti stariše in stric Nikolaj vzel jo je po smrti svoje soproge k sebi v svoj grad.

Bila je male postave, rudečih las, dvoje sivih očij gledalo je izpod obrvij v svet polno zavisti in trdosrčnosti. Imela je lastnosti Nikolajevega brata Kilijana, ki je bil silovit človek in je storil tudi v dvoboju z nekim vitezom konec.

Poslov ni bilo dosti. Bili so v gradu stari čuvaj Mihael, dve dekli Špela in Lona, ter hlapec, občeznani Črni Hanej.

Kdo ga ni poznal – Črnega Haneja!

Doma je bil iz Feriš, pri Kovaču zagledal je luč sveta. Ker je bilo dosti otrok, občutil je tudi on kmalu resnost življenja. Bil je najprej pastir na kvanški ravnini, pozneje postal je oglar. Ker je bil vedno zamazan v tem poklicu, rekli so mu Črni Hanej in to ime mu je

tudi ostalo. Ko je bil že 40 let star, stopil je v službo v gradu Bilštanj.

Navajen iz mladih let na trpljenje, bil je potrpežljiv, pri tem zvesto udan in zanesljiv.

V gradu je že deset let. Če tudi je postopal vitez Nikolaj z njim včasih kruto, pretrpel je vse, vsaj gospodična Manica vedela ga je vedno potolažiti. Tako je nastalo med njima neko posebno zaupno razmerje. Hanej jo je smatral kakor svojo hčerko, za njo storil bi vse, šel bi tudi za njo v smrt. Manica pa mu je tudi zaupala vse, saj ni imela nikogar v gradu, kateremu bi mogla kaj povedati.

Ravnokar prijezdil je Hanej skoz vrata. Drugače vedno dobre volje, bil je danes zamišljen, gledal je okoli kakor bi koga iskal. V tem trenutku pride po stopnicah Manica. Kakor hitro jo zagleda, pomigne ji, naj stopi z njim v kot, kjer ju nikdo ne vidi in posluša.

„Gospodična Manica," pravi ves zasopljen in razburjen, „nekaj imam vam povedati."

„Kaj takega," prebledi Manica nič dobrega sluteč.

Hanej se oddahne in pripoveduje.

Bil sem v gradu Reberca, kamor me je poslal vaš oče. Ko sem opravil

svoj posel, naročil mi je oče Ivan Reberčan, da sporočim vašemu očetu, da ga obišče s svojim sinom prihodnji teden in da naj bo Manica doma".

Manico je to presunilo kakor noj, ker uganila je takoj, kaj to pomeni.

„Ali je res", praša Manica, kakor bi se hotela samo sebe pomiriti.

„Da, celo gotovo", odvrne Hanej, „nič dobrega to ne obeta, mislim gospodična, mladi Ivan, ki je postal, kakor sem zvedel, vitez, je že prej večkrat omenil o vas, sedaj pa, ko so vsi v stiskah, se misli poročiti z vami, da bi dobil dosti denarja".

„Moj Bog, pomagaj mi", zdihuje Manica, „kaj naj počnem, – moj Manfred, bila bi zanj zgubljena".

„Nikar ne obupajte", tolaži Hanej, storil bom vse, da se iztrgate iz krempljev Reberčana, jutre zjutraj grem v Podgrad in obvestim Manfreda, o vseh peklenskih naklepih.

„Hvala ti, dobra duša", šepeta Manica in izgine po stopnicah, kajti ravno je prihajala po dvorišču Juta očividno vsa razveseljena. Pa zakaj tudi ne, saj Stric Nikolaj je bil poročila, ki mu ga je prinesel Hanej, prav vesel in tako se je izdal, da pride v kratkem Ivan

snubit Manico.

„Ha, ha", nasmejala se je sama sebi, „nežna golobica pride v sokolovo gnezdo, Manfred pa naj gleda za njo, sedaj pa bo moj, toliko sem mu nastavljala zanjke, a bil je slep, ker se je tako zatelebal v mojo sestrično."

In veselo je poskočila ~~čraz~~ po dvorišče in izginila v kuhinjo.

Vitez Nikolaj pa je sedel v svoji sobi, dal si je prinesti vrč najboljšega in užival rujno kapljico v močnih požirkih.

„Dobro gre, Reberčan pride snubit", modruje pri sebi, „poleg dote dobi zalo nevesto, jaz pa imam zvestega pogumnega zaveznika, skupno bomo delali plen, tu sem nas tudi ne bo lahko kdo zalezoval in živeli bomo kakor tički".

Tlesknil je z rokami od veselja, zopet naguil kupico in se zadovoljno zakrohotal.

„He Manica kje pa si", zakliče oče, „pridi sem k meni".

Nekaj trenutkov in Manica vstopi v sobo. Nič ni več tako vesela in iz obraza bere se ji otožnost.

„No, kaj pa se tako kislo držiš, kakor bi ti kura kruh pojedla", zasmeje se oče, „pa boš kmalu vesela".

„Ne vem, kakšno veselje bi me še moglo čakati", odvrne Manica plašno.

„Nečenčaj takih stvarij, za mlade ljudi je čas veselja, posebno, če se napoveduje čil in čvrst ženin".

In oče pogleda Manico od strani ter potegne krepek požirek iz kozarca, Manici pa je, kakor bi jo pikal z ostrim nožem.

„No glavo po konen, pa ne drži se čmerno, prihoduji teden prideta stari vitez Reberčan in njegov sin Ivan, ki se je vrnil kot vitez iz Rima – da ne prideta užívat samo mojih postrv in vina je jasno, tedaj Manica, pametna bodi in pripravi se, da bo Reberčan vesel – tako je moja volja".

Manici je kakor bi jo objela tema, sama ne ve, kako je prišla iz sobe.

„Čudno dekle", govori Nikolaj pri sebi, „namesto, da bi se veselila, pa se čmeri, no, pa te muhe ji ~~bosss~~ že pregnal ženem, moja želja se mora izpolniti, če ne z lepim, pa siloma." –

Minula je noč, minul je dan, vitez Nikolaj šel je že zgodaj na lov, na Mnihovce, češ, za prihoduji teden bo treba kaj imeti pri rokah.

Šel je sam, ker to imel je najrajši.

Tako je moglo biti, da se je izmuznil Hanej neopažen iz grada.

Po strmi stezi bil je kmalu v dolini, brzih korakov bil je mimo Galicije in

dalje črez most in ob Dravi gor v Podgrad.

Vitez Manfred prišel je ravno iz grada gledat, kaj delajo delavci, ko stopi k njemu Hanej ves zaropljen.

„No kaj pa je Hanej," praša Manfred, ki je došleca dobro poznal, saj videla sta se večkrat v Apačah in v Dobrlivasi.

„Gospod, nevarnost preti, odločitev mora biti takoj, drugače je prepozno," pravi Hanej ves razburjen.

Manfred ga gleda začudeno.

„Povej tedaj kaj se je zgodilo."

In Hanej ~~povedal~~ razložil je vse, kaj namerava storiti Reberčan in da Maničin oče njegov sklep odločno podpira.

Manfred prebledi, bolesten vzdih se mu izvije iz prsij.

„Prav imaš Hanej," reče po nekaj časa Manfred, „niti trenutka ne smeva zamuditi. Sporoči Manici, da naj pride jutre popoldne v Apače k patru Anzelmu, doma naj reče, da obišče grob matere, Jute pa naj nikar ne vzame seboj, moram z Manico samo govoriti."

„Dobro, gospod, storil bom vse," pravi Hanej vesel, in zgine zopet po poti proti domu. Prej da je stalo solnce nad Obirjem, stopal je že proti gradu in ker je bil most spuščen navzdol, prišel je neopaženo v grad. Juto zapazil je

v kuhinji in je porabil to priliko, da je stopil hitro po stopnicah do Maničine sobe.

Manica, ki je opazila, da prihaja Hanej, odpre nagloma vrata.

„Kaj je," praša vsa vznemirjena, ~~Ma~~

„Manfred vas pozdravlja – jutre popoldne se snideta pri patru Anzelmu, a vzemite le mene seboj, vse bo dobro, a sedaj grem, da nihče ne sluti kaj."

Hanej je hitro zopet dol na dvorišču in se dela, kakor bi imel Bog ve koliko opravka. Tako tudi futa ni spreviđela, kako vlogo igra Hanej med Manico in Manfredom.

Vitez Nikolaj vrnil se je s krasnim srnjakom proti večeru domu. Bil je izvanredno dobre volje. Izročil je plen Haneju, sam pa je odšel v viteško dvorano, da se odpočije. V kratkem bilo je poskrbljeno tudi za telesno udobnost. Manica se je danes še posebno potrudila, da je storila očetu vse prav, saj jutre hoče v Apače in oče mora to dovoliti.

„No, Manica," nasmehlja se oče, ko je sedel v naslonjaču in srkal dobro kapljico, „si videla srnjakaka-saperlot?"

„Sem videla," nasmehlja se Manica, „to ste pač izvrsten lovec, da ste ga

tako dobro zadeli.

Očetu ugajala je ta hvala očividno, pogledal je Manico ter rekel:

„Tako je prav Manica, le vesela bodi, pa tiste sitne muhe si izbij iz glave, vendar ne boš šla v samostan kakor naš bebasti Lambert!

„Oh, kaj mislite oče, žalosti vam nočem delati, a vse pride tako naglo, da si niti premisliti ne morem. ~~vse~~"

„Se boš že navadila", pravi celo prav milo oče, in se kar začuditi ne more na spremembi svoje hčere.

„No očka, le pijte ga, saj ste si ga zaslužili, tako izvrsten lovec".

In natočila je polno kupico, pogladila očeta po licu in rekla:

„Veste, oče, čutim se tako samo, mislim vedno na svojo mater, sanjalo se mi je zopet od nje, že dolgo nisem bila na grobu in tudi pater Anzelm je rekel, da moram priti vsled potrebnega poduka v čitanju in pisanju, oče, pustite me, da grem jutre v Apače, Hanej naj me pa spremlja".

In zopet pobožа Manica očeta po glavi in licu. Srce pa ji od razburjenosti močno bije.

„Je že dobro; ker vidim, da me ubogaš, le idi, a k patru Anzelm ne hodi dosti, saj čemu bi se učila pisati, bogata si,

kaj drugega pa ne rabiš." <glej zraven>

Misel na to, da vidi drugi dan Manfreda, je preveč osrečila Manico in ni toliko čutila pomena očtovih besed. Tolažila jo je misel, da jo reši Manfred. Da je v sili rabila izgovor, si je sicer očitala, a ljubezen poskusi ose, da pride do svojega cilja.

Že davno je razprostrla temna noč svoja hladna krila na utrujeno zemljo, le zvezdice na jasnem nebu so budele in ostrepetavale v tisočerih lučicah.

Manica ni mogla zaspati, če tudi je dostikrat zatisnila oči. Zavidala je futo, ki je bila v isti sobi in bila že davno v kraljestvu sanj.

Misel na Manfreda ni dala Manici miru. Pred oči stopili so ji prizori iz zadnjih časov.

Da poznejše razumemo, posezimo nekoliko nazaj v dobo prejšnih dogodkov.

Benediktinci v St. Paolu dobili so leta 1123 od vojvoda Henrika IV iz rodu Sponheimcev obširno posestvo v Mohličah. V oskrbovanje tega in drugih posestev posebno v Apačah, kjer so imeli tudi malo kapelico in svojo hišo, bil je določen oskrbnik, ki je bival posebno po letu v tem divno lepem planinskem kraju.

V letih, ko se vrši naša povest, bil je oskrbnik pater Anzelm, daljni sorodnik viteza Manfred. Bil je mož častitljive postave z dolgo sivo brado, že pogled sam je odkrival, da biva v tem sočeniku plemenito, blago srce. Zato pa ga je tudi osak vzljubil, kdor ga le enkrat videl. Bil je učen mož in je kaj rad podučeval mlade ljudi, da so znali brati in pisati.

Bival je po letu najrajši v Apačah pod sivim Obirjem. Od tod hodil je tudi na obisk v grad Bilštanj, kjer se je kaj rad mudil, saj zapuščena otroka Lambert in Manica potrebovala sta vzgojitelja, ker oče Nikolaj imel je za vse kaj drugega smisel samo za to ne.

Posebno Manici bil je velika uteha za zgubljeno mater, ~~posebno~~ zlasti potem, ko je odšel brat Lambert v samostan.

Bilo je med patrom Anzelmom in Manico razmerje kakor med očetom in hčerjo.

Veliko lepih stvarij slišala je po njem iz knjig, bila pa je zato tudi kaj pridna učenka, ki je delala osi velemu staričku veselje. Obiskala ga je dostikrat tudi v Apačah, kajti njen oče postajal je vedno bolj čemeren,

ki nič ni rad videl duhovnika v svojem gradu, gato pa častiti starček ni dostikrat več prišel tja, saj zapuščale so ga tudi že noge.

Tem pridnejše pa je zahajala v Apače Manica posebno potem, ko je bila tam pokopana njena mati, katere grob je zvesto obiskovala in ga krasila z najlepšimi cvetkami.

V Apače prihajal je ~~večkrat~~ pogosto Manfred iz bližnjega Podgrada k svojemu sorodniku.

In tako se je zgodilo, da je videl tam večkrat Manico.

Je že tako usojeno in ostane tudi za vedno, da se oname v srcu mladih ljudij, če večkrat občujejo med seboj, oni čut, ki se mu pravi ljubezen.

Ljubezen je bila
Ljubezen še bo
Ko mene in tebe
Na svetu ne bo,

pravi narodna pesem in tudi Manfredu in Manici ni zaprinesla.

Kaj je bilo bolj naravno kakor to, da sta se vzljubila. Žali vitez v najlepši mladeniški dobi in Manica, kakor rožica, ki začne ravno kar razvijati bretje v bujni cvet - to je bila dvojica, ki bi je lepše ne mogel najti.

In tako se je zgodilo, da je zahajala Manica še bolj pridno v Apače in tudi Manfred ni izostal. Da sta se le videla, se srečala z očmi, s katerimi sta si rekla vse, kar si povedati nista upala — bila sta srečna, tako neskončno srečna, kar je le tedaj, če sta si dve mladi srci udani v tisti nesebični, sveti ljubezni, ki blaži človeško srce.

A tudi prave prilike, da bi razodela svoje čute, nista našla, saj navadno bila je sestrična Juta navzoča.

Bilo pa je na dan Sv. Florijana, ki se slovesno obhaja v cerkvi v Galiciji.

Kakor osako leto tako so prišle tudi letos procesije iz Reberce, Št. Vida, Mohlič Žitarevasi in Apač. Zbralo se je mnogo ljudstva, saj bil je kaj krasen dan. Vse je bilo zeleno, narava oblekla je praznično obleko, le visoki Obir nosil je na svojih ramah še bel plašč.

Prižnica bila je na prostem in župnik Štefan iz Št. Vida je v vznešenih besedah slavil žioljenje Sv. Florijana. Pobožno je ljudstvo poslušalo, po pridigi je ta in ona ženska rekla: Št. vidski gospod pa le znajo najbolj povedati, tako lepe pridige še nisem slišala.

Tudi Manica prišla je tokrat sama. Slutila je, da pride tudi

Manfred in ni se varala. Med božjo službo sta se ujela z očmi, Manica je močno zarudela in s pobožnostjo ni bilo dosti več, le prepogosto so uhajali njeni pogledi namesto na oltar k njenemu ljubljenen.

Bila pa je tudi tako dražestna - modra obleka pristojala ji je kaj dobro, in velik klobuk z valovitim peresom je še bolj povečal krasoto vitke postave.

Minula je božja služba - ~~[illegible]~~ župnik Matej iz Reberce zapel je z ubranim glasom - Ite missa est - zadonele so orglje, ko je bil zadnji blagoslov - nato pa so zapuščali verniki trumoma božji hram.

Manfred in Manica sta se kmalu sešla in se srčno pozdravila.

„Meni se mudi domu," meni Manica vsa zarudela, „Juta je nekoliko bolna in hiteti moram, da oskrbim vse potrebno v kuhinji, ker drugače so oče hudi".

„Te smem malo spremljati," praša Manfred ves srečen.

Manica mu je pritrdila. In šla sta po ravnem polju med zelenimi travniki in temnimi njivami.

Prišla sta v gozd. Od hoje razgreta sta postala in uživala lepoto pomladanskega

dneva. Manica imela je pripet na prsih šopek šmarnic.

„Kako ljubki šopek imaš Manica", pravi Manfred, „kako bi bil srečen, če bi mi ga dala".

„Srčno rada", reče Manica, zarudi, odpne šopek in ga pritrdi na Manfredove prsi. Čutil je njen dih, lasje so se v vetru igrali okoli njegovega čela. Videti je bilo, da se je Manici tresla roka, saj tako blizu še nikdar ni gledala svojega izvoljenca.

„Kako lepo se podá šopek", nasmehlja se Manica osa srečna. Nehote prime jo Manfred za roke, pogledala sta si v oči tako srčno, globoko, s tako iskrenim izrazom.

„Manica".

„Manfred".

Bile so edine besede, ki sta jih mogla spregovoriti v tem trenutku, ki je bil za nju tako lep. Manfred privil je Manico k sebi, ki je nagnila svojo glavico na njegove prsi in prvokrat strnile so se njune ustnice v dolg, iskren poljub.

Košate smreke so ob rahlem vetru tajinstveno zašumele in kos ob bližnjem potoku zažvrgolel je svojo pesem o ljubezni.

Bil je trenutek, ko sta si razodele

dve čisti duši vse notranjosti srca, ko sta si obljubile večno ljubezen in zvestobo.

Rahlo se je izvila Manica iz Manfredovega objema, bilo ji je, kakor bi sanjala, da sanjala o tako veliki sreči.

In govorila sta o bodočnosti in o sreči, ko bosta združena za vedno.

Solnce mlade ljubezni je sijalo tako ogrevajoče, tako lepo, a bližali so se oblaki, ki naj bi zatemnili to srečo. —

Vsi ti prizori stopili so Manici pred oči. Kako lepo je sanjala o bodočnosti, a kake sovražne sile so se ~~dvignile~~ dvigale proti njej, ki naj bi zamorile nežno razmerje.

Težko ji je bilo pri sreu in vroče solze so ji zalile oči.

Še le proti jutru je zaspala. —

Črni Hanej je že na vse zgodaj ujel nekaj prav lepih postrv in jih djal v leseno posodo napolnjeno z vodo, da prinese ribe še žive patru Anzelmu, ki je bil ljubitelj te jedi.

Juta je ves čas opazovala Manico, zdelo se ji je, da je razburjena. Rada bi jo spremila, a strie Nikolaj je zaukazal, da naj ostane doma, kajti marsikaj je še pripraviti za bodoči teden za napovedane goste.

Črv ljubosumnosti pa juti ni dal miru,

osekako je sklenila, da opazuje, ali se Manica ne snide z Manfredom, katerega ulovíti v svoje mreže je bil njen glavni namen. In to je hotela doseči na osak način.

Manica oskrbela je ose potrebno, zatajevala se je kolikor mogoče, da se ne izda.

Solnce je že stalo nad Staro goro, ko je stopila na dvorišče, kjer jo je že čakal Črni Hanej.

Delal se je, kakor bi o ~~[illegible]~~ vsem tem nič ne vedel, zato je vzdihnil:

„Težko bom moral nositi, težko, no pa za patra Anzelm to že storim, spomnil se bo zato moje grešne duše s kakim očenašem."

In dvignil je posodo z ribami, še enkrat globoko zaječal in ob enem pogledal, če ni nič sumljivega in odšla sta črez most dalje proti Apačam.

Nista dosti govorila med potoma, saj Manici bilo je pretesno pri sreu, misel, da jo mogoče oče prisili, da vzame Reberčana, ji ni dala miru in iskala je, kako bi se rešila te strašne usode, ki bi jo čakala ob strani ji osovraženega moža.

Poznala je mladega Reberčana že dalje časa, prihajal je večkrat k njenemu očetu v Bilštanj, imela je priliko občevati z njim, toda ostal ji je vedno zopru,

saj bil je tako ohol in brez vsake srčne plemenitosti. Njegov govor se nisukal o ničesar drugem kakor o veselem žvoljenju in popivanju. Zato se ga je kolikor mogoče ogibala, če tudi je oče želel, da bi mu delala družbo.

Tu sedaj bi naj bila za vedno z njim združena! Groza jo je spreletela pri tej misli.

„Ne, nikdar, rajši storim smrt kakor zapustiti Manfreda" - tako je sklenila Manica in stopala je ~~dalje~~ hitreje proti Apačam, saj kmalu vidila ~~to~~ onega, ki ga ljubi z oso močjo deviške ljubezni.

Po lahno strmi poti jezdi naš znanec Manfred skoz temne gozdove proti Apačam. Nepopisno lep razgled uživa popotnikovo oko; pod seboj vidi mogočno Dravo, ki se tu poslovi od vrhov Zadnice in strme Škarbine ter se zavije tiho, mirno ~~skoz~~ med zelene loge proti starodavnem Kamnu in visokim Finjam. Proti vzhodu gledaš razprostrano podjunsko dolino in daleč zadaj visoke gore nad Djekšami in labudsko dolino. Proti zapadu pa se ti odpira divna Rožna dolina z belimi cerkvami in kapelicami in v ozadju z visokimi gorami.

A Manfred je bil danes slep za ose

te naravne lepote.

Zamišljen sedel je na svojem vranec, ki je nosil ponosno svojega gospodarja.

Kako lepo je bilo še komaj pred dobrim mesecem, ko sta si razodela Manfred in Manica srčno tajnost, kako ga je osrečevala ta misel. Imel je namen ~~jo~~ v kratkem poročiti Manico, saj sedaj postal je sam svoj in tožilo se mu je po družici na samotnem gradu Podgrad.

Manica sama je izrekla željo, da naj čaka Manfred, ko ona spolni 21 leto, da si tačas uredi ose potrebno. Treba bo še tudi očeta pripraviti na to, pa kako? Premišljeval je že sem in tja, kajti vedel je, da vitez Nikolaj ni bil posebno prijazen z njim, vzroka za to pa ni mogel najti.

V teh in enakih mislih prispel je Manfred s svojim vrancem na ravnino, odkoder se vidijo Obir in daleč zadaj sive stene dolge Košute, ki se skrije zadaj za zelenimi vrhovi gore Šetišče.

Vranec je vzravnal glavo, zahrskal in zdirjal s svojim gospodom kakor bi vedel, da pride kmalu ona, katero pričakuje Manfred tako željno.

Pred zidano hišo - sedaj Žusmovo - obstal je vranec. Manfred skočil je urno raz konja, ga oddal hlapcu, sam pa je šel proti vhodu hiše, kjer ga je že ~~pozdravil~~ čakal pater Anzelm.

Srčno se pozdravita sivolasi svečenik in mladeniški vitez.

Stopila sta v ~~sobo~~ stanovanje okrašeno z raznimi podobami. Priprosta bila je ta soba, a srčna. V kotu stal je mal oltar, na katerem je opravil pater Anzelm sveto daritev, če je bilo vreme slabo, kajti protin ga je že mučil in bil je ob takem času rajši na toplem.

„Kaj pa je danes tebe privedlo sem," praša Anzelm in stiska Manfredu roko.

„Ali Manice še ni bilo sem," odgovori Manfred razburjen.

„A tako," nasmehlja se starček, „to je tedaj povod tvojega obiska in jaz naj igram vlogo slona, čakaj, čakaj poredneš."

„Da častiti oče," pravi otožno Manfred, ki je ves zarudel, „morava se danes smiti, saj od tega je odvisna vsa najina sreča."

In Manfred pripoveduje vse, kar se je zgodilo v zadnjem času. Zvesto ga posluša pater, dela resen obraz, zmaje nazaduje s sivo glavo, si potegne velo roko črez čelo in pravi:

„Odkrito si mi povedal vse, a dragi, skrbi imam, da se vajine srčne želje izpolnijo."

„Kako to," praša Manfred vznemirjen.

„Veš ljubi moj," odvrne Anzelm, „težko

boš dobil privoljenje od strani Maničinega očeta. Cela zadeva ima svojo zgodovino.

„Pa kako," vpraša Manfred ves razburjen.

„Le mirno poslušaj. Nikolaj vnel se je v svojih mladih letih za grajsko gospodično, ki je postala pozneje tvoja mati. A ni marala za razuzdanega viteza, pač pa je vzljubila tvojega očeta. Nikolaju se želje niso spolnile, gledati je moral, ko je tvoj oče odvedel njegovo izvoljenko kot svojo ženo od oltarja. Od tega časa ni bilo več prijaznosti med obema vitezoma. In to čutiš ti in to bo tvoja nesrečna usoda".

Manfred poslušal je z napetostjo vse to, saj bilo mu je novo. Vedel je sedaj, da so neskončne ovire, ki se ustavljajo uresničenju njegovih sanj, a obupati ni hotel, saj vedel je, da Manica ljubi le njega.

Zunaj slišali so se koraki; Manfred je hitro vstal, rudečica šinila mu je v obraz, saj vedel je, da pride - ona.

Razburjen odpre vrata.

„Manica, ali si prišla", bil je njegov radosten vsklik.

„Moj Manfred!"

In v pričo osivelega starčka sta se objela in slonela eden drugemu na prsih.

Stoprav, ko je stopil Črni Hanej s posodo za ribe v vežo, sta se zavedla svojega položaja.

Manica pozdravila je spoštljivo patra Anzelm, rudečica v obrazu je kazala, da svojih čutov ni mogla prikriti vsled sile ljubezni in da se je še le sedaj zavedala svojega ravnanja.

Pater Anzelm je spoznal to zadrego.

Smehljaje velel je Manici, da se naj vsede in si ne dela skrbij, saj znano mu je vse. Ko se je še prisedel Manfred, minula je Manico prvotna vznemirjenost.

Med tem imel je v veži Črni Hanej opravke s postrvami. Pater Anzelm je porabil to priliko in stopil iz sobe, da ukrene vse potrebno zaradi priprave teh jedil. Hlapec moral je v klet, da prinese steklenico boljšega.

Manfred in Manica ostala sta sama.

V tem kratkem času povedala sta si vse, kar je težilo ~~njima~~ njuna srca.

Manfred ni prikrival, da imata premagati velike ovire, tako od strani očeta kakor tudi od Joana Reberčana, ki je zapretil, da se ~~ba~~ maščuje Manfredu na zadobljenih poškodbah. ~~maščeval~~.

„Nič se ne bojim", pravi Manica, pogumno, „da sem le pri tebi, vse težkoče bom premagala".

„Tvoja ljubezen me osrečuje, Manica,

in za te storim vse, moja si in moja ostaneš, prosim te le eno, ostani trdna, ko pride Reberčan."

„Vem Manfred, jasno mi je, kaj me čaka, če ne spolnim očetove volje," vzdihne Manica, „a zaupam na najino ljubezen, ki mi da potrebno moč."

„Ne boj se Manica, naj se zgodi, kar hoče, če te oče prisili, da bi morala stopiti z neljubljenim Reberčanom pred oltar, te siloma odpeljem in poročiva se tukaj."

„Manfred, drzno je to, a zaupam se tebi, ker le tebi sem obljubila zvestobo."

In naguila je glavico na Manfredove prsi, ki jo je srčno objel in poljubil na vroče čelo.

V tem stopil je pater Anzelm v sobo, obraz se mu je razširil veselja, saj videl je oba zaročenca srečna.

Razodela sta mu vse naklepe.

Pater Anzelm ju je gledal ganljivo, postalo mu je oko rosno, razprostrl je roke in ju blagoslovil rekoč:

„Bog Oče v nebesih, ki je vaju združil v čisti ljubezni, daj vama svojo pomoč in naj vaju vodi kakor je previdenо v njegovi neskončni modrosti - bodita srečna."

Svečana tišina zvladala je potek besedah v sobi, svesti so sibili osi resnega

trenutka.

Zaročenca sta ginjena nad ljubeznjivostjo sivolasega zaščitnika poljubila blagemu svečeniku roko.

„Sedaj pa malo okrepčila," meni pater Anzelm, „danes opustimo pouk o čitanju in pisanju in bodimo veseli."

Črni Hanej prinesel je ljubljeno jed patra Anzelm, ki je med tem natočil rujnega vinca v kozarce.

„Bog živi zaročenca," vsklikne Anzelm veselo.

In trčili so, pili in si stisnili roke ter gledali eden drugemu polni sreče v oči.

Kramljali so še dalje časa, se menili o tem in onem. Določilo se je vse, da reši Manfred Manico, ako bi jo hoteli prisiliti v zakon z Reberčanom. Črni Hanej bo o vsem poročal, če je treba nujna pomoči.

Solnce se je nagnilo že proti zapadu. Trčili so še enkrat. Zaročenca poslovila sta se srčno od ljubeznjivega starčka. Ginjen fima je stisnil roke, ju še enkrat blagoslovil in gledal za njima, ko sta odhajala proti Bilštanju. Črni Hanej šel je že naprej, da opozori zaročenca, ako bi pretila kaka nevarnost.

Živahno sta se pomenkovala, da niti nista zapazila, da sta že prišla do gozda, od koder ni več daleč v Bilštanj.

„Ločiti se morava, dragi Manfred", opozori Manica, „lakko naju kdo vidi."

„Težko te zapustim", odvrne Manfred in stisne Manici še bolj trdno roko.

„Neka slutnja mi pravi, da je zadnjokrat, da sva srečna; bilo mi je, ko sem stala danes ob grobu matere, kakor bi me vabila, da se ji pridružim."

Pusti temne slutnje", pomiruje jo Manfred, „kar nam je usojeno, to se zgodi, zanaprej pa upajva."

„Manfred - hodi srečno in vedi, da sem tvoja do zadnjega diha - s teboj bom združena, če ne v življenju, pa v grobu."

In v hipni bolesti oklenila se je Manfreda, ga poljubila, pogledala ga še enkrat s svojimi lepimi očmi, mu stisnila roko in odšla proti gozdu, kjer jo je že čakal Hanej.

„Z Bogom Manica - na svidenje", zaklical je Manfred, ki mu je bilo, kakor bi sanjal.

Še enkrat mu je zamahnila v slovo z roko in izginila je v gozdu.

Solnce se je nagnilo k zatonu, vladal je nebeški mir - po travnikih cvetele so rožice in razprostirale tako prijeten duh, drobni ptički v grmovju in na

visokih vejah žvrgoleli so svojo večerno pesem tako ganljivo in srčno, da je človek obstal in si želel, da bi bilo vedno tako. Iz kalicije zadonel je večerni zvon in vabil ljudi k molitvi.

Bilo je tako svečano, tako lepo, radostno, tako ožbaljajoče.

In tam sta vzela slovo dva zaročenca, podoba spomladi – občutila sta v trenutku vso srečo, smehljalo se je jima še jasno nebo vesele bodočnosti – a vendar nista čutila, da so se zbirali za gorami črni oblaki, iz katerih švigne strela in uniči vse upe, hrepenenje in srečo.

Kakor je Hanej tudi oprezno gledal na vse strani, tako vendar ni opazil za grmovjem dvoje svetlih očij, ki so gledale strupeno, kako sta jemala Manfred in Manica slovo.

Bila je Futa.

Sumljiva se ji je zdela Maničina sprememba in neka notranja razburjenost pred odhodom, katera ljubosumna futi ni ušla. Manica je tudi izostala dalje kakor navadno.

Šla je tedaj gledat, odkod pride, Došla je ravno do roba gozda, kjer zapazi oba zaročenca.

Hitro se skrije za grm in tako je priča celega prizora.

„Ha, tako tedaj, ti nedolžna golobičica,

sikne Juta, „to je tedaj bil povod za obisk v Apačah".

Stisnila je v strašni jezi pesti proti Manici, ki je ravno došla Hanefa.

„Ne bo Manfred tvoj, to ti prisežem, če pa ne, pa gorje tebi, smrt je tvoja in moja."

In divje so ji zažarele oči, zaškripala je z zobmi in se grizla v ustnice, da se je prikazala kri.

„Da, tvojo srčno kri bom pila, Manfred," zagrozi Juta za odhajajočim vitezom, „če me odkloniš, uničim te."

Previdno je stopala za Manico in Hanefem, pri ugodni priliki pa napravila ovinek, požurila korake in tako prišla neopažena pred Manico v grad.

Podala se je z njo kmalu k počitku, a miru ni našla. Temne naklepe kovala je svojem srcu.

Manica pa je vsa vesela, in deloma utrujena od daljne poti kmalu zaspala in sanjala o bodoči sreči tako žvov in lepo - saj bilo je zadnjokrat.

IV.

Midva se ljubiva tako zvestó
Jaz tvoj sem in tvoje srce je moje,
Pa vendar ne bova skupaj nikdar.
Saj vidiš, da trgajo naju na dvoje.
Leostik.

V gradu Reberca bilo je nekega jutra začetkom julija 1452 živahno žvoljenje. Hlapci letali so sem in tja ter opremljali tri konje, ki so stali na dvorišču. Dekle gledale so radovedno iz kuhinje.

„No, kaj se pa danes pripravlja," praša Špela radovedno kuharico Mojco.

„Ej, prismoda, ali ne veš, da se ženijo naš mladi gospod," zareži se Mojca.

„Pa res, zato so danes tako lepo oblečeni," modruje Špela.

„Čenča nemuna," zarohni nad njo Mojca, „idi rajši dol h kravam, pa joh pomolzi, da bomo imeli mleka."

In Špela je šla, ravno ne rada, pa Mojca je imela oso oblast nad ženskami in z njo se ni bilo šaliti. Če so se ji one črne redke brke pod nosom postavile po koncu, tedaj je bilo čas leteti - drugače bi udarila strela.

Hlapci so med tem pripravili konje. Le-ti so bili lepo opremljeni in so veselo

hrskali, kajti vedeli so, da pojezdijo dalje.
Dol po stopnjicah bili so slišati težki koraki, žvenketanje ostrog in rožljanje mečev.

Stoprav so stopili na dvorišče, oče Ivan in sinova Krištof ter Ivan. Le-ta imel je svojo najlepšo opravo. Gizdavo se je oziral po dvorišču, natančno pregledoval konja in rohnel nad hlapcem, ker mu ga ni opremil po njegovi želji.

Vitezi zasedli so konje, čuvaj je zatrobil, odprla so se grajska vrata in vsi trije so jezdili črez visoki most proti Šimanovi gori.

„Tedaj sedaj gredo v svate", meni Rukež, ko s pomočjo hlapcev dviga most kvišku, „tja v Bilštanj so namenjeni, ona lepa Manica je zmešala gospodu glavo, če ga bo le hotela, tega oholeža".

„Res je," potrdi hlapec Andrej, „še danes me je oštevat, da nisem vedel, kam bi se skril, ~~na~~ va svate gre, pa tako rentači - uboga Manica".

„E, saj je še nima," omešava se Mojca in obriše s predpasnikom usta, „meni se zdi, da dišijo staremu in mlademu le eckini, na katerih sedi stari Nikolaj".

„Da, tako je," pritrdita hlapca,

„povsod so dolžni, nihče jim ne posodi
oči denarja, kar imajo, to vzamejo s
silo. Župnikova kuharica Zefa ~~...~~ vedno
toži, da ji zmankajo kure – pa Bog pomagaj,
ko se pa moramo pokoriti svojemu gospo-
darju.

„Da zares", meni resno Mojca, „vse nas gleda
že po strani, vsi ljudje pravijo, vidiš ga, ta
je tudi iz tistega grada, kjer kradejo ka-
kor srake in prebivajo sami roparji".

Tako je modrovala služinčad, med
tem ko so jezdili omenjeni vitezi po vzki
poti ob pobočju Šimanove gore. Prišli so
iz gozda, kjer se jim je odprl krasen
pogled po belski ravnini v sredi z mično
kapelico Sv. Tomaža na malem hribčeku
v Klančah, vasmi Feriše, Goriče in Zavinec.

Jezdili so bolj počasi.

„Glej Ivan", pravi oče, „tam gre župnik
Matej".

„Pa res, zgodaj je moral vstati, da se
že vrača".

Nekaj trenutkov še in pred njimi stoji
reberški župnik Matej. Bil je mož visoke
postave, že sivih las in bistrih, modrih
očij. Iz lic odsevala je neka posebna
miloba, prikupil se je vsakemu, kdor
je občeval z njim.

Vitezi pozdravili so župnika, ki se
prijazno nasmehlja.

„Kam pa tako zgodaj", opraša vitez.

„Jezdimo proti Bilštanju malo na obisk; pa gospod župnik ste tudi že zgodaj po koncu", meni vitez Ivan starejši.

„Je pač naša dolžnost", odvrne župnik, „sem imel danes opraviti pri Bukovnikovi kapelici."

„Pa ne boste opustili tega svetišča, saj je vendar cerkev na Reberci in tudi v Klančah", reče Ivan mlajši.

„Je res, pa ta kapelica je silno stara in tu je tudi prvotno pokopališče, kjer spijo celo vaši pradedi večno spanje."

„Tako", začudijo se vsi trije vitezi, „tedaj tudi Volhard, ki je prišel iz Švabskega in se tu naselil".

„Bo že tako", meni župnik, „zato bi bilo škoda, da bi se opustila kapelica, saj stoji na tako lepem mestu."

„Imate prav", poseže omes vitez Krištof, „kaj rad grem semkaj in občudujem ta kraj, s starim Bukovnikom se še vedno kaj pomeniva potem. Pravil mi je, da so tukaj pokopavali še pogane, ker so našli silno velike kosti. Tudi so morali imeti reberški plemiči tam ribnike, ker se še sedaj vidi na Kuhlovem travniku v jami ostanek takega ribnika."

„No Bukovnik bo imel prav, kakor je videti, morala je biti ta kapelica ena

prvih in tedaj najstarejših."

Konji postali so nemirni. Župnik to zapazi in reče:

„Ne bom dalje zadrževal, vem, da se mudi, tedaj srečno pot."

In šli so vsak na svoj kraj. Ponižno je pozdravil Bukovnik vse tri viteze, ko so jezdili mimo njegove male lesene hišice.

Koj za to hišo stala je na malem hribčeku lično zidana kapelica v sredi z lesenim stolpom. Bila je posvečena sv. Pankraciju. Okoli kapelice bilo je malo pokopališče. Po razpadu kapelice prenesel se je glavni oltar sv. Pankracija v cerkev na Rebereo in baje tudi kelih, ki so ga tam našli.

Vitezi so se prekrižali, nato pa urno zdirjali črez travnik, v gosto šumo pod sivimi skalami Stare gore.

Kaj mikavna bila je ta pot, nad njo sive skale, spodaj pa temen gozd, odpiral se ti je pogled na ravna polja, in dalje na Dravo in skoz odprtino med Škarbino in Št. Vidsko goro dalje na rodovitna polja onkraj Drave tja do magdalenske in gosposvetske gore.

A vitezom ni bilo dosti za razgled, njih misli posebno očeta, Ivana in njegovega sina mudile so se pri namenu današnjega obiska. Sedaj odloči se uvoda

manice, če jo dobi, so rešeni osch stisk in poplačati bodo mogli dolgove.

„Bližamo se gradu Joan," pravi oče, „glej pred osem, da se prikupiš nevesti, ker hočem, da te vzame, prostovoljno, za silo je še vedno čas."

„Kako se more dolgo obotavljati," meni samozavestno Joan, „lahko je vesela, da jo kdo zasnubi. Glejte le vi oče, da naštefe stari Nikolaj lepo doto, brez tega ne pomaga vsa lepota nič."

„To prepusti meni," zavrne oče sina, „v tem sem strokovnjak, lepo število cekinov in srebrnjakov mora pasti v naše prazne žepe, saj ima dosti vsega."

Krištof jezdil je za obema, imel je svoje misli, a kaj se more, nazadnje je bilo tudi njemu prav, da pride bogata nevesta v grad Reberca.

Prijezdili so do grada Bilštanj. Čuvaj jih je zapazil, zatrobil in ko je spoznal, da so Reberčani, položili so most in kmalu bili so vsi na dvorišču.

Stari Nikolaj jim je prišel že naproti in jih prav srčno sprejel, saj vedel je, komu velja ta današnji obisk.

„Le kar gor v viteško dvorano," vabi Nikolaj ves vzradoščen, došlih gostov, črni Hanej pa med tem spravlja s pomočjo hlapca Mihaela konje v hlev.

Mimogrede veli Nikolaj Juti, ki se je tudi prikazala na dvorišču in pozdravila goste, da naj poskrbi v kuhinji za telesno okrepčilo gostov, Hanej pa naj prinese največji vrč najboljšega vina, ki je v kleti.

Vsištirje vitezi stopili so v sobo, v kateri so navadno bivali člani družine črez dan.

„Le vsedite se", veli Nikolaj, „gotovo ste žejni, saj danes je vroč dan, Hanej bo kmalu tukaj in Juta tudi prinese nekaj za pod zob."

„No Nikolaj, že dolgo se nisva videla, povzame pogovor Ivan Reberčan starejši, „prav nič se ne pokažeš."

„Imam vedno opravke, pa mislim, da se sedaj večkrat vidimo", pomežikne Nikolaj in pogleda mladega Ivana.

„Da, da vitez Nikolaj", pravi Ivan ter si zaviha močne brke, „upajmo najboljše."

„Se ve, seve", smehlja se Nikolaj in stopi k vratam, da pogleda, če Hanej že pride. Zvesti hlapec bil je v tem že pred vratmi z velikim vrčem, hitro so bili napolnjeni kozarci in trčili so si na zdravje.

„Dobra kaplica", meni Ivan mlajši, „ni dosti razlike od one, ki sem jo užival na potovanju v Rim."

„No ta hvala je pač pretirana", meni Nikolaj, „pa jaz nič ne vem, ker še nisem bil tam, rad bi slišal, kako se ti je godilo v tistih solučnih krajih".

In Ivan je bahato stegnil noge, nagnil kupico vina in začel pripovedati o svojem potovanju s cesarjem friderikom.

Ponosno gledal je Nikolaj mladega viteza in si na tihem mislil, da dobi izvrstnega zeta.

To razpoloženje Nikolaja porabi vitez Ivan starejši.

Menca si roke in povzame besedo:

„Ne bom dolgo delal ovinkov, saj uganiti si mogel, da ni prišel moj sin samo pripovedovat svoje doživljaje iz potovanja.

„No kaj pa takega", dela se Nikolaj začudenega, a videti je, da je dobro podučen, kaj pomeni ta obisk.

„Veš dragi Nikolaj", nadaljuje Ivan, „udovec sem, nihče mi ne oskrbuje gospodinjstva, za zopetno ženitev sem prestar.

„Saj si še krepek", pošali se Nikolaj, „še mlado ženo dobiš".

„Da bi me še tepla", kaj ne, zato so mladi ljudje, in vidiš, tako sem mislil, moj Ivan, ki je sedaj kaj videl po svetu, se naj oženi."

„Čisto pametno govoriš," smehlja se Nikolaj, „saj Ivan je mož na svojem mestu."

Ta pohvala je ~~pograha Ivan~~ dala Ivanu še večji pogum, vsled česar nadaljuje:

„Veš, Nikolaj, za ženitev sta pač potrebna dva."

„Seve, seve," zakrohota se Nikolaj, „pa že imaš katero izbrano?"

„Imam, imam in še čisto blizu v tvojem gradu je."

„Kaj v mojem gradu - he - misliš Juto?"

„Ne hodi okoli kakor mačka okoli vrele kaše - tvojo Manico mislim."

„Kaj, Manico - vidiš ga no," zasmeje se Nikolaj, „no, če je stvar tako daleč, nimam nič proti temu, saj vem, da bo lep parček, in prazna tudi ne ~~bo odšla~~ odide."

„Kaj tisto," menita oče in sin, a na tihem si mislita, da bi le bilo dosti.

Vitez Ivan mlajši, pristopi k očetu Nikolaju, prime za njegovo desnico in reče:

„Tedaj velja, da dobim Manico?"

„Dobiš, jo dobiš, saj si mi všeč."

„Živel mladi par," zakličeta oče Ivan in sin Krištof; trčili so in izpili v znak veselja napolnjene kozarce.

„Toda mi praznujemo zaroko brez neveste," nasmeje se Krištof, ki je bil do sedaj čisto tih.

„Seve, na glavno smo pozabili", meni Nikolaj, ter že tudi skoči k dverim in zakliče:

„He, Juta, pokliči Manico, naj takoj pride".

„Da, takoj", sliši se Jutin glas iz pritličja. –

Manica bila je v svoji sobi. Zapazila je prihod Reberčanov. Postalo ji je tesno pri srcu, neskončna groza jo je objela, saj vedela je, danes odloči se njena usoda. Vedela si ni pomoči, v svoji bolesti poklekniła je pred podobo Matere božje, sklenila roke in prosila, da bi imela dovolj moči.

V tem položaju najde jo Juta.

„Tako pobožna kakor nuna", pravi porogljivo Juta, „spodaj pa čaka ženin"

„Kateri ženin", praša Manica osa razburjena.

„No tisti že ne, od katerega si se zadnjič poslavljala", jo zasmehuje škodoželjna Juta, „pa ne obotavljaj se dolgo, oče veli, da takoj prideš v viteško dvorano".

Rekši izgine iz sobe z velikim zadoščenjem, da je mogla Manico zadeti v njenih najnežnejših čutih.

Manici šine osa kri v glavo - misel, da Juta vé o ljubezni do Manfreda, ji ozame popolnoma oso moč.

Osa trepetajoča se opravi in gre po stopnicah v dvorano. Bilo ji je, kakor bi

šla na morišče.

„Manfred, moj Manfred," reši me", vzdihne pri sebi.

Visoko se vzravna, ko stopi v dvorano, da se je njena lepota pokazala v še lepši luči.

Reberčani jo spoštljivo pozdravijo, Manica se jim na lahko prikloni z glavo in se vsede v kot.

„Oče, kaj želite," praša s kolikor mogoče mirnim glasom.

„No, mislim, da hitro uganeš," odvrne Nikolaj ravnodušno, „mladi vitez Ivan išče si družico in pot ga je privedla k nam, ravnokar zaprosil je za tvojo roko."

„In oče vi – " vikne Manica vsa prepadla in gleda očeta kakor bi ga prosila, da bi ne izrekel strašne besede.

Oče se naredi, kakor bi tega ne opazil in reče mirno:

„Seve sem mu obljubil, bodi vesela, da dobiš tako čvrstega ženina."

„Oče," vzkrikne Manica, več ne more govoriti.

„No Manica," reče Ivan mlajši in pristopi k njej, da je čutila njegov dih in se obrnila v stran, „ne bodi tako prestrašena kakor srna, saj se že dolgo poznava."

Hotel jo je prijeti za roko, a hitro mu jo je zmaknila. Ivan postal je ves rudeč kakor kuhan rak in ni vedel, kaj bi rekel, ker kaj takega ni pričakoval.

Oče Ivan se je jezno namrdnil, in rekel vitezu Nikolaju:

„Je pač nežna golobica, še ni skusila dosti na svetu, se bo že privadila".

„No, Manica", vzpodbuja jo oče, „ne delaj se tako čmerikavo, moja želja je, da vzameš viteza Ivana, ki ga je še nedavno cesar odlikoval".

„~~Oče~~ „Ne silite me", pravi plaho Manica, „sem še premlada, premisliti si še moram".

„Kaj premišljevati, odrasla si, čemu boš čakala, sedaj je prilika, mogoče nikdar več".

„Oče, ne mučite me", ugovarja jokaje Manica, „jaz Ivana premalo poznam".

„Prazen izgovor, saj ni prišel iz tujih krajev", zavrne oče že bolj osorno.

„Manica, dobro ti bo pri nas", vmešava se Ivan starejši, „in dalec ne boš od doma".

„Čeberčanov nihče ne mara", reče odločno Manica, „takega moja ne bi mogla ljubiti".

„Kaj", zarohni oče Nikolaj, „kdo ~~ga~~ to tebe vprašal, ali ga boš ljubila, morala ga ~~boš~~, jaz to zahtevam".

„~~Oče~~, Ne morem, rajši umrem", vikne Manica v skrajni obupnosti.

„Morala ga boš vzeti, še ta mesec bo poroka".

„Oče, še enkrat rečem, ne morem".

„Neubogljiva stvar, te že še nančim, takoj tukaj daj roko ženinu, če nočeš, da me do skrajnosti razsrdiš".

„Nikdar", reče Manica s posebnim poudarkom, se pogumno vzravna in hoče oditi.

~~Oče~~ Kitej Nikolaj skoči jezen k njej in jo potegne nazaj.

„Ne odideš mi prej, dokler ne izpolniš moje volje, protivila se mi ne boš, takoj privoliš v zaroko."

„In če me na licu mesta usmrtite", vzklikne Manica, „rajši trpim ose muke, kakor bi se udala temu roparju".

„Dovolj je", sikne Nikolaj in udari z nogo ob tla, „še rada za vzameš. – toda pri tej trdovratnosti se mi dozdeva, da imaš drugega v mislih – gorje ti, to ti izbijem takoj iz glave".

„Da prav imate stric", pravi Juta, ki stopi v tem trenutku v sobo in prezirljivo pogleda Manico, ki se je osa trepetajoč sesedla na stol, „ne bi mislila, kaka hinavka je".

„Kaj klepetaš", zarohni nad Juto Nikolaj.

„Ne hudujte se, pa meni se smili Ivan, ki misli, da je Manica taka kakoršno se dela".

„Kaj veš, govori," zaopije nad njo Nikolaj vedno bolj razjarjen.

In Juta začne pripovedovati, da se je Manica seznanila z Manfredom iz Podgrada in da se je z njim sestajala v Apačah pri patru Anzelm in da je še pretekli teden imela z njim sestanek.

„Večno ljubezen mu je obetala in objemala sta se kakor bi bila že poročena," konča Juta porogljivo.

Nikolaj skoči kakor besen pred Manico, ki je sedela sklonjena v stolu in držala glavo v trepetajočih rokah.

„Ali si slišala, ti nesramnica, kaj pravi Juta, ali je res," besni Nikolaj, da mu letijo same jeze pene iz ust, „govori, če ne" -

In zamahnil je z roko, da bi udaril svojo hčer, a v tem trenutku prestriže udarec Krištof, ki je priskočil, ker se mu je nazadnje Manica le smilila.

Manica ostala je nema, in samo tiho vzdihovala.

„Tedaj resnica", zakriči Nikolaj, da je odmevalo po dvorani, „ta capin se predrzne laziti za teboj, na mestu ga ubijem, če ga dobim".

In ves iz sebe koraka po sobi gor in dol.

Ivan videč, da Manica nima volje mu slediti na Rebereo, stopi k njej in reče:

„Manfreda si le izbij iz glave, gorje mu, če bo še lazil za teboj, maščeval njeni se še za to, kar je storil meni, sicer pa ti ni zvest, samo za norca te ima."

„Lažeš," vzravna se Manica naenkrat, „Manfred je plemenitaš skoz in skoz, in le njega ljubim iz celega srca do zadnjega vzdihljaja, a ti si lopov," in sune Ivana od sebe, ko je hotel ta položiti roko okoli njenega pasu.

„Tako, še dejansko žali mojega bodočega zeta", zarjove Nikolaj, „dovolj imam – v temnico s teboj in tam ostaneš, dokler se ne omehčaš, rajši te pustim umreti kakor bi te dal tistemu ničvredneju iz Podgrada".

„Oče, usmilite se me", ne morem za to, da ljubim Manfreda, žal vam še bo, da tako ravnate z menoj!

„Molči ničvrednica, hajdi v ječo."

Rekši jo je zagrabil za roko, jo vlekel po stopnicah črez dvorišče v stolp, kjer so bili zapori, jo pahnil v pol temno sobo, zaklenil dveri, vzel ključe k sebi in odšel.

„Tako, tukaj boš nehvaležna hči, dokler te ne sreča pamet, boš že postala krotka – ha-ha" govori Nikolaj pri sebi

in odhaja s težkimi koraki."

„Prestrog si bil oče Nikolaj," meni Krištof, „z lepim bi se dalo več doseči."

„Kaj ti veš," reče osorno Nikolaj, „dekle mora ubogati in če ne, me ~~ko~~ še spoznalo, kaj sem jaz, vitez Nikolaj iz grada Biljštanj."

In v jezi spraznil je cel kozarec vina.

Juta prinesla je kosilo, vsedli so se, a nobenemu nič ni prav dišalo. Bili so vsi tiho.

„Kdo bi si mislil, da bo tako trmasta," prekine molk Ivan starejši.

„Tisti capin ji je zmešal glavo," pripomni sin Ivan, „a le čakaj, se bova še merila, a tedaj udarim jaz."

„Prav imaš," pritrdi Nikolaj, „potem ~~pa~~ se spametuje tudi moja hči – toda pijmo, ne dajmo si kaliti dobre volje."

In pili so, in pili in tako gasili jezo, se razgovarjali, se smejali, nazaduje v pijanosti samo še krohotali.

Bilo je že proti večeru, ko so se Reberčani poslovili.

„Ivan," pravi Nikolaj, „glej, da ~~dobiš~~ dobiš tistega ~~capina~~ fantalina med štirimi očmi, prej ko to dovršiš, prej bo Manica tvoja – če se ne uda z lepa, pa jo kratkomalo prisilim."

Reberčani so se vsedli na konje

in urno odjezdili proti Reberci. –

Manica obležala je nezavestna v temni celici. Še le po daljšem času se je zavedla, sedela je sključena na leseni postelji pokriti z nekaj slame. Le malo svetlobe prihajalo je v sobo skoz ozko, z debelimi križi pregrajeno okno.

Še le sedaj se je zavedala, kje se nahaja.

Tega kraja ogibala se je vedno, kajti tu sem so zapirali hude zločince. Slišala je jok in stok, kajti tudi dosti nedolžnih je po krivem zdihovalo v teh prostorih leta in leta.

In sedaj je ona sama tukaj!

Strah jo je spreletel – stopila je k vratam in poskušala, če se odprejo, a niso se ganile – bila je ~~vujeta~~ zaklenjena.

Stoprav solze odprle so pot bolesti, ki je mučila srce, postala je nekoliko bolj mirna.

Spomnila se je vseh dogodkov, ki so se odigrali neposredno prej.

Bila je stanovitna, ni se udala, povedala je usiljenemu ženinu, kar zasluji, razodela je tudi iskreno ljubezen do Manfreda – in misel nanj ji je dala zopet nov pogum.

Otrnila si je solze, bilo ji je kakor bi jo prešinila nova moč. Vedela je, da je v gradu zvesti Hanej, on obvesti Manfreda in rešena ~~bo~~ je.

Pokleknila je ob postelji, sklenila roke in se vtopila v gorečo molitev.

Mrak se je že vlegel na zemljo. Utrujena od celega napora vlegla se je na postelj, dolgo ni mogla zaspati v tem strašnem prostoru, a usmilil se je ~~na~~ revice angelj spanja in jo odvedel v lepši kraj, kjer je sanjala o sreči.

Slišalo se je šumenje bilštanjskega vodopada, tam zgoraj v temnem gozdu skovikala je sova in črni oblaki so drveli črez Staro goro. Manica pa je hodila v sanjah z Manfredom po zelenih livadah, slišala sta žvrjgolenje drobnih ptičic, veseli enakomerni ci-ci črnega mušeca čepečega pred vhodom v zemljo, gledala tja črez Dravo na Podgrad, kjer bo kmalu gospodinjila. Držala sta se za roke in gledala ljubko eden drugemu v okovidela sta nebesa polna sreče in miru.

Sanje so sanje in osrečijo človeka tudi tedaj, če je ~~[illegible]~~ v še tako veliki nesreči.

V.

Grad beli tiho zapusti
Za ljubim svojim pohiti.
Jenko.

Črni Hanej zvedel je vse, kaj se je zgodilo. Četudi ni maral za Juto, ker je vedel, kako zavida Manici Manfreda, tako je bil prisiljen se obnašati napram njej ponižno in ji spolniti vsako željo, da ne postane pozorna na to, kar misli Hanej izvršiti, da reši Manico.

Da odvrne pozornost od Manice, porabil je vsako priliko, da je slikal Manfreda v najlepših barvah in da naj ne pusti upanja, da jo vendar le poroči, ker sam uvidi, da je težko kljubovati volji viteza Nikolaja.

Juta je bila takih govoric zelo vesela in je postala popolnoma zaslepljena proti vsem, kar je Hanej nameraval.

V svoji ljubezni do Manfreda povedala je Juta vse, kar se je zgodilo v dvorani in kaj hoče doseči oče z Manico.

Vedel je, da je vitez Nikolaj neizprosen, bilo je tedaj hitro ravnati.

Do Manice do sedaj ni mogel priti, ker ključe imel je oče, dal jih je le

tedaj Juti, ko je ta nesla jesti Manici in še tedaj je bil vedno v blizini.

S svojo hčerjo ni hotel govoriti, češ, se bo že omehčala.

Porabil pa je Hanej zaslepljenost Jute, da je sporočil pod pretvezo, da gre lovit ribe, patru Anzelmu, kaj se je zgodilo z Manico in da ta takoj o tem obvesti Manfreda, ki naj se pripravi za rešitev.

Pater Anzelm bil je osled te novice ves potrt, kajti mlada zaročenca prirasla sta mu k sreu in nič ni bolj želel, kakor da bi mogel potrditi v kapelici v Apačah njuno vez.

„Tebi Hanej zaupam usodo mojih ljubljencev", pravi pater Anzelm ginjen, „stori vse, da rešiš Manico iz krempljev pohotnega Reberčana."

„Srčno rad tvegam vse", zatrjuje Hanej, „saj vem, da bi Manica brez Manfreda zvenela kakor odtrgana rožica."

„Le pogum Hanej", naodušuje ga pater Anzelm in obljubi, da bo tudi on vse storil, da pripomore do Maničine rešitve. —

Minulo je že pet dnij, odkar je bila Manica v ječi. Prišla je v stik le z Juto, ki pa jo je le zbadala.

„No Manica", praša jo peti dan Juta, ko je prinesla kosilo, „ali si še vedno

trmasta, ali ti je Manfred tako prirasel k sreu?"

Manica ji ni dala odgovora.

„Ti se daš zaradi njega trpinčiti, on si pa izbira druge," zbada jo Juta, „le čakaj, padla boš med dvema stoloma na tla, Jvana reberškega bi še nazaduje rada imela, pa ti pokaže fige-hi-hi."

„Ne trpinči me," vzdihne Manica, „to je podla laž, dobro poznam Manfreda, on ali pa nobeden."

„Tedaj pa ga le imej," zasmeje se porogljivo Juta, „pa objemaj slamo, on pa brhka dekleta."

Rekši zaloputne dveri, jih zaklene in vtakne ključ v žep. Med potoma sreča Haneja, ki jo spoštljivo pozdravi. Ker mu je bilo na tem ležeče zvedeti, kako je Manici, posluži se zvijače:

„Včeraj pravil mi je hlapec iz grada Zagorje, ki je šel na planino, da je vitez Manfred prav vesel; gospodična Juta, stvar se za vas suče dobro, mogoče ga Manica le pozabi."

„Ah ta nemnica, koliko ji prigovarjam," zavzame se Juta, „ali o Reberčanu noče nič slišati."

Hanej vedel je dovolj. Manica je tedaj ostala pri svojem sklepu, da Reberčana ne mara. Treba je tedaj hitro delati.—

Iz stolpa sem zaslišiše trobenta, znamenje, da prihaja tujec, ki hoče v grad. Most je bil spuščen navzdol, ker bili so mirni časi in se ni bilo bati napada.

Ko vidi Hanej, da ni nič sumljivega na novodošlecu, odpre ~~[illegible]~~ vrata.

„Kje je vitez Nikolaj," praša tujec.

„Je v svoji sobi," odgovori Hanej, pelje tujca k gospodu in veli hlapcu, da oskrbi konja.

Tujec stopi v dvorano in pozdravi viteza Nikolaja, ki je ravno pregledoval različno orožje.

„Sem sel mestnega sodnika v Velikovcu," predstavi se došli, „imam sporočiti, da se podaste jutro v mesto, ker pride cesar Friderik. ~~[illegible]~~ Veličanstvo želi, da pridejo vsi plemenitaši, ker se hoče posvetovati, kaj je ukreniti glede Andreja Baumkircher, ki mu dela toliko preglavice in prodira že proti labudski dolini."

„Tako, tako," zamrmra Nikolaj, „pa tako naglo, pa ravno sedaj."

„Stvar je nujna," meni sel, „oditi moram še v Podgrad, da sporočim ravno isto vitezu Manfred, na Reberci pa sem že bil, gresta oče in Krištof, Ivan pa hoče ostati doma."

„Le idi," meni Nikolaj in naroči Juti, da še prej postreže selu z malo južino.

„Juta", pokliče Nikolaj, ko je zajezdil sel svojega konja in zdirjal proti Apačam.

„Takoj stric", oglasi se Juta.

Hanej, ki je slišal ta klic, bil je radoveden, kaj bo Nikolaj naročil, ker nenadni prihod in odhod tujega sela zdel se mu je sumljiv.

Stisnil se je v kot hodnika, da ga nihče ni opazil.

Juta stopila je v dvorano in pustila v naglici vrata odprta, tako, da je Hanej lahko slišal vsako besedo.

„Kaj želite stric, tako ste razburjeni", meni Juta.

„Kako bi tudi ne, ko me kličejo naenkrat v Velikovec, cesar friderik pride, jutre moram tja."

„Tedaj nas boste zapustili, pa vendar ne dolgo?"

„Bog ve, cesar obravnava počasno, mogoče lahko moram ostati več dnij v mestu".

„Kaj bom sama, kdo pa naj pazi na Manico?"

„To mi ravno ne gre iz glave, nič ne pomaga, izpustim je ne, dokler se ne spametuje."

„Če bi pa le prišel Manfred in jo hotel osvoboditi", praša Juta.

„To preprečim na vsak način, ko jutre zgodaj odpotujem, zglasim se se v gradu na Reberei in naročim

Ivanu, da pride pojuteršnem sem in nadzoruje, da nihče nepoklican ne pride v grad. Na Manico pa pazi, da nobeden ne pride blizu. Ključi so skriti v mali omarici zadaj za mojo posteljo".

„Vse bom storila, kakor velite strie, da le pride Ivan, pabo že dobro".

„Sedaj pa mi pripravi za jutre vse potrebno", veli Nikolaj.

„Bom", pravi Juta in izgine v pritličje.

Po nekaj časa zapusti tudi Hanej previdno svoje skrivališče. Slišal je vse in vedel, da je treba takoj storiti vse za rešitev.

„Hanej, kje pa tičiš, šalobarda črna", zakliče vitez Nikolaj.

„Tukaj sem", zglasi se poklicani in se dela kakor bi ravno prišel iz hleva.

„Takoj idi v Apače po kovača, da mi podkuje konja, ker jutre odpotujem".

„Takoj kakor velijo milostljivi gospod", reče ponižno Hanej in se takoj odpravi.

Nič mu ni prišlo tako prav kakor to naročilo. Urno je bežal proti Apačam, a šel je najprej k patru Anzelmu in mu vse razložil.

„Visokočastiti gospod pater", pravi Hanej ves zasopljen, „še danes pošljite urnega hlapca k Manfredu s pismom, da

naj pride jutre v Apače in zvečer h gradu Biljštanj. Tam naj čaka pri mostu do polnoči, našel sem pot, da rešim Manico iz ječe in jo privedem iz grada, kjer jo naj sprejme Manfred ~~[illegible]~~ in jo odvede v svoj grad".

„Dobro si vse premislil", pohvali ga pater, „da bi se le vse posrečilo".

„Upajmo na Boga", pripomni Hanej, „a sedaj moram iti - prosim še, da Manfredu naročite, da v znamenje, da čaka na določenem mestu, dvakrat zaporedoma zažvižga, in sicer, ko nastopi že popolna tema - sedaj pa z Bogom".

„Srečno hodi", poslovi se pater Anzelm in napiše pismo ter ga takoj pošlje v Podgrad s pozivom, da naj pride Manfred takoj drugi dan zjutraj k njemu.

Hanej šel je s kovačem v Bilštanj in pripravil za gospoda vse, kar je potrebno za potovanje.

Nestrpno čakal je, da nastopi noč, kajti moral je na vsak način obvestiti Manico, kaj namerava drugi večer izvršiti.

Vitez Nikolaj vlegel se je spat, ker drugi dan mora zgodaj vstati. Tudi Juta je šla kmalu počivat, bila je namreč utrujena od priprav za strica.

Bila je temna noč. Črni oblaki podili

so se sem črez Mnihovec. Hanej je prišlo to kakor naročeno. Ko se je prepričal, da spi tudi stari Mihael, vzel je visoko lestvo, jo zanesel k stolpu, v katerem ~~kjer~~ so bili zapori, jo postavil k oknu celice, kjer je Manica.

Ko se je prepričal, da je vse mirno, splezal je previdno po lestvici in se srečno povspel do okna. —

Manica pretrpela je mučne dneve v ječi. Nebenega obvestila ni sprejela od Manfreda, ničesar ne ve, ali kaj stori v njeno rešitev. Juta jo trpinči s svojimi opazkami, oče pa se ne da omehčati.

„O Manfred, pridi vendar", vzdihne obupana, „tvoja sem in tvoja ostanem v čisti ljubezni."

In stopile so ji solze v oko. Šla je k oknu, da bi vsaj videla proti kraju, odkoder je pričakovala rešitev.

Naenkrat sliši klicanje svojega imena. Znan zdel se ji je ta glas.

„Manica", zašepeče še enkrat zunaj.

„Kdo je", praša rahlo Manica.

„Jaz sem — Hanej."

„Hvala Bogu", vzdihne Manica, „kaj je z Manfredom?"

„Vse dobro — poslušajte, ker mudi se mi. Jutre zvečer o tem času bodite pripravljeni, da vas odvedem iz ječe. Oče odpotuje jutre v Velikovec in porabiti moramo

priliko, da ne pride prej sem Ivan reberški, kateremu hoče vaš oče naročiti, da vas nadzoruje. Bodite mirni in ne izdajte se napram Juti, da nič ne sluti. Manfred je obveščen in vas čaka pri skali pred mostom".

„Hvala Hanej, Bog ti daj svojo pomoč".

„Ste razumeli vse, gospodična", praša še Hanej.

„Razumela sem vse, da bi le že prišel čas".

„Tedaj previdno in pogumno gospodična, sedaj pa z Bogom".

„Z Bogom", zašepeče Manica.

In Hanej je odšel kakor je prišel in se spravil na svoje ležišče.

Manica pa že dolgo ni mogla zatisniti očij, kajti preveč je bila razburjena osled misli, ali se posreči njena rešitev ali ne.

Drugo jutro odpotoval je vitez Nikolaj na vse zgodaj proti Reberci in Velikovcu. Pred odhodom zabičil je Juti še enkrat, da naj pazi na Manico, ker gorje, če pobegne.

Počasno je tekel tisti dan za Haneja, še bolj pa Manico, saj danes odloči se njena usoda, ali se posreči beg in bo združena z Manfredom ali pa se ponesreči in tedaj ve, da je njena smrt.

Solnce je zatonilo za gore, vedno bolj in bolj olegal se je temen mrak na

zemljo. Iz Galicije sem zadonel je zvon in naznanjal zdravo Marijo in ob enem opominjal vernike, da se bliža noč in je čas počitka.

Izza Stare gore priplula je svetla luna in obsevala s svojo medlo lučjo hrib in dol.

Hanej delal je kakor navadno, nič ni dal slutiti, kaj namerava. Služinčad opravljala je svoje delo in se spravljala k počitku.

Inta je bila danes dobro razpoložena, ker Hanej omenil je večkrat Manfreda in hvalil njegove vrline. Zanesla je Manici večerjo, pogledala, če ni kaj sumljivega in spravila ključe v viteško dvorano na določeno mesto. Hanej je to natančno opazoval in tudi videl, da Juta vsa zamišljena ni zaklenila vrat viteške dvorane.

Ko je videla, da je vse oskrbljeno, podala se je v svojo sobo in se vlegla k počitku.

Hanej se je prepričal, če služinčad spi. Da bi posebno hlapec Mihael trdno zaspal, dal mu je celo steklenico vina, ki mu jo je podaril pater Anzelm v ta namen. In res, glede tega se mu ni bilo treba bati, kajti smrčal je, da bi se lahko dimnik tresel.

Bilo je precej pozno, kajti luna se je ravno skrila za Mnihovcem, da je padala na grad Bilj štanj in okolico temna senca.

Previdno splazil se je Hanej po stopnicah

v viteško dvorano, stopal je po prstih, ker je dobro poznal vse krajevne razmere. Sedaj je bil pri dotični omari, bila je nezaklenjena. Srce mu je utripalo močneje, ko je segel v votlino, sedaj je otipal ključe, previdno jih je potegnil iz omare, utaknil v žep in ravno tako tiho odšel.

Sreča mi je mila, misli si Hanej, le nekaj časa še in rešitev se posreči.

Od juga sem potegnil je veter, tajnostno šumele so veje debelih smrek, iz prepada slišalo se je votlo padanje potoka.

Naenkrat obstoji – slišal je oster žvižg, ki se ponovi.

Manfred čaka – misli si Hanej, sedaj pa urno na delo.

Previdno se bliža stolpu, kjer je bila Manica zaprta. Stopal je polagoma, da bi ga nihče ne slišal.

Sedaj je pred celico, v kateri je Manica. Potegne ključ iz žepa, ga rahlo utakne v ključavnico, odklene in previdno odpre vrata.

Pred seboj videl je že Manico, ki je globoko vzdihnila.

„Tiho", ji zašepeče Hanej, „hodite za menoj."

Srečno sta prišla na dvorišče, v temi stopala sta dalje, sedaj sta pri vratih, tudi ta odpre Hanej previdno. Ker je bil most dvignjen kvišku, spusti ga rahlo navzdol-

Za poglejmo, kaj je ukrenil ta čas Manfred.

Takoj po sprejetem pismu podal se je k patru Angelu v Apače.

„Dragi Manfred", praoi sivolasi svečenik resno, ko se je ta odpraoljal na pot, „tako težko mi je pri srcu, ker podaš se na nevarno pot, moliti bom za vaju, da se vajin beg posreči."

Poljubil je Manfreda na čelo, ga blagoslovil in krčevito stisnil k sebi kakor bi ga hotel obvarovati vseh pretečih nevarnosti.

Manfred odšel je proti Biljštanju peš, ker bi bilo drugače tujcu se s konjem vred skriti, ki bi ga lahko izdal s hrkanjem. Pustil ga je tačas v hlevu patra Angelu. Dobro oborožen prišel je pred most, ko se je že storil mrak. Skrilce je zaškalo. Ko je bila že tema in se skrila luna, je v smislu dogovora z Hanejem dvakrat zažvižgal.

Ostal je mirno na svojem mestu in nestrpno čakal, kdaj se odprejo vrata in pride Manica po mostu.

Šumenje temnega gozda je postalo močnejše, tam gori daleč v gozdu skovikala je sova, da je človeka spreletela groza.

Cuj – kaj je to – ali ne prihaja sem po poti od Reberce jezdec, zdelo se je Manfredu, kakor bi slišal konjska kopita.

Pa kdo bi vendar sedaj jezdil proti Biljštanju pa vendar ne on? —

Veter je ponehal. Manfred prisluškuje. Zdi se mu, da se odpirajo grajska vrata — res — odprla so se — sedaj vidi, da se spušča most dol.

„Manica, moja Manica, prišla si," vzklikne in hiti na mesto, da bi jo sprejel v svojo záščito. —

„Stoj," zagrmi naenkrat nad njim črna postava v viteški opravi. —

Vitezu Ivanu Reberčanu, kateremu je sporočil Nikolaj, da mora v Velikovec in je grad brez pravega varstva, ni dalo več miru. Vedno in vedno prišlo mu je na misel, da Manfred ne bo miroval, dokler ne pride do Manice in jo odpelje.

Ko je prišla noč, uredil je vse potrebno za varstvo domačega grada, osedlal konja in jezdil proti Biljštanju.

V trenutku, ko se je bližal vhodu v grad, zagleda viteza in sliši, kako je zaklical ime njegove bodoče neveste.

„Kdo si," zagrmi nad Manfredom, „ali čakaš na svojo golobico?"

„To je tebi malo mar," odvrne jezno Manfred, ki je spoznal Ivana Reberčana, „imam bolj poštene namene, kakor ti roparski vitez."

„Kaj ti — podgrajski bledoličnež, ~~[illegible]~~

ti se osmeliš me psovati," zbesni Reberčan, potegne meč ter skoči proti Manfredu.

Ta videč, da se začne boj na življenje in smrt, postavi se mu v bran.

Bliskoma zasvetili so se meči, v nočni temini slišalo se je žvenketanje orožja. Oba borilca sta se razonela. Gledala sta se srdito, eden kakor drugi stremilje po tem, da svojemu nasprotniku zadene smrtni sunek.

Že sta se bila nekaj časa, Manfred je sukal spretno meč in prizadjal Reberčanu rano na licu.

To je še le bolj razljutilo Reberčana. Že enkrat ga je Manfred premagal, a tokrat ga nebo. Kakor razjarjen lev se zažene proti Manfredu, ki je bil pripraoljen na napad. A v odločilnem trenutku zadene z nogo ob kamen in se spodtakne. Reberčan sune proti Manfredu z oso silo in ga zadene o prsi.

„Jezus - po meni je," ozklikne Manfred, se prime z roko za prsi, zdruge mu pade meč in se zgrudi na tla.

„Manfred", zakliče v tem trenutku ženski glas.

Bila je Manica, ki je ravno v tem ~~trenutku~~ hipu ~~prišla~~ došla črez most, da bi prišla do svojega ženina, katerega klic je spoznala.

„Manica, ali si prišla," vzdihne s slabom glasom Manfred in razprostre roke, da bi objel svojo nevesto, ki se je v bolesti sklonila k njemu in glasno ihtela.

„Manica, ločiti se morava", govori počasno Manfred, in se hoče dvigniti kakor bi jo hotel še enkrat objeti.

„Ne zapustim te Manfred, s teboj grem na oni svet."

Manfred dvigne desnico, ~~ja~~ krčevito stisne Manici roko, jo milo pogleda, se še enkrat nasmehlja in z vzdihom:

Z Bogom Manica - pade nazaj in zatisne oči za vedno.

„Moj Manfred mrtev," vzklikne bolestno Manica, se skloni črez mrtvo telo in pokriva bledo lice s poljubi. Tok svetlih solz vlije se iz njenih očij in moči mrtvo Manfredovo truplo.

Reberčan spravil je svoj meč, srdito gledal celi prizor, saj videl je, da ljubi Manica le Manfreda. In ravno to ga je še bolj razjezilo.

„Proč od klativiteza," zakriči Ivan nad Manico, „moja nevesta si in ne tega ponočnjaka."

Manica se vzravna, bila je v obrazu bleda, z izrazom polnim zaničevanja pogleda Reberčana:

„Ne žali mojega ženina," vzklikne bolestno Manica, „še mrtvega ne pustiš na miru-

morilec?

„Ha, tooj ženin, jaz sem tooj ženin, ~~boš ~~ postaneš se krotka golobica, ko boš moja žena".

Rekši hoče potegniti Reberčan Manico k sebi, a ta se mu izvije z vso močjo, skoči na vrh skale, vzdigne roko in govori s povzdigujenim glasom:

„Glej tam toojo žrtev – nikdar ne bom tooja žena – proklet si ti in tooj rod – zginili boste osi brez sledu – razsul se bo tudi grad mojega očeta – kmalu pride kazen božja."

„Manica, moja boš, meni moraš biti pokorna?

Rekši, skoči ves srdit proti skali, da bi potegnil Manico nazaj, ker vedel je, kaj namerava.

„Ni rešitve za me – odpusti mi o Bog-Manfred tooja ostanem," – osklikne Manica, pogleda še enkrat na mrtvo truplo in zginila je raz skalo – iz prepada slišal se je zamolkel padec – potem pa je nastala grobna tišina.

„Nespametna ženska", zakriči Ivan ves besen, „nisi hotela svoje sreče – ali sem res takšen zlobnež, da ti je smrt edina rešitev – ha – ha –" in zakrohotal se je, da je ~~[illegible]~~ grozno odmevalo po temnem gozdu.

Toda kaj ima še dalje tu opraviti,

proč od kraja nesreče!

Ves ozneovljen zasede svojega konja in oddirja nazaj proti Reberci. Jezi se nad seboj in svojo usodo, - umoril je Manfreda, če tudi v dvoboju - a še hujše je, da je on pravi morilec Manice - on jo je tiral v smrt in z njo zgubil je lepo doto - kako bo poravnal dolgove - ne preostaja nič drugega kakor ropati. -

Toda kaj je s Črnim Hanejem?

V trenutku, ko je zbežala Manica črez most in zaklicala ime svojega ženina, spoznal je, da je napadel Reberčan Manfreda. V naglici skočil je po orožje, da bi branil blagega oitoza, a prišel je prepozno. Slišal je le še obupni klic Manice, ko je zdrknila v prepad.

Po odhodu Reberčana spravil je mrtvega Manfreda v temen gozd, ga položil na mah in ga pokril z zelenim vejevjem. Da bi iskal sedaj truplo Manice, še nibilo mogoče.

Hitel je v Apače in zbudil patra Anzelm, kateremu je ~~razložil~~ naznanil celi dogodek. Silna otožnost polastila se je sivolasega starčka.

„Moje slutuje so se uresničile," vzdihnil je svečenik, „zgubljeno je vse - Manfred Manica - mrtva."

In poklekuil je pred oltarjem in se zatopil v molitev, da bi našel v njej

tolažbo in bi bil Osemogočni žrtvam mil sodnik.

Hanej sklical je hlapca in se s pomočjo drugih vaščanov podal na lice mesta.

Jutranja zarja se je ravno kar pokazala na nebu, že so se vzbujali krilati pevci, črni kosi, penice, senice. Tudi kukavica se je že zglasila in naštela še mnogo let. Narava se je ozvoljala tako lepo in čarobno, a tam pri gradu spali ste dve mladi bitji večno spanje, za nju ni bilo več nobenega vzbujenja.

Globoko v prepadu našli so truplo Manice – rahel nasmehljaj igral ji je okoli usten kakor bi hotela reči: Manfred ostala sem ti zvesta – združena ~~bova~~ ostanova tam na onem svetu.

Žalosten je bil sprevod, ki se je pomikal v jutranji zarji po temnem gozdu in zelenih livadah proti Apačam. Ravnokar vzšlo je solnce in pošiljalo svoje zlate žarke na vzbujajočo se naravo, tu in tam vkradel se je kak svetel žarek skoz gosto vejevje in poljubil bledo lice Manfreda in Manice.

Jutranja sapica zavela je sem od zapada, rožice so se prigibale in ~~razlivo~~ otresale raz sebe jutranjo roso kakor bi tudi one prelivale solze nad smrtjo tako mladih bitij.

Otožno zapel je zvon iz apaške kapelice,

pred katero je že stal pater Anzelm, da pozdravi zadnjokrat draga mrtvaca na njunem zadnjem potu.

Tretji dan pomikal se je žalosten sprevod iz Apač v dolino proti gradu Podgrad. Bila je zadnja pot viteza Manfreda in njegove neveste. Otožno peliso zvonovi v Galicifi – žalostno v Podgradu, ko se je vračal gospodar – tih in nem.

Pater Anzelm zapel je mašo zadušnico – tiha bolest zvenela je iz njegovega glasu. Odprli so grobnico in položili v njo obe krsti.

Tako sta bila Manfred in Manica združena v tihi ozki celici za vedno.

Rod vitezov iz grada Podgrad je s tem ugasnil. –

Vitez Nikolaj vrnil se je četrti dan po teh dogodkih v svoj grad. Neka temna slutnja gnala ga je domu. Bilo je že proti večeru, ko je jezdil črez most v grad.

„Kje je Hanej," zakriči na dvorišču, ko ni nikogar, da bi sprejel konja v varstvo.

Počasno prileze iz hleva hlapec Mihael, ter ponižno pozdravi razjarjenega gospoda.

„No odgovori šalobarda gluha," zarohni nad njim Nikolaj.

„Izginil je, sam ne vem kam," odgo-

vori strahopetno Mihael.

„Kaj, vraga zginil, in Manica?"

Hlapec skomizne z ramami in odide v hlev, vitez Nikolaj pa zdirja po stopnicah v dvorano, kjer je bila Juta.

„Kaj je z Manico, govori," zarjove Nikolaj ves besen.

„Milost, prizanesite mi," vzdihne Juta in poklekne na tla, „povem vam vse, kako se je zgodilo."

„Ali je zbežala, kam je šla — hitro govori," pravi Nikolaj ves razburjen.

„Vse povem, strie, a ne hudujte se, stoka Juta tresoč se na celem telesu.

In začela je praviti vse, kako se je moglo zgoditi. Skrbno je zaklenila vrata ~~od~~ Maničine ječe ter skrila ključ. Ničesar ni zapazila, kar bi moglo vzbuditi kak sum. Ko se zjutraj sprebudi in hoče odkleniti vrata ječe, ni bilo nikjer ključev. Ko pride do ~~[illegible]~~ zaporov, bila so vrata odprta, Manice pa nikjer. Klicala je Haneja, a zginil je kakor duh.

V tem priletel je že hlapec Mihael in sporočil, da so prišli iz Apač ljudje in odnesli umorjenega Manfreda, ~~ki je bil umorjen~~ in Manico, katero so našli v prepadu. Obe trupli ~~odnesli~~ spravili so v Podgrad in jih tam pokopali.

Oče Nikolaj je gledal dioje, in škripal z zobmi. Hodil je po sobi gor in dol, da so se

tresla tla.

Juta klečala je ševedno na tleh in čakala s trepetom, kaj namerava Nikolaj.

„Tako si izpolnjevala moj ukaz, ti lahkomišljena ženska," zbesni Nikolaj in sune Juto z nogo, da je z glasnim krikom odletela po tleh.

„Milost, nisem zaslužila tega," stoka Juta, izdal nas je Črni Hanej, ki se je delal tako zvestega."

„Ti si sama kriva, molči, če ne, te na licu mesta ugonobim."

Vitez Nikolaj dvigne ves razjarjen meč hoteč udariti Juto.

Le-ta videč, da ni varna žrvljenja, se ~~drzna~~ hitro dvigne, ~~in~~ zbeži po stopnicah in se skrije v najtemnejši kot v stolpu.

Ves divji vsede se vitez Nikolaj nazaduje na stol, da je vse zaškripalo. Udari z desnico po mizi, da je odskočila koiška.

„Vraga - vse je zgubljeno, hči je mrtva, ta blazni Podgrajčan pokvaril mi je vse, je dobro, da je tudi on mrtev. A kaj pomaga vse, ostal sem sam, nimam, zeta ne tovariša, s katerim bi mogel uganjati svoja roparska opravila."

In zaklel je, da je strašno odmevalo po dvorani.

Hlapec Mihael moral je prinesti največji vrč vina, katerega je Nikolaj pil v dolgih požirkih kakor bi hotel ugasiti vso jezo, ki je kuhala v njem. Omamljen

od vina je zdrknil na ležišče. Nemirno spanje kazalo je, da je imel vitez Nikolaj težke sanje.

Če že prej ni bilo nič veselega v biljštanjskem gradu, tako je bilo sedaj še slabše.

Vitez Nikolaj bil je ves čas čemeren. Z Juto postopal je surovo; kjer koli je mogel, jo je psoval in celo dejansko napadel. Če je šel na lov, ga včasih po dva dni ni bilo nazaj. Posli se mu niso smeli bližati, ničesar mu niso napravili prav. Ni bilo nobenemu ostanka - nekega dne zapustili so vsi grad.

Nikolaj ostal je z Juto sam. Še bolj nestrpen postal je sedaj. Dirjal je v dvorani gor in dol, letel na dvorišče, včasih sredi noči in preklinjal Manfreda - Juto - nazaduje samega sebe.

Večkrat slonel je na skali in gledal v globočino kakor bi hotel privabiti iz prepada svojo hčer. Oči so mu žarele, škripal je z zobmi in gledal divje okoli sebe.

Juta se ga je ogibala, kjer je mogla. Pekla je tudi njo vest, saj dosti bila je kriva na smrti svoje sestrične. Kolikokrat se ji je prikazala Manica v sanjah, kako stoji na skali hoteč skočiti v globočino, Juta jo hoče objeti, a izmakne se ji, ji zapreti s prstom in zgine v prepad.

Vsakokrat se je z glasnim krikom prebudila iz teh sanj - zaspati pa potem ni mogla več. —

Le prekmalu oresničilo se je Maničino prerokovanje.

Bila je neka temna noč. Že ves dan pripekalo je solnce, kakor bi kuril v peči. Nad Obirjem ~~zbirali so se temni oblaki~~ vlačile so se goste megle. Vladal je v naravi neki tajinstveni mir, bilo je kakor bi se osled vročine nikdo ne mogel ganiti. Tam za Celovcem nakupičili so se črni oblaki. Že je zašlo solnce. Tudi večer ni prinesel zaželjenega hlada. Od daleč slišalo se je že zamolklo gromenje. Kmalu razsvetljeval je blisk za bliskom temno noč. Vedno bolj bližala se je nevihta. Gromenje postajalo je že bolj močno, videlo se je enomerno šviganje bliskov na zemljo.

Temni oblaki drveli so vedno bližje, že so zavili Mnihovec in Obir v gosto meglo. Naenkrat dvignil se je vihar. Veje so pokale, drevesa med hruščem padala polomljena na tla. Vmes pa je bliskalo in grmelo, da so se tresle skale.

Nikolaj bil je v svoji dvorani, imel je zopet enkrat prav čemeren dan. Na lovu ni imel sreče, ves zmučen prišel je domu. Nič mu ni bilo prav, Juta podala se je samega strahu pred njim v svojo celico in se zaklenila.

Nikolaj sedel je pri mizi in hlastno

pil iz velikega vrča, da uduši neprijetne misli. Že je bil ves rudeč v obrazu.

Silna nevihta je prav prijala njegovemu duševnemu razpoloženju. Temno je bilo v njegovem srcu, črne misli so se mu porajale v razgreti glavi. Zgubil je vero v Boga, zgubil osak blag čut.

Blisk za bliskom razsvetljeval je hrib in dol. Streha grada je pokala in skoz okna udarjal je veter, da je ugasnil luč.

„Zlodej, pa ti razsvetljuj," zakriči vitez Nikolaj, „na Boga tako ne verujem več, prokleto vse, pomagaj vrag, če imaš moč."

In udaril je z mečem po mizi, da je odskočil prazni vrč in se razbil na tleh v drobne kosce.

V tem trenutku se zabliska, sledi mu silen grom, a ta grom ne neha, zdi se vitezu, kakor bi bučalo po zemlji, vedno hujše, vedno bolj potresujoče.

„Ha zlodej, ali si na delu," rohni vitez pijan, „le pokaži, kaj znaš."

Zemlja se strese, dveri se odprejo same od sebe, tla se začno majati, sedaj se udere nekaj ometa raz steno. Še en sunek, celo poslopje se trese, soba se giba sem in tja, vitez ne more več stati mirno.

Zdajci se odruši del stene, velika odprtina nastane, z ~~velikim~~ močnim ropotom

zavali se kamenje na dovrišče, strašno pokanje tramov, naenkrat odere se ves strop.

Vitez Nikolaj skoči na pol omamljen k steni.

„Ha vrag črni, le dalje, ni me strah", besni Nikolaj, oči se mu izbulijo, gleda tja v kot, in zdi se mu, da se doiga črna pošast, ki stega roke po njem.

O tem silen sunek, med nepopisnim hruščem, oderejo se ose stene, dovrane, s strebo vred, tla se vitezu zgubljajo pod nogami.

„Ha zlodej, kam me vlačiš, ali hočeš z menoj v klet, ha-ha, napolnjeno z vinom že grem, a v prazno nehe stoj vrag - počakaj še malo" -

A Nikolaju zastane sapa, med velikim gromom sesuje se cel grad in pokoplje v kamenju in prahu viteza Nikolaja.

Z ~~vitezom Nikolajem~~ njim bila je pokopana tudi futa, ki je bila vsa obupana v svoji celici, a se ni mogla več rešiti.

„Manica - Manfred, vidva se maščujeta nad nami - vzkliknila je še. Mdrl se je težek strop in pokril nesrečno futo.

Minula je strašna neovihta, minul

grozen potres, ki je tisto noč poruštl
več vasij in gradov po Koroškem.

Ko je prihoduje jutro priplavalo solnce nad hribom Sv. Heme na jasno nebo, gledali so Galičani na grad Biljštanj, a čudili so se, ni bilo več stolpa ne poslopja, od vsega ostal je le kup kamenja.

„To je božja kazen," rekli so ljudje, še vsi preplašeni od strašnega potresa, v pretekli noči, „dosti hudobij dovršil je Nikolaj, koliko ljudij je po nedolžnem zaprl, koliko trgovcev oropal premoženja, še svojo hčer je hotel dati roparju, revico tiral je v smrt – mera hudobij je bila dopolnjena".

Narodna govorica ve še dan danes povedati, da se prikažejo na tem kupu kamenja ob svetih časih na večer trije sodi napolnjeni z zlatom in srebrom. Poleg pa sedi velik črn pes. Kdor je tako čist, da nima nobenega madeža na sebi, reši v psa zakletega viteza in dobi v plačilo cel zaklad.

Ob takih večerih videli so tudi ljudje, da je sedela na skali ob prepadu bela deklica, ki joka in prosi rešitve.

Mogoče je Juta, ki se mora pokoriti za svoje grehe?

Ktez Nikolaj je obsojen, da mora stati v najhujšem viharju na vrhu skale in trpeti vse vremenske sile, v jezi meče kamenje dol v dolino tako, da je bil že marsikateri ogrožen, ko je šel po cesti

ali delal na polju v Obrijah.

A odrešitelja ni. Pravljica pravi, da pade še le v davnih časih seme v zemljo, iz katere zrase smreka, ~~iz katere deske~~ ki bo dala deske za zibeljko novorojenčka, ~~ki je ohlačen~~ določenega za rešitev zakletega viteza in nesrečne grajske deklice.

Poleg silnega zaklada dobiše cel sod vina, ki je tako staro, da so že davno odpadli vsi obroči in se je vino ohranilo v kamnu, ki se je napravil iz vina samega.

VI

Že čriček prepeva
Ne morem več spat
Trgatev veleva
Spet pojdemo brat.
Slomšek

Vitezi cenjeni
Kam ste namenjeni
Koseski

V gradu na Reberci ni bilo nič več veselega življenja. Ko je vitez Ivan Sporočil svojemu očetu, kako je usmrtil Manfreda in da si je Manica rajši izbrala smrt, bili so vsi poparjeni. Nobeden ni dosti govoril, saj trle so jih skrbi, kako bo za bodočnost. Lepa dota splavala je po vodi, posestva pa so vsa prezadoljena.

Nekega večera sedeli so vsi trije vitezi Reberčani v dvorani. Pičla je bila večerja, ker pošla so skoraj že vsa živila, ki so jih dali podložniki, tudi v kleti bila je suša.

Čemerno so gledali vsi pred se.

„Tako ne more biti naprej", pretrga molk oče Ivan, „stradati bomo morali, nekaj moramo zopet ukreniti.

„To se pravi ropati, kaj ne oče," se zaničljivo

zasmeje sin Ivan, „smo že navajeni na to, samo vpraša se, kje je kaj dobiti."

„Malenkost," zamahne oče z roko, „misliš, da bomo tem menihom pustili naša posestva, ali si slep?"

„Pa oče pomislite," pravi omes sin Krištof, „mi smo se vendar v pogodbi zavezali pustiti doberlavaški samostan in posestva menihov na miru."

„Ti si pač še pravi otrok," zakrohota se oče, „kaj pogodbe, te so na papirju, pest je pravica, kdor si ne zna pomagati sam, ta je takšen kalin in tepec kakor si ti."

„Prav ste rekli oče," pritrdi Ivan, „udarimo na samostan, nekaj bo še že ostalo za nas, za zimo se moramo preskrbeti."

„Kaj ne, kakor jazbec in medved," se bridko zasmeje Krištof.

„Molči teslo," zavrne ga oče, „ti si itak premehek za taka podjetja, če bi ne moral, bi itak najrajši ostal doma za pečjo."

Krištof povesi glavo in molči, na tihem pritrdivši očetu.

„Pa kako napravimo naš izlet proti Doberlivasi," meni sin Ivan.

„Zato se kmalu ponudi prilika, to prepustite le meni," zasmeje se oče, „mogoče jemo že v kratkem mastno pečenko in pijemo staro vino suhokostenih menihov."

Oče in sin se zakrohotata, spila sta še zaduje vino, ki je bilo v kleti, potem pa so se podali osi trije k počitku. —

Leto 1752 bilo je zelo vroče. Že od Velike noči skoro nič ni bilo dežja. Nebo je bilo jasno in solnce je pošiljalo ~~svoje~~ žarke dan za dnevom na zemljo, da je kmetič že s strahom gledal, ko so rujaveli travniki in po njivah nič ni raslo.

Tem boljše je bilo to vreme za vinske gorice.

Vinorejstvo bilo je nekdaj na Koroškem dosti bolj razširjeno kakor sedaj. Žlahtno vinsko trto zasadili so že stari Rimljani v teh krajih, če tudi v manjšem obsegu, ker so bili preveč navajeni na močna vina iz južnih krajev. Po listinah je dognano, da so gojili vinsko trto že leta 1334 v labudski dolini, posebno okoli Volšperka, kjer so pridelali okoli 600 štartinov na leto. Vinogradi so bili v krški dolini, pri Ojstrovici, Trušnjah - za to še sedaj ime tv. Jurij na Vinogradih - v Kamnu, pri Tinjah, celo pri Millstatu na Zgornjem Koroškem. Tudi pri gradu Humberk imeli so vinograde, kjer so še leta 1834 - bilo je rodovitno vinsko leto - nabrali čest polovnjakov.

Posebno pa je bila vinoreja udomačena

v podjunski dolini, kjer so solučni bregovi kaj ugodno vplivali na dozorevanje vinske trte. Posebno so gojili vinorejo v Globasnici, St. Lipšu, ~~posebno~~ zlasti okoli grada Ženek, o katerem piše že Valvazor, da so bili bregovi pod gradom zasajeni z vinsko trto, ki je rodila belo in rudeče vino. Vinogradi so bili tudi v Žitarivasi, kar še sedaj označi krajevno ime Vinogradi. V Žitarivasi segali so vinogradi od Malčap pa do Goslinjskega jezera.

Večino vinogradov v Žitarivasi imeli so meniki avguštinci iz Doberlevasi. Poleg vinogradov imeli so tudi hišice, v katerih so stanovali podložniki, ki so obdelovali vinograde.

Grozdje je dozorelo, in se smejalo gospodarju, češ letos se ne boš držal kislo, če me boš zavžival. Drugače so hudomuš neži pravili, da so morali trije četrtega držati, da je spravil kozarec žitarca pod krov svojega telesa.

Pa so tudi kaj krasni tijesenski dnevi, posebno pa večeri!

Komaj se nagne solnce za gore in se vleže mirna noč na zemljo, slišiš že veselo prepevanje od različnih hramov – likajo namreč koruzo in to je nekako narodno veselje. Danes pri tem, jutre pri drugem kmetu se zberejo stari in mladi ter pridno skubijo storže – omes

veseli razgovori, poskočne pesmi, pa tudi otožne, da zvenijo po nočni tišini in te napolnjujejo z nekim posebnim čustvom, saj slovenska pesem s svojim v otožno segajočim glasom gre ti k srcu in čutiš vso njeno čarodejno moč.

Rahel veter je potegnil, tajnostno šumi po vinskih goricah, kakor bi se že vzbujali vinski duhovi – češ spravi nas kmalu na varno, sicer se razkropimo.

Sedaj je tudi doba klopotcev.

Skrbni kmetič jih postavi v vinogradu, da s svojim ropotanjem odganjajo škodljivce, posebno škorce, ki vpadajo v celih zatah in zobljejo sladko grozdje.

Različni so ti stražarji, najdeš jih od najmanjšega s hitro se vrtečimi peruti in naglo udarjajočimi kladviči do največjega, ki je kakor veterni mlin velik in ~~[illegible]~~ polagoma giblje svoje lopate in s počasnim, globokim glasom oznanja, da je na straži.

Je neka posebna poezija v teh klopotcih in njih veselo-poskočno, a tudi otožno klopotanje ti sega v srce in čutiš iz njih, kakor bi si medseboj odkrivali vse, kar tiči v nemih, lesenih telesih.

Tam v Habnarjem vinogradu vzbudil se je rovnokar mali klopotec iz sanj, gledal je pivce pri Niemcu v Malčapah pri okrogli

mizi, ki so pili rudečega žitarca, se smejali, žrvahno razgovarjali, peli, zazaduje s težko glavo zaspali ob mizi kakor spi Kralj Matjaž s svojimi vojaki globoko notre pod Peco.

Klopotec šaljiv in gibčnega fezika, začne zbadati zaspance in jih draži:

Da rudeči
Je goreči
Osi pijani
Osi zaspani.

Habnarjev sosed Bohne, ki tudi čuva vinsko gorico, ne gleda kaj rad Lotričevega klopotca, zato se pošali:

Pri Lotriči
Pri Lotriči
Vedno polni
So poliči.

~~Kajžnov~~ Komarjev klopotec, precej velikega obsega, drugače bolj počasen, imel je malo piko na Lotričeve, ker so tam vedno več nabrali kakor pa v njegovem vinogradu, vzdrami se in zapoje z zategnjenim glasom:

Pa zares
Pa zares
Malo vode
Fuď je omes.

A ose to nič ne briga Miklavčevega mogotca, on je ~~vča~~ največji in tedaj

kralj vseh klopotcev - zato se pa tudi ponaša, ne zmeni se dosti za prepir in klepetanje klopotcev - pritlikavcev. Mirno gleda in pazi, da ne pride kdo k njemu zobat sladko grozdje. Vse je tiho, lahko bi malo zadremal - toda kaj je to? Tam nekaj šumi, nekdo mora biti! Svetla luna, ki se je ves čas skrivala za oblake, pogleda ravno v tem trenutku skoz okno, kiso ga napravili oblaki, radovedno na žitrajske vinograde in ravno nočnemu obiskovalcu v obraz. Klopotec ga spozna, hitro zbere vse sile, da spravi okorne lopate v tok, sedaj zahrešči in počasno udarjajo kladviči na tenko, gladko ostruženo hrastovo desko in po celi okolici se razlega v mogočnem basu:

Prunčov Jaka
Grozdje papa,
Glej ga spaka
Krade kakor sraka

Klopotec je dosegel svoj namen, sladko snedneš jo hitro odkuri domu, ~~kajti~~ gozje če bi ga zasačil Miklačev „hutar" ~~zasačil~~, premikastil bi mu kosti, da bi se še dolgo tipal. Kajti zvesti čuvaj Pavlej, moj visoke postave

kakor Sv. Krištof, da s svojim orjaškim telesom komaj pride pri dverih v sobo, ~~[illegible]~~ pri čemur morat svojo glavo še malo ukloniti, ima močno, z rumenimi žeblji okovano gorjačo in komur bi jo pomeril črez hrbet in še mehkejši del telesa, ta bi zavriskal, a ne od veselja in rabil različna mazila, ki bi jih moral napraviti Podoru, ki se baje spozna na zdravilstvo bolj kakor marsikateri učeni dohtar. [glej na prihodnji strani k str. 128]

Omes pa se oglaša čriček v gorici na travniku, celo na hišni strehi in poje svoj enakomerni čiri-čiri – tako milo, nežno, da se vsak nehote vstavi in posluša ta prijazni klic, ki naznanja, da grozdje zori in obeta pridnemu kmetiču največje veselje, ko pojde s celo družino v vinsko gorico, da spravi sladki sok v obsežne sode. To je za kmetiča vesel praznik, tedaj je zopet dobre volje – saj to ni dostikrat. –

Bilo je na dan Sv. Terezije leta 1452. To je tista doba, ko napoči čas trgatve, saj tedaj je grozdje zrelo – ker pechji so že leseni in s trgatvijo se lahko začne. –

Od ~~klopinjskega~~ goslinjskega jezera pomikali so se vozovi in slišalo se je veselo petje. Menihovi so se peljali na trgatev v Žitarovas.

[Bornikov klopotec je bil že bolj star, je rad klepetal in je osled tega zgubil tudi že tri kladviče. Bil je tedaj šrbljav in njegov spev ni bil čist, poznalo se je, da mu manjkajo trije zobje.

Nič ni kaj rad gledal na Pintarjevega klopotca, ki je v boju z drugimi klopotci zgubil tudi en kladvič. Vertičev gospodar bil je ob enem tudi zidar, ki je ob nedeljah šel tu in tam k Niemcu v Malčapah ali pa k Rutarju v Žitarivasi na kupico sladkega Žitarca.

Ko Bornikov klopotec zagleda, kako Pintar odhaja od doma, se urno zasuče in v šrbljavem glasu zapoje:

Zidar – šparaj d'nar
Zidar – šparaj d'nar.

A kaj hitro se potegne Pintarjev klopotec za svojega gospodarja in klepetavega Bornika zavrne:

Tu pa tam
Še nekaj 'mam.]

Bilo je več fantov in deklet, vsi najboljše volje. Med njimi bil je tudi Črni Hanej, ki je bil veliki hlapec in je nadzoroval celo delo. Po pogrebu Manfreda in Manice se seve ni mogel več vrniti v Biljštanj. Vstopil je v samostanu v Doberlivasi v službo. Pater Lambert - Maničin brat - priporočil ga je proštu Lorencu, da ga je vzel v službo, to tem rajši, ker se je skazal Hanej zvestega hlapca.

Solnce je že stalo nad Jegartovim vrhom, ko so došli veseli birači v vinograd. Vsaka ženska imela je svoj škaf in nožiček. Začela se je vesela trgatev. Fantje pa so imeli svoje brente na hrbtu in čakali, da so jim napolnile ženske njih posode s sladkim grozdjem. Da se je pri tem dosti smejalo, se razume, saj fantje ovenčani z lepimi šopki za klobukom, vedeli so povedati vedno kako smešno in tudi dekleta niso imele privezan svoj jezik.

Vsak nosač imel je palico, v katero je zarezoval število brent, katere je nosil v stiskalnico.

V tej pa so bili močni fantje, ki so delali koš za stiskanje. Po krnici cedil se je že sladek sok in se stakal v cev napeljano skoz strop v veliko kad postavljeno v obširni kleti.

Črni Hanej pa je nadzoroval birače

in pazil posebno, da je bil osak trs čedno obran; katero dekle je pustilo kak grozd na trsu, je bilo po tedanji šegi obsojeno, da je moralo dati fantu, ki je stal za njo, za osak tak spregledani grozd poljub, če ga je fant zahteval. No, zgodilo se je pač vedno tako, da se je postavil osak fant za tisto dekle, ki mu je najbolj rojilo po srcu, dotično dekle pa je tudi pustila dosti grozdov na trsih - je že vedelo zakaj.

Le dotični fant, ki je stal slučajno za kako žensko, ki je že dosegla kanonično starost, se pri strogi kazni ni smel poslužiti te pravice, ker bi se lahko zgodilo, da bi ostali očasih osi trsi neobrani.

Veselje vladalo je povsod, saj trgatev bila je obilna in grozdje tako sladko, da so se prijemali prsti in je ostala povsod, kamor je padla kapljica sladkega soka, svetlo se bliščeča sled. - < glej zraven >

V Žitarivasi je že odzvonilo večernico. Prvi mrak se je vlegel na zemljo. Birači so že opravili za danes svoje delo, sedaj se razveseljujejo pri krepki jedi in pijači. Dobra juha kadi se iz velike sklede, in svinjsko meso narezano v gostih kosih na repičen močnik in zraven bela pogača potolažijo vse telesne bolečine.

~~Zraven~~ Že so osi prav dobre volje, zbijajo

šale in prepevajo vesele pesmi.

Zunaj v stiskalnici pa se sučejo fantje, razdirajo koš, ga zopet sestavljajo, da kolikor mogoče pridobijo na sladkem soku, saj močni so sedaj dovolj, ker zadostili so telesnim potrebam opravičeni po narodni prislovici – da je kakor prešar –

Bilo je ose v najboljšem razpoloženju.

Naenkrat pridrvi v sobo hlapec Boltežar in zakriči ves prestrašen:

„Reberčani so tukaj, požigajo – bežite."

Kakor bi udarila strela z jasnega neba, tako je učinkovala ta novica. Dekle in hlapci vdrli so iz sobe.

„Kristusova mati," zakriči dekla Špela, „naših gospodov hiša gori, pomagajmo."

In spustili so se v tisto smer. A niso prišli dalje. Nasproti pridrveli so že hlapci reberških vitezov.

„Stojte," postavi se jim v bran Črni Hanej, ki se je oborožil v naglici s sekiro.

„Kdor se nam tu ustavlja," zarohni surov reberški hlapec, „dobi jo po buči, da takoj pozabi dihati."

Hanej postavi se v bran in udari hlapca po glavi, da se nezavesten zgrudi na tla.

V tem prifezdi vitez Ivan mlajši, za njim pridirjata oče in brat.

Videč, da leži njih hlapec na tleh, oprašajo, kdo je to storil.

„Menihovski hlapci," odvrne najbližji reberških hlapcev.

„Za njimi," veli Ivan in ~~zdirja~~ zbeži na konju proti hiši.

Ravno pred hišo, kjer so stiskali vino, in bili prej tako veseli, dohiti Ivan Hanja.

„Ha, zdaj te imam črni vrag," zadere se Ivan, spoznavši nekdanjega hlapca iz grada Biljštanj. Bliskoma zavihti meč, da bi posekal Hanja.

A ta videč, da je v smrtni nevarnosti, vrže sekiro vitezu v desno roko. Ivanu je roka omahnila in meč namenjem Hanjevi glavi zdrkne na tla. To priliko porabi Hanej vedoč, da se ne more ustavljati premoči, se skrije v temi v sadonosniku in beži nato dalje, da pride do svojega konja, katerega urno zajezdi in zdirja proti Ženeku, da pokliče viteza Ivana Ungnad na pomoč.

Reberčani tačas niso mirovali. Menihovski hlapci se niso mogli dosti braniti, v sili so zagrabili kolje v roke in mlatili po reberških ~~vitez~~ hlapcih, in marsikateri odnesel je krvavo glavo. A niso bili kos urnim vitezom, ki so bili oboroženi z meči. Tako je ~~presekal~~ razklal vitez Ivan hlapcu Boštjanu glavo, ko ga je ravno hotel udariti s kolom, oče Ivan pa je presekal hlapcu Juriju roko, ko je hotel prijeti konja za uzdo.

Ostali hlapci spoznavši, da so obkoljeni, so se umaknili v sobo, kamor so zbežale

že prej vse ženske.

Reberški vitezi videč, da imajo proste roke, so udarili v klet, razbili prazno posodo, izpustili vino, kar ga niso mogli spraviti na varno. Živila, kiso jih pripeljali menihovi seboj, ~~spravili~~ zložili so na svoje konje, čakal je tudi voz, da bi odpeljali vino.

„Kaj bomo s temi ščurki v sobi," zakliče vitez Ivan, „sedaj jih imam v pesti".

„Naj se udajo, peljemo jih ujete v naš grad," odvrne oče.

„Pustimo jih," meni Krištof, „sedaj nam tako nič ne morejo in živil tudi nimamo".

„Kaj, šema pahujena," zarohni Ivan, „ujeti in zvezati jih moramo".

Rekši udari po dverih in pozove ujete, da naj se udajo.

Iz sobe sliši se samo zamolklo mrmranje.

„Ali bo kmalu," zagrmi vitez Ivan, „le nič se ne obotavljajte".

In zopet loputne z mečem po dverih in se vuje upre s hrbtom, a od znotraj tiščali so hlapci hrastove dveri, da se niso premaknila.

„Pomagajte," veli vitez Ivan očetu in bratu ter svojim hlapcem, „da stremo vrata".

Hitro so bili vsi pri rokah ter razbijali po dverih. A te bile so močne in dobro okovane ter so vzdržale vse udarce.

Zastonj je bil vsak poskus, dvigniti dveri iz tečajev.

Reberčani so morali odnehati.

„Prekleti vragi, le čakajte," besni vitez Ivan mlajši, „še radi pojdete iz koče."

Rekši veli hlapcu, da prinese baklo in jo utakne v slamnato streho.

S strahom ~~[illegible]~~ sbišali, so ~~[illegible]~~ te besede ujeti hlapci in dekle, ki so začele kričati, naj odprejo vrata, da se rešijo smrti.

„Tako ste še prej mrtve," miri jih hlapec Foltej, „ne bojte se, rešili se bomo že drugače."

Reberški hlapec zletel je po baklo, ki je bila pri vozu, kjer so nakladali drugi ukradeno vino in živila na voz.

Vitez Ivan mu izmakne baklo iz rok ter jo utakne v streho; kmalu bila je v plamenu, ker suša bila je velika in od juga vlekel je veter.

Ženske so začele kričati, moliti, vzdihovati, in odrivati hlapce, da bi odprli dveri. A Foltej se je ustavil pred vrata ter tolažil.

„Nazaj, če ne, je naša gotova smrt, le malo še potrpimo, jaz slutim, da nam pride Hanej na pomoč."

„Pusti nas na prosto, ali si zmešan, tukaj gotovo poginemo," kričijo dekle in izraz napol blaznosti jim odseva iz očij.

Streha bila je na eni strani že vsa v plamenu, slišalo se je že prasketanje

ognja na podstrešju, že je udarjal dim skoz okna v sobo.

„Marija pomagaj," klicale so obupno ženske, in zvijale roke.

„Haha," zakrohočeta se zunaj viteza oče in sin, – Krištof stal je ob strani in pomagal spravljati blago na voz.

„Že se pečejo ščurki, le hitro ven, meči so pripravljeni, da vas nabodemo kakor jabolka na vilice".

„Usmiljenje, zaprinesite nam," slišijo se obupni glasovi iz sobe.

„Le malo se še ogrejte," zakrohočeta se viteza, „kmalu ste naši".

Ogenj prasketa, trami pokajo, neozdržljiva ~~na~~ vročina je v sobi, še nekaj trenutkov in prepozno je.

Toda kaj je to – zunaj peketanje konjev, krik – strel?

Toltej vzklikne res vzradoščen:

„Pomoč je tukaj, sedaj pa na prosto".

Previdno odprejo hlapci vrata, res, nobenega viteza ni bilo, urno se vsujejo vsi iz sobe; bil pa je tudi zadnji čas, kajti nekaj trenutkov in cela hiša se podere in iz nje se dvigne visoko goreči plamen proti nebu. – A odkod prišla je rešitev?

Črni Hanej je jezdil kar najhitreje v Ženek in sporočil vitezu Ivanu Ungnad, kar se je ravnokar zgodilo. Le-ta je dal takoj osedlati konja in vzel deset oboroženih

hlapcev seboj in dirjal s Hanejem vred na pomoč.

Ravnokar zažgana hiša, v kateri so bili hlapci in dekle, bila je kažipot za rešitelje.

„Tu imajo voz in blago," kaže Hanej vitezu Ungnad, „tam pri goreči kašči pa vidim reberška vitoza in nekaj hlapcev."

Vitez Ungnad se spusti s konjem proti goreči hiši, Haneja pa pusti zadaj, da otme ukradeno blago. Vitez Krištof zagledavši jezdece takoj zbeži k očetu in bratu ter jima pove, da naj nujno odjezdita.

Urno zasedeta konje in se spustita v beg. Vitez Ungnad jih še vidi, streli za njima, a zadel ni. Tako se je posrečilo Reberčanom in nekaterim hlapcem, da so pobegnili.

Črni Hanej je s (2) tremi (3) hlapci (4) obkolil (1) voz in zajel dva reberška hlapca, ki vsled preveč zavžitega vina nista mogla takoj na konje.

Hitro so jih zvezali ter naložili na voz Reberčanov, ki so morali pustiti ves plen.

Ker jih je vitez ~~Fram~~ Ungnad zalotil naravnost pri ropanju, bila je tudi sodba kratka. Obsojena sta bila na vislice. Drugo jutro na vse zgodaj peljali so jih na hribček severno od grada Ženek, kjer so tedaj izvrševali smrtne kazni. Tam zadostila sta posvetni pravici.

Menihovski hlapci in dekle so se oddahnili od velikega strahu. Vsi so obkolili

pogumnega Hanoja, ki je privedel pravočasno ~~ki je še mogel pravočasno~~ ~~poklicati~~ pomoč. Vitez Mugnad ga je še posebej pohvalil in mu obljubil, da dobi malo kočo z nekaj posestva, da more tam mirno živeti svoje zadnje dni.

Hanej se je tega razveselil, posebno že ~~tudi~~ zaradi tega, ker je tudi njegova izvoljenka Angela, pridna šivilja, že ~~tudi~~ težko čakala, da si ustanovi svoje lastno ognjišče.

Ubitega hlapca Boštjana so pokopali tretji dan na pokopališču v Žitarivasi, težko ranjenega Jurija pa je peljal Hanej v samostan, kjer je ose sporočil proštu Lorencu in dekanu Janezu.

Trgatev se je nadaljevala drugi dan, a pravega veselja ni bilo, kajti prestali so preveč strahu in smrt zvestega Boštjana jim je tudi šla k srcu. —

Reberški vitezi so za sedaj še ušli svoji usodi. Ker so dobro poznali pota po gozdovih, so se mogli rešiti zasledovalcev. Prebredli so Belo na samotnem kraju in po ovinkih prišli do svojega grada.

„Prekleti Mugnad", zarohnel je vitez Ivan starejši, „ko je stopil v dvorano, „tega je še treba bilo."

„Kaj ta, kriv je osega Črni Hanej," ugovarja sin Ivan, „ta je nas izdal, mrha mi je še poškodoval roko, njegova sreča, drugače bi danes že bil tam, kjer mnh ni."

„Pa kaj bo zdaj," vpraša sin Krištof, „požigali,

morili, ropali smo, ospeha pa nobenega ni."

„Molči, stara, šrblava baba", zadere se nad njim brat, „če bi bil malo bolj pogumen, bi se steklo ose drugače".

„Tako lepo smo imeli napravljen naš načrt," meni oče, „a sedaj je ose zgubljeno".

„Kaj jadikujete oče," tolaži sin Ivan, „menihi bodo tihi, so lahko veseli, da so srečno odnesli pete".

„Ne verjamem," zmaje z glavo oče, „sedaj so postali pogumni, ko jim je stal zadnjič celo cesar ob strani".

„Naj bo, kar hoče," meni Ivan, „mi že itak ni več za kaj na svetu".

„Mene tudi nič ne briga," pravi malomarno Krištof, „kar smo si skuhali, to bomo jedli".

„Da skuhali," pravi oče ironično, „danes je presneto mrzla kuhinja, že od včeraj opoldne nisem zavžil nič toplega in vinca tudi ni več, vrag naj vzame vse".

Rekši vstane in se spravi na svoje ležišče, tudi sinova sledita svojemu očetu.

Kmalu je vladala v gradu nočna tišina. —

Prošt Lorenc bil je ves iz sebe, ko mu je sporočil Črni Hanej grozodejstva Sprizorjena po Reberčanih.

Sklical je takoj konvent in razodel vse,

kar je ravno prej zvedel. Dekan Janez in drugi menihi bili so osi za to, da se vloži tožba pri deželnem oskrbniku Linhartu pl. Harrach v Celovcu. Tudi prošt bil je za to. Takoj sestavila se je obširna tožba, katero je pisal pater Lambert, ker je imel najlepšo in hitro pisavo. V spisu navedli so se osi izvršeni zločini, katere so zakrivili Reberčani. Prosilo se je za nujno pomoč.

Drugi dan izročil je prošt veliko zapečateno pismo Haneju, ki je zdirjal na čilem konju proti Celovcu in izročil tožbo deželnemu oskrbniku samemu, kateremu je še osebno povedal ose strašne dogodke. Linhart pl. Harrach odtrgal je pečat, in čital tožbo. Dalje ko je čital, tem bolj so se mu delale gube na čelu in vedno bolj ostro gledalo je oko.

Ko je končal, položil je z močnim udarcem tožbo na hrastovo mizo ter zamrmral:

„Reberčani so pravi roparji, nobena pogodba jim ni sveta, pa sedaj je mera polna".

Takoj je pozvonil. Vstopil je suh mladenič, bledega obraza, vitke postave in črnih dolgih las. Nosil je dolgo črno haljo. Bil je videti, da je učen in vešč postave. Bil je mestni pisar Ivan Kraus.

Linhart pl. Harrach je izročil mestnemu pisarju, ki se je globoko priklonil, proštovo

toj bo ter mu naročil, da takoj pokliče viteze Reberčane v Celovec, da se o vsebini toj be zagovarjajo s pripombo, da se protinjim razpravlja, če tudi ne pridejo.

Pisar se je priklonil in obljubil vse takoj izvršiti.

Že drugi dan je jezdil brzi sel s pismom, v katerem je bilo ostro sestavljeno vabilo na vse tri viteze Reberčane, da se zagovarjajo pred deželnim oskrbnikom kot cesarjevim zastopnikom. —

Reberčani so tisti popoldan kaj začudeno gledali, ko je prišel namestnikov sel in izročil pismo. Pričakovali so sicer, da stvar mogoče ne bo tako mirno zaspala, da jih pa toji prošt pri cesarskem namestniku, se jim pa ni sanjalo. Oddati so morali na posebnem pismu svoj pečat, da so sprejeli vabilo, katerega je vtaknil sel k sebi in brzo odjezdil, misleč si, v tem roparskem gnezdu se ne mudim rad.

Vitez Ivan mlajši, ki je znal nekoliko brati, obračal je vabilo sem in tja, ko ga je dvakrat pregledal, ga je polagoma prebral očetu in bratu.

„In če se ne odzovete vabilu, se sodba sklene brez vas in trpeti imate vse posledice!

Tako se je končala vsebina vabila.

„Prekleto oster poper", meni oče, „deželni oskrbnik postal je hud".

„Kaj nas to briga", repenči se sin Ivan, „kaj meni mar za tožbo in prošta, jaz ne grem nikamor".

„Bodimo pametni", svari Krištof, „udajmo se, prosimo milosti".

„Ti si stratopetnež", odorne brat, „obsojeni smo tako ali tako, škoda za pot, mogoče nas še zaprejo, ne udajmo se".

„Prav imaš Ivan", pritrdi oče, „nikamor ne gremo, nikogar se ne bojimo".

Oče in sin sta si segla v roke ter si dala besedo, da se ne uklonita; Krištof ostal je nem poleg, saj vedel je, da ne pomaga nobeno ugovarjanje. —

Bilo je na dan Sv. Martina.

Na dvorišču deželnega dvorca v Celoven bilo je živahno življenje. Plemenitaši prihajali so od vseh stranij, kajti danes je veliki sodni dan za reševanje različnih tožb in pritožb. Ta in oni nastopil je kot tožitelj, drugi se je odzval vabilu kot ~~ot~~ toženi, tudi priče so prišle.

V veliki dvorani pod podobo cesarja friderika ~~sedel~~ predsedoval je deželni oskrbnik pri zeleno pogrnjeni mizi. Poleg njega sedel je mestni pisar Kraus, ki je imel za pomočnike še dva zapisnikarja.

Bila je ura deset. Veliko plemenitašev zbralo se je že v dvorani. Deželni oskrbnik

pozvoni in da znamenje mestnemu pisarju, da pokliče v zadevi prošta Lorenca proti Reberčanom stranke.

Pisar ozame tožbo v roke in imenuje glasno ime tožitelja in obtoženeev.

Stvolasi prošt Lorenc s svojim dekanom Janezom bil je že v dvorani in stopi pred deželnega oskrbnika, ki takoj veli slugi, da pripravi za oba gospoda sedeža.

Mestni pisar kliče trikrat imena Reberčanov, á nihče se ne zglasi, nakar javi oskrbniku, da so redno vabljeni in da se more proti njim razpravljati.

Linhart pl. Harrach se dvigne in pozove prošta Lorenca, da prednaša svojo tožbo. Le-ta se sodniku lahko prikloni ter navaja osa grozodejstva, ki so jih počenjali Reberčani že nekdaj, ko je bil še prošt Krištof in da so sedaj, če tudi so pismeno potrdili, da priznajo pravice samostana, zopet po noči napadli njegove podložnike, jih morili, jim prizadjali težke telesne poškodbe, požigali in ropali.

Prošt je v ginjenih besedah slikal osa grozodejstva, tako, da je bila nepopisna tišina v celi dvorani.

Ko je končal, ~~slišala~~ čulo se je glasno zgražanje plemenitašev nad tem počenjanjem reberških vitezov. Slišali so se glasovi, da niso vredni časti viteza in da

se jih mora strogo kaznovati.

Deželni oskrbnik poslušal je pazljivo celo tožbo; ko je mestni pisar zabeležil vse glavne točke, praša sodnik prošta:

„Ali imate tudi priče za vse vaše trditve?"

„Jih imam."

„Imenujte jih."

„Priče so: Ivan vitez Mugnad iz Ženeka, moj veliki hlapec Hanej, hlapca Foltej in Juri, ki so danes osi tukaj."

„Pokličite jih," veli deželni oskrbnik slugam, da privedejo priče.

Plemiči so stopili v stran. Priče kakor so bile klicane, so vstopile, najprej vitez Ivan Mugnad iz Ženeka, ki je bil zaslišan posebej.

Nato so prišle na vrsto ostale priče, ki so potrdile pod prisego osebino tožbe.

Vestno se je vse zapisalo. Deželni oskrbnik praša prošta Lorenca, ali še vzdržuje tožbo in predlaga sodbo.

Prošt Lovrenc ostane, dvigne desnico in reče: „Dolgo se je delala krivica, mera je polna, prosim, da sodite".

Deželni oskrbnik se dvigne. V dvoram nastane grobna tišina.

Svečano in glasno razglasi deželni oskrbnik sodbo:

Na tožbo prošta Lorenca in celega konventa menihov avguštincev v Doberlivasi zoper viteze Ivana starejšega

in mlajšega in Krištofa iz Reberce spoznalo se je kot dognano, da so imenovani napadli z ognjem in mečem podložnike in premoženje dobroljskega samostana in se vsled tega obsodijo, ker se niti niso hoteli braniti proti tej tožbi, katere resničnost je dognana po pričah, da se njih posestva prodajo v svrho kritja stroškov za storjeno škodo, vitezi sami pa morajo takoj zapustiti deželo, ne da bi smeli vzeti kaj od premoženja seboj. Ta sodba se ima dostaviti reberškim vitezom in je takoj izvršljiva.

Glasno pritrjevanje slišalo se je po dvorani, ko se je razglasila sodba.

„Pravično je tako – konec mora biti tega ropanja, Reberčani morajo zginiti".

Prošt Lorenc se je globoko priklonil, deželni oskrbnik je pristopil in mu podal roko in izrekel svoje veselje, da mu je mogel pripomagati do pravice.

Prošt odšel je z dekanom ves vesel iz sodne dvorane.

Deželni oskrbnik naročil je pisarjem, da takoj spišejo sodbo v svrho dostavitve vitezom Reberčanom.

Pismena sodba je bila tudi v kratkem spisana in po brzem selu dostavljena.

Vsebina ~~sodba~~ je hudo zadela sicer hladnokrvne vitezo, posebno očeta in sina Ivana. Zgubiti ose premoženje in iti

po svetu, je bilo za razvajene viteze malo hudo.

„Pa kam se naj obrnemo," meni oče,

„Jaz ne vem," odvrne sin Ivan malomarno.

„Denarja ni~~mamo~~, na tikem prodati ne moremo ničesar, še niti za jesti in piti nimamo kaj," izrazi svoje skrbi oče Ivan.

„To sta ose vidva zakrivila," meni Krištof.

„Ti imaš najmanj govoriti, ti plahi zaje," zarohni brat Ivan, „če bi bili vsi taki vitezi kakor si ti, bi že davno vsi gladu umrli."

„Ne preostaja mi nič drugega, kakor iti nazaj v domovino naših pradedov," meni oče.

„Tja ne grem," odvrne osorno Ivan.

„Oče, jaz pa grem z vami," pravi Krištof.

„Dobro moj sin, lepo je, da me ne zapustiš v zadnjih dneh."

„Naredita, kar hočeta," jezi se Ivan, „jaz pa grem v službo Ulrika, grofa celjskega, slišal sem, da zbira križarsko vojsko proti Turkom; v boju je moje žvoljenje, tam hočem najti svoj mir in tudi – smrt.

VII

Ni kamena ne bó, ni križa
Na grobu, v katerem bodem spal
Stritar.

Minulo je štirnajst dnij. Reberčanom je dovolil deželni oskrbnik (vsled prošnje pri cesarju) prodati le toliko posestev, da so imeli potrebni denar za potovanje. Ostala posestva pa so kupili deloma menihi avguštinci, deloma jih je prevzel cesar Friderik. Neki del, posebno v Belski dolini, pa je dobil vitez Ivan Ungnad za zvesto pomoč, katero je skazal avguštincem.

Črni Hanej dobil je res malo posestvo v Žitarivasi, in se tudi kmalu oženil s svojo Angelico. Gostija je bila prav vesela, jedli, pili ter plesali so do ranega jutra, še celo sivolasi mežnar Ožbe se je zasukal z nevesto, ko so godci zagodli najlepšo od „nebeške hohceti". (glej zraven)

Živel je Hanej prav srečno in mirno. S patrom Lambertom šel je večkrat v Podgrad, da je položil na grob Manfreda in Manice venec in pomolil za večni mir ljubljenih mrtvih. –

Bilo je proti Božiču, ko sta se podala vitez Ivan in njegov sin Krištof na pot

proti svoji nekdanji domovini na Švabsko. Težko je jima bilo slovo. Molče poslovila sta se od Ivana, ki je ostal kot zaduji v gradu. Zasedla sta osak svojega konja, katera jima je prepustil deželni oskrbnik iz milosti. Ter jezdila neko jutro zgodaj iz grada, da bi ju nihče ne videl. Udarila sta jo proti Galiciji in Celovcu, in dalje proti Bavarskemu.

Po velikem trudu prišla sta že blizu mesta Pasov. Jezdila sta skoz temen gozd. Nebene hiše ni bilo nikjer, da bi prenočila, kajti trudna sta že bila in noč se je tudi že bližala. Naenkrat potegne oster veter, pridrvijo črni oblaki in začelo je snežiti, da se ni videlo nikamor. Priganjala sta osak svojega konja, a ta sta bila lačna in sta komaj prestavljala noge.

Nastala je noč. Nikamor nista videla. Konja sta popolnoma opešala. Stopila sta na tla in se ustavila pod gosto smreko, da bi se malo odpočila. Konja privezala sta k smreki, sama pa se zavila v premočeno odejo in se pritisnila k smreki. Od daljnega pota in glada utrujena in oslabljena sta zdrknila na tla in sladko zaspala.

Sanjalo se jima je, da sta v domovini na Reberci v svojem gradu. Sedela sta pri miji bogato obloženi z okusnimi jedili, poleg pa so bili vrči napolnjeni s penečim, močnim vinom. V peči pa je

gorel velik ogenj in razširjal blagodejno toploto po sobi. Naožila sta se, kar jima je srce zaželelo, nato pa sta naenkrat slišala od daleč milo godbo, ki je vedno bolj in bolj omamljala ob prijetni toploti gorke peči. In zdrknila sta na ležišče postlano z medvedovimi kožami in sladko zaspala. —

Ko so prijezdili drugo jutro trgovci po tistej poti, po kateri sta prej zvečer prišla viteza Reberčana, videli so pod smreko v snegu dva konja mrtva, poleg pa kup snega. Ko odgrnejo ~~sneg~~ bolo odejo, najdejo dve moški trupli, ki sta bili popolnoma zmrzli. Okoli ustnic igral jima je lahek smeh kakor bi še sanjala o krasnem življenju v daljnem gradu.

Tako sta končala daleč od svoje domovine na potu v deželo svojih pradedov vitez Ivan Reberški in njegov sin Krištof. —

V gradu na Reberci ostal je vitez Ivan sam s hlapcem Vidom. Nič prijetnega ni imel doma. Nekdanji podložniki mu niso skazovali nobene časti, tudi sosedni plemenitaši so se ga izogibali, ker je bil obsojen zaradi nečastnih dejanj.

Tako je komaj čakal, da bi nehali sneženi zameti, ki so ravno začeli divjati, ko je mislil na odhod.

Bilo je dva dni po novem letu, ko je velel vitez Ivan svojemu hlapcu, da pripravi za drugi dan konja, da zgodaj zapusti grad.

Skromna večerja morala je potolažiti viteza Ivana za dolgo pot, kajti nihče mu ni rad kaj dal, celo dobrodušna Zefa v župnišču ni marala več ~~dajati~~ posojevati živil.

Od hišne oprave nibilo nič več, stene so bile gole, borno ležišče v kotu bilo je še edino, kar je bilo v dvorani.

Čmerno sedel je Ivan pri ognjišču v dvorani, hlapec prinesel je zadnja drva, ki jih je še našel. Prazen je stal vrč na mizi, iz katerega je tolikokrat pil. Vznevoljen zagrabil je vitez vrč in ga vrgel v zid, da se je razletel na drobne kosce. Skoz odprta okna pihal je veter pomešan s snežinkami, ki so se zaletavale v viteza kakor bi ga hotele razdražiti.

Ogenj na ognjišču je ugasnil, zunaj v gozdu skovikala je sova. Spodaj v stolpu cerkve Sv. Ferneja udarjali so otožno udarci pozne ure.

Vitez Ivan zagrnil se je v svoj plašč in se zleknil na pol premražen na borno ležišče. Iz trdnega spanja zbudil ga je hlapec, ko se je že delal beli dan. Nevoljno dvignil se je iz svojega ležišča, streslo ga je po celem telesu, kajti mrzlo je bilo v dvorani. Zavžil je skromen zajuterk, ki ga je pripravil hlapec Vid.

Solnce je ravno kar izšlo in pošiljalo svoje malo ogrevajoče žarke črez zasnežene vrhove.

Vitez Ivan opasal je svoj meč, se zavil v svoj plašč in šel po stopnicah dol na dvorišče, kjer je že čakal hlapec z obema konjema. Urno se dvigne vitez na svojega ~~konja~~ vranca, hlapec mu sledi, še en pogled nazaj na nekdanji dom, nato pa jezdita črez visoki most in dalje po strmi stezi. Zavijeta jo zadaj za vasjo, dokler ne prideta na cesto, ki vodi proti Velikovcu.

S svežim snegom pokrita streha visokega gradu odseva od žarkov jutranjega solnca, da se vidijo še bolj sive stene starodavnega poslopja.

Vitez Ivan se še enkrat obrne, še enkrat se mu vpre oko na visoko stavbo, potem pa urno potegne vajeti in se zažene s konjem dol proti Beli, da čim preje pride v oddaljeno mesto Celje h grofu Ulriku.

Tako se je poslovil zadnji Reberčan od svojega doma. –

Mogočni celjski grof Ulrik II je bil tedaj ravno na svojem gradu. Kot kraljevi namestnik na Avstrijskem izžemal je podložnike in prodajal državne službe za denar. Vsled tega in spora s svojim prejšnim prijateljem Einzingerjem, ki ga je očrnil pri kralju Ladislavu, je bil ponosni Celjan odslovljen iz službe in moral sramotno zapustiti kraljevi dvor.

V celo malem spremstvu vrnil se je

nazaj v Celje na svoj grad, kjer je čakal na ugodno priliko, da pride zopet na kraljevi dvor. Upal je to doseči s pomočjo svojega Vitovca, ki mu je že dostikrat pomagal do sijajnih ospehov.

Bilo je sredi prosinca 1453, ko je prijezdil popoldne vitez Ivan s svojim hlapcem pred grad celjskega grofa. Ko je povedal stražniku, kdo je in odkod, spustil ga je v grad, kjer ga je sprejel Vitovec, kateremu je vitez Ivan takoj ugajal, ker je spoznal, da je hraber, bojevit in predrzen.

Tako je rebeřski vitez našel zopet svoje mesto, ki mu je bilo kakor ~~ss~~ sojeno. Kmalu se je uživel v nove razmere.

Ker je bil pogumen, čislal ga je Vitovec in opozoril tudi grofa Ulrika na zmojnosti tega plemiča, vsled česar mu je grof poveril sčasoma izvršitev poslov, ki so zahtevali posebno pogumnost.

Grof Ulrik ni miroval; kot pretkan diplomat in v posesti bogatih sredstev vedel si je pridobiti naklonjenost nekaj dvornikov na Dunaju, ki so pregovorili kralja, da je izgnal iz Dunaja grofovega sovražnika Einzinger in sprejel zopet grofa Ulrika v milosti.

Grof celjski odšel je s sijajnim spremstvom, med katerim je bil tudi vitez Ivan, na Dunaj, kjer mu je prišel naproti sam kralj Ladislav in ga slovesno

peljal na svoj dvor. Bilo je to leta 1455.

Toda grofu Ulriku to še ni bilo dovolj. Njegova iskrena želja bila je, da postane kraljevi namestnik tudi na Ogrskem in ne samo na Avstrijskem in v hrvatskih deželah. Ta želja se je grofu Ulriku tudi izpolnila, ko je padel, ~~ko je padel~~ njegov nasprotnik Hunjadi v boju proti Turkom pri Belgradu. A ravno ta dolgo zaželjena čast je povzročila tudi padec celjskega grofa.

Ker so postali Turki osled zmage pri Belgradu predrzni in ogrožali tudi ogrsko deželo, zbral je kralj Ladislav križarsko vojsko proti Turkom – bilo je zbranih okoli 40.000 mož.

Njim se je pridružil ~~tudi~~ celjski grof s svojimi četami. V grofovem spremstvu bil je ~~tudi~~ tudi Ivan reberški, ki si je pridobil popolno zaupanje svojega gospoda, tako da je postal nazaduje grofov najboljši zaupnik.

Kralj Ladislav šel je s celjskim grofom v mesto in se nastanil v gradu. Poveljnik v Belgradu bil je tedaj Laslo, Hunjadijev najstarejši sin in Ulrikov najstrastnejši sovražnik, ki je hrepenel le po tem, da bi se maščeval nad celjskim grofom, ki je preganjal njegovega očeta in ga celo dolžil veleizdajstva.

Sedaj nudila je Laslotu ugodna prilika, da izvrši svoj naklep. Ponosni Celjan imel je le malo služabnikov v svojem

spremstvu.

Ko je bil že v mestu Belgradu, pride k njemu nek Oger in ga svari, da naj nikar ne hodi v grad.

Ulrik pošlje tedaj svojega zvestega viteza Joana Reberčana v grad.

Poveljnik sprejel ga je takoj prav vljudno, ko je zvedel, da si hoče ogledati vitez grad, uganil pa je tudi takoj, kakšen namen zasleduje. Pokazal mu je vse sobe, ki so bile pripravljene za grofa. Vitez Joan ni našel nič sumljivega. Ni pa pogledal v stolp in kleti, kjer so bili skriti vojaki. Hotel je to storiti, a služabniki so rekli, da je gotovo vse prazno, ker se niti ključi ne najdejo več in je bilo res tudi videti, da so vse ključavnice zarjavele.

Tako je odšel in sporočil grofu, da je vse vredu pripravljeno, nakar se je podal grof Ulrik v grad. Stem bila je zapečatena usoda slavnega celjskega mogočneča, odločena pa tudi usoda zadnjega Reberčana.

Laslo imel je napravljen natančen načrt, kako spravi Ulrika s sveta; malo spremstvo, ki ga je imel grof, spravil je na zvit način iz grada. Rekel je, da je namenil osakemu spremljevalcu krasno orožje. Služabniki peljali so jih v oddaljene prostore čisto na konec grada. Le-ti napravili so tako, da so stopili grofovi

spremljevalci najprej v dvorano, kjer je bilo res razobešeno raznovrstno orožje.

Zadnji bil je vitez Ivan Reberčan. Zdelo se mu je sumljivo, da ne stopijo Laslavovi služabniki v dvorano.

Zato jim reče vznevoljen:

„Zakaj ne ostopite in pokažete, katero orožje nam namenil poveljnik?"

„To orožje je za vas", zakrohota se služabnik porogljivo, zapahne dveri in jih zaklene.

Ivan Reberčan uvidi, da je poveljnik grofove spremljevalce prekanil, da bi ostal grof osamljen in izročen na milost in nemilost svojemu sovražniku.

„Izdani smo", zakriči vitez Ivan, „a ne bodo nas."

Rekši vpne se z vso silo v dveri, kar storijo tudi njegovi spremljevalci. Toda dveri bile so hrastove in zapah je bil močen. Ni preostajalo drugega kakor poiskati primerno orožje, ki omogoči, da odprejo dveri.

V kotu našli so močen, železen drog in z njegovo pomočjo razbili ključavnico ter dvignili dveri iz tečajev.

Vrata padla so s silnim ropotom na hodnik, vitez Ivan z mečem v roki vdrl je s svojimi spremljevalci proti prostorom, v katerih je bil njih gospod. A prišli so prepozno - grof celjski, zadnji iz svojega rodu - bil je med tem že umorjen.

Divje zaklel je vitez Ivan, a uvidel

je, da tukaj ne more nič več opraviti. Podal se je v mesto v tabor, kjer je bila zbrana križarska vojska.

Pohod te vojske v Turčijo bil je vsled umora celjskega grofa prekinjen. Križarji zapustili so Belgrad in šli skoz Ogrsko nazaj v domovino. Ogri bili so jim vedno za petami, jih napadali in morili.

Vitez Ivan Reberčan imel je svoj oddelek Slovencev. Prišel je neki večer v samotno vas blizu mesta Osijek.

Cel dan nadlegovali so jih ogrski vojaki, očikrat prišlo je do spopadov, na obeh strauch bili so mrtveci.

Ivan Reberčan je pri tem smrtno ranil poveljnika ogrskega krdela.

Vtaborili so se v neki bajti, kjer se je točilo tudi vino. V sobi bili so cigani, ki so udarjali na svoja godala.

Med cigani bila je krasna ciganka, Vanda po imenu.

Vitez Ivan je razgret od vina prisedel k ciganki, se z njo razgovarjal in tudi z njo plesal.

Vitezovi spremljevalci videč, da se zabava njih poveljnik s ciganko, so se istotako udali zauživanju močnega vina ter plesali sami med seboj, dokler jih vino in naporna pot nista utrudila, da so popadali nazaduje po tleh in trdno zaspali.

Le vitez Ivan je še ostal po koncu in poslušal sladke besede črnolase ciganke, kateri je krepki vitez očividno ugajal. Postal je vedno bolj razvnet, pil močno vino in plačeval ciganom, da so igrali strastno in divje na gosli ter peli otožne pesmi.

Bilo je že pozno v noči. Cigani so že obnemogli in se porazgubili eden za drugim iz sobe. Le Vanda ostala je z vitezom Ivanom pri mizi v kotu.

„No ti črnoka devojka," razvname se Ivan že precej vinjen, „govori se, da znate ciganke prorokovati, kaj človeka še vse čaka".

„To pa že," pravi Vanda samozavestno, „a to stane drag denar, cenjeni, lepi vitez".

„Kaj denar," meni Ivan malomarno, če dobro uganeš, dobiš cekin".

„Pri ~~Pri~~ tebi napravim izjemo, lepi vitez," nasmehlja se Vanda, „ker mi ugajaš, hočem ti prorokovati tako, upam, da ti kaj veselega sporočim".

Lekši vzame vitezovo desnico med svoje roke, ~~pogleda~~ vpre oči na dlan, gleda nepremično, dela črte na vse strani, se globoko zamisli, a naenkrat prebledi, ~~[illegible]~~ spusti desnico iz svojih rok, globoko vzdihne in zaihti.

„Kaj ti je Vanda," vpraša vitez skoraj nežno, kateremu je bilo do sedaj vse več ali manj zabava.

A Vanda molči in viteza otožno pogleda.

„Govori vendar," se razjezi vitez, „tvojemu vedeževanju tako, nič ne verjamem, rad bi se še malo smejal tvojim norčijam".

„Ne šali se, dragi vitez," opozori ga Vanda resno, „prosim te, hitro zapusti ta hram."

„Če ne poveš, kar veš, pa moram misliti, da si me imela za norca," reče vitez ter udari po mizi, da so odskočile kupice, „nimam dalje časa čakati."

„O lepi vitez, ne sili me, da ti povem resnico," prosi ciganka.

„Kaj meni mar, za šale je minul čas, sedaj hočem zvedeti resnico."

„Če hočeš z oso silo zvedeti tvojo usodo, pa poslušaj."

„Glej črte na tvoji dlani kažejo, da se ti bliža nevarnost, sovražnik vihti meč nad tvojo glavo, čisto blizu je, beži, če ne, je še danes tvoja smrt."

„Ha, ha, ta pa je dobra," zakrohota se vitez iz celega grla, „to je vredno cekina."

Rekši vrže zlat denar pred Vando.

A ta mu vrine ~~denar~~ cekin nazaj in ga prosi s povzdignjenimi rokami, naj takoj pobegne, ona ga hoče spremljati, kamor hoče, samo da se reši gotove smrti.

„Golobica, ti znaš zmešati človeku glavo, a meni je ne boš — od tod se ne ganem, kaj bi rekli moji tovariši, če bi jih pustil same, smrt bi zaslužil takoj."

„Ljubi vitez, poslušaj me," tarna in prosi

Vanda vsa razburjena, „reši se, zadnji trenutek je, drugače je prepozno".

„Pusti me na miru, čarovnica", zareži se Ivan osorno in potisne ciganko od sebe, „rajši hočem zaspati, kakor poslušati tvoje prazne čenče".

Rekši se nasloni na mizo in od teže zavžitega vina kmalu zaspi; Vanda pa zdrkne pred njim na tla bridko ihteč. —

Ravno je hotel ugasniti hišni gospodar že slabo brlečo luč, ko se začuje zunaj pred hramom peketanje konjev. Močen udarec po dverih razburi gospodarja, ki skoči k dverim, ter praša, kdo je in kaj želi.

A nočni obiskovalci niso čakali, da bi jim gospodar odprl vrata, vprli so se v dveri, da so padle z ropotom na tla. Vojaki vderejo v vežo in sobo.

Vitez Ivan se vsled tega šundra zbudi, skoči kvišku in gleda na vstopivše vojake.

„Ha, tukaj je morilec našega poveljnika", zakriči vodja ogrskih vojakov, „zdaj je prišla tvoja zadnja ura".

„Če zadnja moja, tudi tvoja", vzklikne Ivan ravnodušno in hipoma trezen, potegne meč in ga porine vodju čete v prsi, da telebne med glasnim krikom mrtev na tla.

Ogrski vojaki to videč, planejo proti vitezu, in ga napadajo z mečem. Vanda spoznavši, da je njen vitez v nevarnosti,

dregne spavajoče spremljevalce, da bi se zbudili; ob enem se vrže pred viteza.

Ivan Reberčan se hrabro brani, skuša priti k steni, besno ga napadajo Ogri, a močni in v sukanju orožja izurjeni vitez odbija vse napade. Ogri videč, da je še več spremljevalcev, ~~padaja~~ planeja po teh in jih, ker so vsi zaspani in od vina še na pol omamljeni, po vrsti pobijejo s sabljami in kiji.

Tako ostane vitez Ivan sam. Vanda dobila je težko poškodbo na desni roki in se je sesedla od bolečin v kot.

Vitez Ivan je že krvavel iz več ran, znoj mu teče po čelu pomešan s krojo.

Približal se mu je Ogor, ki je zamahnil, da bi mu preklal glavo, a vitez Ivan bil je hitreji, zavihtel je meč in razcepil predrznemu vojaku glavo.

To je bilo kakor ogenj v slamnato streho. Z divjim krikom navalili so se Ogri proti vitezu, dobil je udarec po levi roki, a še se je držal, zasukal meč in ranil napadalca na desnem licu.

Vanda je s trepetom gledala na viteza, kateremu so že pešale moči.

„Vitez Ivan, ne smeš umreti," vzkrikne in skoči po koncu ter stopi kakor blisk hitro pred viteza.

V tem trenutku ~~[illegible]~~ sune vojak z mečem hoteč prebosti viteza, a zadene Vando, ki se zgrudi vitezu pred kolena, še nekaj

časa hropeč, potem pa ji omahne glava in se zlekne po tleh.

Vitez Ivan to videč, se ves razjarjen požene na napadalce, še poseka enega, a v tem pride že drug vojak vitezu za hrbet in ga prebode od zadaj skozi prsi, da je brizgnila kri po steni. Vitezu Ivanu zdrknil je meč iz rok, prijel se je za prsi in padel na tla.

„Konecje, Vanda, imela si prav, hvala ti," je še vzdihnil, enrek vroče krvi je bruhnil iz ust, — vitez Ivan Reberčan je bil mrtev.

Ogri videč, da so vsi sovražniki pobiti, odpravili so se urno iz sobe, zasedli konje ter odjezdili dalje v temno noč.

Drugi dan prišli so cigani in napravili za padle vojake skupen grob. Le za viteza Ivana in Vando skopali so za vsakega posebej grob.

Kmalu zakrila je črna prst obe trupli, nobenega znamenja ni bilo na grobu, v katerem je našel svoj počitek — zadnji Reberčan. —

Osamljen stal je grad na Reberci nad cerkvijo Sv. Ferneja. Zapuščeni so bili vsi prostori. Prazna je bila dvorana, okna odprta, prazno dvorišče, nobenega bitja v drugih sobah. Netopirji in sove zavzeli so tu svoja bivališča.

Nikdo ni prišel več tu sem, k večjemu

kak pastor, ki je strahoma gledal po praznih ~~prostorih~~ stenah.

Le enkrat prišel je še ta grad v poštev. Divji Turki pustošili so v tistem času čestokrat po slovenskih deželah. Leta 1473 pridrvili so skoz Kokrsko dolino, Kaplo ter dalje skoz Tabre na Rebereo. Bilo je dne 1. septembra neko soboto, ko so prijezdili prvi jezdeci po strmem bregu na Rebereo. Vodil jih je Korošec Mihael Cvitar, ki so ga Turki na Kranjskem zajeli.

Reberčani že prej opozorjeni na prihod Turkov po kresovih, katere so zažigali stražarji na najvišjih vrhovih, so zbežali deloma v gore, večinoma pa v zapuščen grad.

Turki so oblegali sicer nekaj časa še vedno močno poslopje, a debelo kamenje, ki so ga metali oblegani na napadalce, jih je kmalu pregnalo. Mihael Cvitar je sicer slišal nekaj govoriti o tajnem vhodu od cerkve do grada, a ta je bil tako dobro skrit, da ga kljub vestnemu iskanju niso mogli najti.

Turki so zapustili Rebereo in pustošili po podjunski dolini.

Reberčani bili so rešeni.

Grad stal je še nekaj let. Vedno bolj je razpadal, močni južni veter začel je trgati preperelo streho. Neko noč prišla je grozna nevihta sem od Celovca. Temni oblaki

pokrivali so nebo, bliski so švigali in grmelo je, kakor bi imel priti sodni dan.

Strašen vihar lomil je drevje, da je bilo vse prebivalce reberške vasi strah.

Naenkrat svetel blisk in pok. Udarilo je v neposredni bližini. Ne dolgo potem zavpije Tonie, ki je stal pod lipami sredi vasi: „Grad gori".

Vaščani so ostali ter gledali vsi prestrašeni. Kmalu je bil cel grad v plamenu, ki se je potegnil proti jugu, kar je bilo za celo vas velika sreča.

Divje so švigali plameni, glasno prasketal je ogenj, žareči tramovi padali so na dvorišče. Videlo se je skoz okna, kako je udaril ogenj v notranje prostore. V kratkem zgorelo je vse. Strašen naliv pogasnil je nazadnje žerjavico, vendar se je dvigal še nekaj dnij gost dim iz razvalin in razširjal značilen duh po ožganem lesu.

Gole stene štrlele so drugi dan proti nebu - grada ni bilo več, ostale so le še razvaline.

V spomin na Turke vsadili so Reberčani na dvorišču sedanje komende lipo.

Minula so leta. Grad je začel vedno bolj razpadati, ruševje je zaraščalo po kamenju, omes je kaka rožica iskala zavetje med sivim skalovjem.

Ker se je osak ogibal grada, katerega stene so postale črnosive, imenovali so te razvaline — Pustigrad.

Pastirček sedi na ostankih zidovja, si veselo prepeva in žvižga na piščalko. Morda je tako srečen, da doigne zaklad, ki se baje prikaže v podobi rudečih nageljčkov, le tistemu, ki je nedolžen.

Tiho je ose na okrog. Krasen poleten večer je; od juga sem pihlja prijeten veter, petelin na vrhu zvonika obrnjen je proti vasi, znamenje, da bo še lepo vreme. Nebo je jasno, le malo zvezdic je na nebu, na katerem plava veličastno polna luna.

Tajna tišina vlada, le tu in tam se sliši kak glas sem od vasi. Pod košato lipo na dvorišču visoke komende, ki jo je dal sezidati deželni oskrbnik Laslav Prager leta 1495, pa sedi komendator.

Je to Andrej Kronabethvogl, rojak slovenskih goric, ki je sedaj že od leta 1680 komendator na Zeberci.

Kaj rad se poda pod košato lipo, če se je vrnil od sprehoda po obsežnih komendovoških poljih ali pa celo iz daljne komendovoske planine na Jezerskem. Tu sedi in gleda na nebo, posluša, kako tam doli v jarku dere potok Bela črez skalovje in hiti dalje v objem mogočne

Drave. Tajno šumljanje listja veličastne lipe povzdiguje čar krasnega večera, prijeten vonj duhtečega lipovega cvetja napaja zrak s posebno milobo.

Navadno je komendator tukaj sam. A danes ima družbo. Ob njegovi strani sedi mož v vitežki opravi. Mogočna brada obdaja njegov obraz, iz pod jasnega čela pa gleda dvoje očij, ki izražajo duhovitost moža. Vajkart Valvazor je, ki je prišel iz kranjske dežele, da popiše na koroškem zgodovino vseh gradov in jih nariše v trajen spomin.

Danes prispel je na Rebereo. Gostoljubni komendator ga je ~~takoj~~ prav ljubezujivo sprejel in takoj vstregel njegovi želji glede zgodovine reberških vitezov, kolikor mu je bilo znano.

Natančno zapisal je slavni zgodovinar vse podatke, odložil je sedaj peró, pred njim ležala je debela knjiga – o reberških vitezih pa je bilo čitati:

Dieses Schloss war vorzeiten ein Stammhaus der Herren Rechberger davon der letzte Herr Hans Rechberger in des Grafen von Cilli Dienst in Crabaten erschlagen worden. – Ta grad bil je nekdaj v posesti plemičev Reberčanov, od katerih je bil zadnji Ivan Reberčan v službi celjskega grofa na Hrvatskem ubit. –

~~Valvazor zaprl je knjigo, jo vzel v~~

„Tako govorijo ljudje," pripomni velemčni komendator, „bo že res, doletela je viteza zaslužena kazen, saj podložniki so dosti trpeli pod njim - bodi mu Bog milosten sodnik."

Valvazor je globoko zamišljen zaprl knjigo, jo vzel v roke in stopal s komendatorjem proti veličastni stavbi komende da se odpočije od daljne poti, kajti drugo jutro misli potovati proti Ženeku in Globasnici, da si ogleda razvaline grada Ženek in Hudega grada, ki ga je tudi potres leta 1348 razdjal.

Težka vrata so se zaprla, postalo je mirno vse okrog. Le iz stolpa cerkve Sv. Ferneja udarjali so stožno - zategnjeno udarci pozne ure in gori v razvalinah skovikala je sova, da je odmevalo po Šimanovi gori.

Tako je minulo vse, zginili so reberški vitezi, razsul se je grad, teptani kmetski rod pa je le ostal, z njim pa tudi spomin na nekdanje čase.
